

יִיִּדישע

פֿאַלקס-צייַטונג

נייעם!

פראקטיש און ביליג!

מאשען-קאסעס $\frac{1}{2}$ לויט
(וואג) אין ניקל און פלאטין.
זעהר פראקטישע שפארומאס-קאסעס
פאר אנצוואלען זיך א פומפע,
דורך אריין לעגען אין קאסעלע
יערען טאג א 10 קאפעקען שטיק,
פון וועלכען מען קאן נישט ארויס
נעמען ביי עס קלייבט זיך אן
6 רובעל.

דאס קאסעלע איז זעהר ניצלעך
פאר פרויען און קינדער און
איבערהויפט פאר אינקאסא און
אסעקוראציע אגענטען איבער צו
געבען עס די קונדען גראטס.
אלס פארבע שיקען מיר אויך
ארויס 1 דוצענד.

אגענטען מיט גוטע בעדינגונגען
ווערען געוויבט.

— מאמענט 19401 № —
8—2 אדרעסע:

B. Тененбаумъ

Варшава, Гусья 27, кв. 37.

אומזוסט אהן געלד!!

שיקט מען יעדען א ביכעל וועגען שניידען
און נייגען אלערליי מלוכשים. אדרעסע:
Г-жа Вертъ Найдичъ, Варшава.

נור מיט עטליכע רובע

קאן יעדער מענטש ביי זיך אויפן ארט
אנומע פונעם איינפיהרען. אברייכע
ערקלערונג חנם לכל דורש.
Я Найдичъ, Варшава.

עס איז איצט ניי ערשינען

„פרצים בלעמליך“

א זאמלונג פיר ליטעראטור, געזעלשאפט
און עקאנאמיע.

ענטהאלט ערצעהלונגען, געדיכטע, פער-
ליעטאנען, קריטיק, וויצען, אפראווימען,
און פאפולערע וויסענשאפטליכע ארטיקלע-
לען מיט אבילדונגען פון פערשידענע
בעריהטע שייבער. דער זשורנאל ענט-
האלט 580 זייטען אין צוויי בענדער,
פון געדרוקט. פרייז פאר ביידע בענדער
כלויז 1 רובעל מיט פארשט.
צו בעקומען אין בוכהאנדלונג
Я. Лидский Варшава, Налевки 38.

קאטאלאג פון פערשידענע זשארגאנישע
ביכער, נאמען פיר פירעל און פיאנא און
פון בילדער ווערד נאך פערלאנג פריי
געשיקט. 195 3—1

שפה לנאמנים

(פסחא ובריסטומסיה ללמוד שפת עבר)

מאת א. ש. פרידבערג ז"ל

עס תרגום המלות לשון רוסית ומאמרים
ברוסית לתרגום עברית.

2—4 מהדורה שניה. (186)

מחירו 70 קאפ' עם משלוח.

המכמר הראשי בהוצאת „תושיה“

Verlag „Tuschija“ Warschau

K. W. Bornstein, Warszawa, Pawia 40f

פערלאנדע-פאכר

1885 יארט ארט

170 ד"ר י. אראפין 12—6

ווארשא טלאמאצקי 1.

בעהאנדעלט הויט, ווענערישע קראנק-
הייטען און מענערשועקע, נעמט אהן ביי
10 אונד פריה און פון 5 ביז 7 נאכמיטאג,
פרויען פון 4 ביז 5 נאכמיטאג.

Зеркальный фабрикантъ
ЮДКА ВЕЙНБЛАТЪ,
Варшава, Слизская 22.

עמפעהלט אללע פארמען פערטיגע
שפיגעל, אויך אללע צוראטין פיר
שפיגעל פאבריקאנטען, צו גראסע
אונד קליינע פאבריקאצאן. די בעסטע
עצות אין די פאבריקאצאנעשעפט
אנגעלעגענהייט. ביליגסטע פרייזען.
25—11 (104)

נאלואנישע אנשטאלט.

יהושע טייטעלבוים זינקא 18

נעמט אן צו פערזינדלעך,
פערזינדלעך, פערזינדלעך,
אקסידירען, און בראנ-
רען פערשידענע מע-
טאל ארטיקלען. עס ווערד
אויך אנגענומען אלטע
וילבערנע און פערזיל-
בערטע כלים אויף צו
פרישען ווי גאנץ נייץ. נאראנטיערט
פיר דויערהאפטקייט און צו גאנץ
מעסיגע פרייזען.

נייעם! פערשידענע אייטלענדישע
פערשטונגען, ווי אויך דאמען-
גירטעל מיט אלער ארט שטאלען נאנץ
ביליג. 20—17 (99)

רעזומ ביכער

אין 5 שפראכען

אין צוקערמאנס ליה-ביב-

ליאטהעק 5—1 194

ווארשא נאדעווי 7.

י"ש וישפירט של

פסח

פון זאוואד יפה אין גראדנא

נומען י"ש צו מעסיגע

פרייזען.

5—5 צו ווערען: 167

Заводу Яффе Гродна.

נייעם!!

שרייב העפטען מיט יודישע אב-
לאשקעס. אויף דער אבלאשקע
איזט איין שעהער ציוניסטישער
בילד מיט דיא בידער פון די
שרייבער: סמולנסקי, גורדון,
מאפע, ערמער, אויף דער ציטער
וויטע איזט נאציאנאל לידער.
Писче-бумаж. магазинъ
П. Рабиновича, Фастовъ Киев. г.

לעזט און הערט דעם אמת!!

אלע אנאנסירטע ברוכענער מיט עלעקטריע
היילען נישט אויס קיין שום ברוך. דאס
גוטקייט פון איינען ברוכבאנד איז נור ער
זאל פעסט איינהאלטען דעם ברוך און נישט
דריקען דעם קערפער.

זאלע פערפערטיגט
אין אייגענער פאבריק
וועלכע איז בעהערט
געווארען מיט מעדיאלע
פון דער דאקטארסקע
אויסשטעלונג

Д. Мошковский, Варшава

Налевки № 37 (185) 50—6

בבית מסחר הספרים של הוצאת „תושיה“

נמצאים להמכר

הספרים מאת ישראל יוסף סירקיס.

(א) רוח חדשה (ספור) נרפס בדפוס משובח ועל נייר טוב, מחזיק 11
בויען; מחירו רק 50 קאפ' (תחת המחיר הקודם 75 קאפ') עם המשלוח
66 קאפ'.

(ב) אמת או אל ארץ החדשה (ספור מחיי היהודים) מחירו 20
קאפ', עם פארטא 26 קאפ'.

(ג) שלל צבעי החיים (תמונות מחיי היהודים בזמן ההות) מחירו
15 קאפ' ועם פארטא 20 קאפ'.

(ד) כתבי בן-כפר (ספור) מחירו 10 קאפ', עם פארטא 15 קאפ'.

להקונה את הספרים הנ"ל ביחד — מחירם רק 1 רובל עם פארטא.

Издат. Tywia Варшава. Verlag „Tuschijah“ Warschau.

עולם קטן

עתון שבועי מצויר לבני הנעורים.

המחיר:

הוצאת „תושיה“ בורשה. א. ל. בן-אביגדור וז. ל. גרדון.

העתון המצויר האחד בספרותנו בכלל והיחיד ומיוחד לבני הנעורים שלנו בפרט.

שפת ה„עולם קטן“ קלה וטבעית והסגנון נאה ומלבב.

ה„עולם קטן“ הוא מנוקד כלו.

כל גליון מלבד שהוא נעים לקריאה ומלבב את נפש הקוראים הקטנים
והצעירים, הנהו גם מעין חריטומסמיה מצוינה ללמוד שפת עבר. העתון
נרפס על נייר יפה ובדפוס מהדר והתמונות מצוינות ביפין וטובן.

מחירו 4 רובל לשנה

2 רובל לחצי שנה, 1 רובל לרבע שנה.

חותמים לשנה שלמה (בראשית שנת תרס"ג או מראשית שנת האורחים) יקבלו
בסוף השנה תשורה יפה חנם. דמי החתימה יוכלו לשלם גם לשעורים: 2 רובל
בעת החתימה ושני הרובל הנותרים בראשית הרבע השני.

בתור הוספה מיוחדת ל„עולם קטן“ ירחון פדגוגי בער ההורים והמורים בשם:

„הפדגוג“

בו יבואו מאמרים בכל מקצועות החנוך וההוראה, החדשות בסקציע החנוך,
החנוך העברי ביחסו אל החנוך הכללי, כרוניקה מעולם ההוראה העברית והמורים
העברים, בקרת ספרי הלימוד והקריאה לבני הנעורים, לשכת מודיעין (ביורא)
בעד תורים וכתבי ספר המבקשים להם מורים, ובעד מורים המבקשים להם משרות
ומקומות להוראה ועוד.

מחיר „הפדגוג“: 3 רובל לשנה, 1.50 רובל לחצי שנה, 75 קאפ' לרבע שנה.
לחוט „העולם קטן“ 2 רובל לשנה, 1 רובל לחצי שנה, 50 קאפ'.

לרבע שנה פרוספקט מפורט ע"ד ה„עולם קטן“ „הפדגוג“ ישלח חנם לכל דורש.
האדריסה:

Издат. „Tywia“ Варшава. — Verlag „Tuschija“ Warschau

בע"פ: גובליפקי 7 מעון 9 4—1

אִינְהַאַלְט: מעבדות לחרות: מ. פרייר. - די קשויות (שיר): א.
מאנפריד. - מצות-שמירה (אבילד): י. די. פרייער.
ווי זינדיקט: יהודה שטיינבערג. - צום סדר (אבילד): משה
שטייטש. - די מצה (אפסחידיג לידל): ש. ד. פעסטון. - דער
סדר (אילוסטראציע). - דער פארלארענער קיטעל (אמעשה אין בריף):
ל. ה. - מצה (סקיצע): מ. עהרליך. - די צווייטע קשוא: עזרא
גאלדין. - דער דאקטאר פילאנאף (ערצעהלונג): מ. ספעקטאר.
נייעס פון דער וואך: פאליטישע נייעס: I וועלט נייעס: II יידישע
נייעס. - ידיעות פון דובאסאר. - דער ענין ברייפוס. - ג. ג. זאקס
(ניעקראט). - אלעקליי. - מידעות
פעליעטאז: ערב-פסח איבערן בונן: שלום-עליכם.

די לאגע אין ג'שן ווערד פון טאג צו טאג אלץ ערגער, ס'פער-
לען פחות צו דערטראגען דעם שווערען יאָד פון גלות. דער עולם
ווערד וואס א מאל מער פארגרעכט און שפּיערט שוין גיט דעם בליי-
געם ביי'ש, וואס מאכט אַן אונגאט'דיקע וואונדערן אין דעם שוואכען
אויסגעמאנערטען לייב. מאמעס ווארפען מיט אייגענע הענט די גייע-
בארענע מיגדער אין גילוס, בעסער—אגען זיי—זאלען זיי אויפסערעסען

טראגט איבער געדולדיג דעם דארשט, דער הויכער אידעאל מאכט פארקעסען די טונקעלע ברויט-פראגען. דער ציעל איז נייט, נאר טייטש, די פרייהייט ציהט צו זיך ווי א מאגנעט די אויסגעלייכטע ביינער שטארקען זיך און ביי דעם געדאנק ווענען א קאליגע שווערע קייטען און די מצרים בייטשען און פלאנען געהט אריבער א שוידער איבער די גלידער און דער עולם מארשירט ווייטער מיט געזאנג, פול מוט און האפנונג. נאר ווען גיט ווען רייסט זיך ארויס פון דער מחנה א רייכער קורח אדער שלעכטע מענטשען דתן-ואבירם. פון א קלענסטען ווארט מאכען זיי דעם גרעסטען גערודער, זייער בייז הארץ קאן גיט רוהיג צוקוקען, אז דאס יודישע פאלק לעבט אויף, זיי פארדריקט וואס דוקא דער אדער יענער שטעהט ביים שפיץ, זיי זענען מקנא די גדלות פון משה'ן און די חכמה פון אהרן'ען. און זיי פראבירען ארויסצורופען מחלוקת, ברענגען א פרויד חלבוותא אין דעם שטילען פאלקס-לעבען.

די פאלישע אינטריגעס אבער האבען גיט קיין קיום אויף לאנג. דער געווינטער יודישער קערפער האט אין זיך א לאנגען געדולד און מיט דעם "אז ישיר" אין מויל געהט דאס פאלק ווייטער, הינטער זיך איבערגעלאזען אלע שוואכע און שלעכטע מדות די פארדאכענדיקייט פון שקלאפען, די שפלות פון קעכט, דעם איינגעהויקערטען ריקען פאר יעדען קלענסטען סקיד, די אייביגע האזען-שרעק פאר אליאדע שווארצען פאסטור, אלץ איז געקריבען פון הינטען אין דעם חשק'דיגען גשן, בענגראפען אויף אייביג, עס זאל שוין קיין מאל גיט אויספלעפען ווידער און דאנענען קלויבט דאס פאלק אין דעם לאנגען מדבר נייע קרעפטען אויף א נייעם פרייעם לעבען אין גאטס ברייטע וועלט.

מ. פרייד.

די קשיות

פרעג מיין קינד די אלטע קשיות.
וואס די קענסט נאך פון דיין רבי'ן;

די קראקאדילען פון ים איידער אויסצוהאדעווען נייע קנעכט פאר פרעה'ן. די נייע תורה פון די אבות איז אויך פארקעסען, מכשפים און חרמונים פארבלענדען די אויגען מיט נייע קונצען, און עס איז גיט דא ווער זאל ליכטיג מאכען אין די מוחות, ווער עס זאל אויסווייזען דעם ריינעם אמת. וואנחו בני ישראל און יודען זיפצען פון דער שווער-רע ארבייט, זיי האבען שוין קיין פח גיט דעם אמתס אבוציהען, ציגעל הייסט מען מאכען און קיין שטרויה איז גיט דא א לעג, פתום און רעמסס בויט מען פאר די מצרים און אליין ליידיט מען הונגער, מען חלש'ט פון דארשט, גיט דא וואו אוועקצולעגען דעם פארמאטער-טען קאפ, גיט דא וואו זיך אבצורוהען נאך דער פלומיגער גבורת-פך. און דאס לעבען אין גשן ווערד נמאס וואס, מען קוקט אויס נוי מיט ליכט די ישועה פון אויבען, די פארנוינטע אויגען קערען זיך מיט א בקשה צום הימל: און מען פעט רחמים.

די הימלען אבער זענען פארנוואלקענט, די אפגעמאטערטע פאר-שטיקטע קולות דערגרייכען גיט די הויכע מקומות און די פארביטערטע הערצער קומען נאר אב מיט א קרעכץ, א זיפץ. פראבירט זיך א מאל ווער אנגעמען פאר דעם פלל; ווערד א געשריי: יודען שלאנען מצריים... און די צרות פארקעסערען זיך, און אין גשן איז ווידער א נייער חורבן. מען וויינט, מען שרייט, מען איז גוזר פגענתיס און דערמיט קומט מען אב...

נאר אט בעווייזט זיך פון ווייטען אין דער מדבר א קביין פייערל, וואס געהט שפעטער אריבער אין א גרויסען פלאם. הסנה בוער וואינט אויף. פון דעם טרוקענעם דארן וויל קיין אש גיט ווערען. און דער פייער צינדט אן די אויסגעלאשענע הערצער, די פארשלאפענע פנימער לעבען אויף פון דאס נייע, אין מחנה ווערד לעבעדיג. מרמים פויק מאכט א גערודער און דער עולם רוקט זיך פון דעם פינקסטערן גשן. פאמעליך איז דער נאנג, דער וועג איז א ווייטער, נאר משה'ס ווערטער נעבען צו מוט, בלאזען אויף געברייט, און מען שפירט גיט דעם וויסען מדבר. מען בענגיגענט זיך מיט "מן" פון הימל, מען

פעליטאוו

ערב-פסח איבער'ן בונ

פון
שלום-עליכם.

דער בונ האט זיך געשפילט—סאיז געווען ערב-פסח. אנאנץ ווייטער שלאפט ער, דער אלטער בונ, אונטער דער וילבער-ווייסע שנייענדיגע קאלדערע פארקאוועט אין אפאנצער פון אייז, רוהט זיך אפ אונטערען קאלטען גלאז; מע געהט איהם גיט און מע הערט איהם גיט. דאס הייסט אינווייניג דאטען אונטערן אייז קאכט אפילו קלאקאטשעט. דאס וואסער לויפט, די פיש שווימען, שוועפען הין און צוריק, און אלע איבעריגע פאשעפענישען וואס ווידמען זיך אין די אפ-גרונטען פונם טיף, יאנען זיך שלאנען זיך, שלינגען איינס דאס אן-רעכע לעבעדיגערהייט, ווי דער מנהג העולם איז, ווי דער שטייגער איז פון ששת ימי בראשית. נאר אויבען אויפן אייז איז שא שטיל; מע הערט גיט פון איהם קיין פיספס. און מענטשען געהען דעמאלט איבערן בונ הין און צוריק פראנק און פריי; פוהרען פארקען זיך.

שליטענס שליטלען זיך, קונדרייסן גליטשען זיך; ער רוהט, ער שלאפט דער אלטער בונ.

קומט די צייט פון ערב-פסח חאפט ער זיך אויף דער אלטער, בלאזט זיך אן, הויפט אן טריטשטשען, קנאקען און שפאלטען זיך, צע-ברעכט דעם גלעזערנעם פאנצער, צערייסט די ווייסע קאלדערע אויף שטיקלעך, הייבט זיך אויף, צעשפרייט די פארשלאפענע גלידער, הייבט אן ברומען, ברומשען און זשומען, טרייבען גרויסע מוקאדיגע שטיקער "קריהע" און עס לאזט זיך הערען פון דערווייטען א משוגה מאדנע הולד, אמין קרעכץ, ארייב פון שטייגער, א צווייפגעקאסענער סקריפ פון א סדא סך דעבער.

שען, גרויסארטיג שען איז צו וועהען דעמאלט דעם בונ, שטעהן פון דערווייטען ערניץ אויף א צוריק אדער אויף א שפיץ פארן און קוקען ווי א גרויסע אמקאדיג גרויסע שטיק איז פון א האלב ווערסט די גרויס, רייסט זיך אפ, ריהרט פונם ארט, שאקעלט זיך און שווימט ווי א לעבעדיגע נאך, ווי א מוקאדיגע תורה, א מין עלפאנט א זעלכער, און תיכף נאך דער תורה שווימט נאך אחת, קריכט גלייך אויף איהר, טהוען זיך אנעץ, אריינגעפארען איינס איינס אנדערען, בלייבען שטעהן א וויילע פארשטומט, שפילען זיך ווי דער שור הפר מיטן לויזן, און פון אום שפיעל ווערען זיי ביידע צעשפאלטען אויף שטיקער און די שטיקער אויף קליינע שטיקלעך און אזוי ווייטער און ווייטער, און זיי

דאס געלד וואס ער האט פארדינט פון די "סיומים" איז נישט געווען זען תמיד גלייך.

— דאכט זיך נישט קשה! — האט ער צו זיך געזעט, בישעט ער האט ארויסגענומען פון דער קעשענע א פולע האנט מיט קליין געלד.

אויסגעצייגלט האט זיך פינף גולדען מיט אכצען גראשען, גאר אריינגעשטעקענדיג נאך אמאל די האנט אין טאש, האט ער געפונען דארט נאך א זעבסער. "סוף הכל פינף גולדען מיט פינף אונגאנציג גראשען, מעהר ווי פון א גאנצע וואך מזוזות שרייבען", האט ער ווייטער געזאגט צוטרעדען און דאס פנים זיינס האט געלויבטען פאר שמחה. אריינגלייגנדיג צוריק דאס געלד אין דער קעשענע, האט ער גענומען דעם טלית-זאק און זיך געלאזט צו די טיר.

גאר ארויסגעקענדיג אויף דער גאס און דערמאנענדיג זיך, אז ער געהט א היים, איז איהם דאס פנים געווארען שווערער און די טריט זיינע קורצער און פאמעליכער. א פרייטאג אָדער איין ערב-יומ-טוב איז פאר איהם תמיד געוועזען א טויט. מ'זאגט שטעטלעך און פייניגט: משה ברוך גיב אויף חלות! משה ברוך גיב אויף פלייט! משה ברוך דאס, משה ברוך יענץ — און דו געה צערייט דין, אז אין דער קעשענע איז נישט דא א קאפעקע. די לעצטע צייטען פלעגט ער טאקי א גאנצען פרייטאג זיצען אין בית-המדרש, א היים קומען צו ליכט-צינדען. האפען די אטלאפענע קאפאטע מיטן שטריימעל און לויפען אין קלויז. פון קלויז פלעגט ער אויף א היים געהן פארניכערט, זאגען א ברייטען "גוט שבת" און גאר נישט. ער ווייסט, אז זיין ווייב מ'זאגט אז א בשר'ע יודענע און נעמט נישט געבען דעם שטן קיין מאכט צו פארשטערען דעם שבת. גאר ערב פסח איז א צרה. מען דארף מבער זיין דאס חמץ, אכטונג געבען, אז עס זאל חלילה נישט איבערגלייבען ערנעץ וואו א קרישקעלע, א ברעקעלע, אויסטרייטלעך די מלבושים, מאקען חרוט און נאך דרום אזוינע מאנספילישע ארבייט. ער דערמאנט זיך וואס מע ברויך נאך אלס צו קויפען אויף

סבות. במעט דאס גאנצע לעבען זיינס איז איהם באשערט צו זיין א נאכט ביי זיין ווייב און קינדער, אפילו זעהר איין אנגעלייגטער נאכט אבער אויף א קורצער צייט, אויף יום-טוב, און אונזען גענאנען דער יום-טוב — אזי מארש צוריק קיין באלטע, צוריק צום קעניג, צוריק צום קאנטיק, צו דער גמרא, צו די גראפע פארשטאפטע קעפ, צו נע וך זיין, צום וואלנערען זיך אין דער פרעמד און צום בענקען שטילער-הייט אהיים.

דערפאר אבער, אז פישל קומט אהיים איז ער א קיסרו בת שבע זיין ווייב געהט איהם ארויס אקענען, ריקט אן דאס טיכל, ווערד רויט ווי פייער, טהוט איהם א פרעג פארפייניגהענדיג, וואס מאכטט דו? און ער ענטפערט איהר, וואס מאכטט דו? און אפרימ'קע, זיין וואו, א פר-מאז יונגל, ניט איהם אפ שלום און דער טאטע טהוט א פרעג דעם וואו? וואו האלטט דו אפריים, אין לערנענע?... און ביידל זיין טאכטער, נישט קיין מאום ביידל מיט א קליין פארפלאכטען צעפל, האפט איהם ארום קישען.

— טאטע וואס האסטו מיר געבראכט אמתנה אויף יום-טוב?
— סוף אויף א קליידל, און דער מאמע א נידענע פאטשיילע.
נא, ניב דער מאמען די פאטשיילע.
און פישל נעמט ארויס פון טלית-זאק א נייע א נידענע (מאלט אייך א האלב-זיידענע) פאטשיילע און בת שבע ווערד נאך רויטער.

פרעג דיין טאטען, פרעג דעם "מלך".
ער וועט דיר א תירוץ געבען...

וועסט מיינ קינד דאך עלטער ווערען,
וועסט צום אייגענעם שוויגער קומען;
און מיט קשיות פון דעם לעבען
וועסט דו זיין ארום גענומען.

קשיות הארבע, קשיות שווערע,
וועלען צו שטעהן, ניט אבטרעטען;
און א תירוץ ביי דיין שכל
וועלען זיי מיט העזע בעמען...

און די אלע לעבענס-קשיות
וועלען דיר קיין רוה ניט געבען,
און וועסט בלאנען אהן איין ענפער,
אהן א טאטען, אהן א רבי'ן...

א. מאנספריד.

מצות-שמירה.

(א בילד פונ'ם חסיד'ישען לעבען).

דאס בית-המדרש ווערד וואס א מינוט ליידנער. דער עולם ענדיגט געשווינד מיט'ן ראונגען און מיט די "סיומים" און איילט א היים איבערפייסען און בעצייטענעם מבער זיין דאס חמץ. משה ברוך סופר האט לאנגזאם אויסגעטאן טלית און תפילין, זיי צוגעלייגט, זיך געגעבען א גלעט איבער די לאנגע שווארצע בארד און ווארפענדיג א בליק ארום זיך און בעמערקענדיג, אז ס'איז שוין בעמעט קיינער נישט דא אין בית-המדרש, האט ער זיך גענומען איבערצייילען דאס פארדינסט פון די היינטיגע "סיומים".

"סיומים" האט ער אויף יעדען ערב-פסח געהאט צעהי און שטענדיג פון די אייגענע קליינע מסכת'לעך. קאנדידאטען אויף די "סיומים" זענען אויך געוועזען יעדעס יאהר די אייגענע בכורים. גאר

שווימען, יאגען, טרייבען איינס דאס אנדערע, לאזען איבער נאך זיך אויפן בלויען וואסער אויפלייטען סמן, און דאס וואסער הייבט זיי טראנט זיי טרייבט זיי קלאפט זיי שפאלט זיי ברעקעלט זיי מאכט פון זיי א קאשע און צעניסט זיך מיט זיי אינאיינעם איבער אלע ברענען, שפאנט אריבער די גרעניץ פארטרענקט אלסדיג וואס באנענענט זיך אויפ'ן וועג, לייגט נישט קיין בבור אויף קיין וואך, אויף קיין מענשען, אויף קיין הייזער, מאכט אן שארענס, הינקות אהן א שער.

דער בוג, אז ער צעשפיעלט זיך, פאלט אן א פחד אויף די ארעמע לייט, וואס זיצען ביים ברענע טייך און אויף אלע יודען פון דער שטאדט האשטשעוואטע, ווארום חוץ די הינקות, וואס מע האט פונ'ם "געוויסער" ווערד האשטשעוואטע גלאט אפגעריסען פון דער גאנצער וועלט, ניט אריין ניט ארויס, דעם פאראם קאן מען נישט לאזען און איבער האפען זיך מיט א שיפעל בעדארף מען איינשטעלען דאס לעבען, און ווען קומט דאס אויס? סאמע ערב פסח, סאמע דעמאלט ווען פישל דער מלמד בעדארף אריבערפאהרען פון באלטע קיין האשטשעוואטע אויף פסח אהיים.

ב.

צוויי מאל אין יאהר, פינקטליך ווי אזינער, ראש חודש ניסן און ראש חודש אלול, פאדערט פישל דער מלמד פון באלטע קיין האשטשעוואטע אהיים צו זיין ווייב און קינדער-אויף פסח און אויף

— דאס ברויך איך אויף מצות-שמירה.

— מצות-שמירה! — האט מלכה א געשריי געגעבען נישט מיט איהר קול — ביזט קראנט צו עסען פראסטע מצות? לייפעלע זאל ארוםגעהן יום-טוב מיט די פינגער ארויס און דער מאטע זאל פרעסען מצות-שמירה.

ביי זיך אין הארצען ווייסט משה ברויך גאנץ גוט, אז נישט דאס עסען מצות-שמירה איז ביי איהם דער עיקר. אמת פון פינג' יאהר אן עסט ער שוין נישט קיין פראסטע מצות, נאר בשעת הדחא קאן ער דאך אויספייטען א פאר מצות אין קלויז. דער עיקר איז דאס מאכען די מצות-שמירה, דאס ברויך-שאפט, די שמחה, וואס מען פיהלט רענסטמאל. א גאנץ יאהר ביזט דו פלוטן-שט אויף א חסיד, דאווענטס אויף אין קלויז, שאקעלסט דיר גלייך מיט דניאל וואלפין דעם גביר און דאך ביזט דו אזוי ווי "לאמיה געמאד". קיין "עליה" מ'שטיינט געזאגט קאנטשט דו דיר נישט קויפען, אין "גערער" קלויז קאסטען "עליות" טייער. קיין "הקפד" שמחת-תורה קומט אויף נישט אויס פאר דיר — פארט נאר א סופר... דאס גאנצע פיסל שמחה איז נאר עקב-פסח ביי די שמירה-מצות, רענסטמאל פיהלסט דו, אז דו ביזט א גלייכער מענטש מיט אלע: מיטן דין, מיט דניאל וואלפין, מיט אליקים שמואלין און אפילו מיטן רב... איצט ש'טש ברענגט דיר צו דיין זעקעלע מעהל, וואס איז מיט אלעס גלייך צום רב'ס זעקעלע צום גביר'ס זעקעלע. יצחק מרדכי, דער גבאי פון קלויז, מאכט א צעטעל, מען שרייבט אויף יעדענס נאמען און צווישען אלע נעמען שטעהט דיין נאמען אויף בפירוש: "מ"ה משה ברויך סופר סת"ם". מען מאכט א קלף, א גורל הייסט עס, וועמעס מצות מען זאל פריהער אבבאקען. נישט דא קיין פבורים, קיין שענע יודען; אלע גלייך, און אלע מיעזן ווארטען ביז צום סוף און העלפען מאכען יעדערענס מצות. עפס ווערד דיר פרייהליך אויפ'ן הארץ, אז דו זעהסט ווי דניאל וואלף קאטשעט לייגע מצות, דער דין צעטיילט דיין "מירע", דער רב גיסט וואסער אין בעקען פאר לייגע מצות, און דו פיהלסט, אז דו

יום טוב און עס ווערד איהם היים. מילא מצות, אייער, קארטאפעל, בארשט איז שוין דא. פלייש, האט ער בעמערקט, ליגט אויך שוין אין "וויקשאף", — פון וואנעט זי האט גענומען דארויף ווייסט ער אפילו נישט, נאר מסתמא האט זי דאך נישט גענוג'עט, די פינגער פון די לינקע האנט ביינען זיך איהם אן איינציגווייז און ער ציילט: וויין אויף ארבע פוסות, ליכט, מצות-שמירה...

ווער ווייסט וויסעל פינגער עס וואלטען זיך נאך איהם איינ-געבויגען, ווען נישט איצט ש'טש וואס האט איהם פארבייגעהענדיג דערמאנט, אז ס'איז שוין שפעט און ער זאל צוהיילען. משה ברויך האט טאקי צוגעצייגט און אין א פאר מינוט שפעטער איז ער שוין געוועזען ביי זיך אין דער היים.

— ס'קאצעל קומט, מיין טייערער מאן! האט איהם מלכה גע-געבען א "ברוך הבא" ביי דער מיר — דער שוסטער דארטנען האט שוין פארברענט דאס חמץ און מיין צדיק'דיגער מאן איז נאך נישט פארטיג מיטן אנפייסען.

משה ברויך האט נאר נישט געענשערט, האט אנדערנגעלעגט דעם טלית-זאק אויפ'ן ספרים-שענקל, זיך געוואשען און זיך געוועצט אנפייסען ביים קליינעם מישל.

— איך ווייס נישט וואס דו קלערסט ביי דיר, — האט מלכה ווייטער אנגעהויבען — מע ברויך ליכט, מע ברויך...

נאר משה ברויך האט זי נישט געלאזט אויסרעכענען דעם גאנצן צען צעטעל, ער האט ארויסגענימען פון דער קעשענע פיער גראבע צעהנעס און האט זיי אנדערנגעלעגט אויפ'ן מישל.

מלכה איז ארויס פון געדולד:

— צי ביזט דו משוגע צי מטורף? א פערציגער גיט ער מיר! משה ברויך, איך זאג דיר, אז דו וועסט האבען א פארשטערטען יום-טוב! — טעהר האב איך נישט.

— ווי הייסט דו האסט-נישט? — איז מקפה ארויס נאך מעהר צערייצט — און דאס סיום-געלד?

רוקט אן דאס טיכעל איבער די אויגען, האפט זיך צו פלעגה-בתי-שקיים, דרעהט זיך ארום איבערן שטוב און שטעהט אויף איין ארט.

— ווייז נאר, אפרים'קע, די גמרא, לאס איך דיר פארהערען, וואו האלטסט דו אין לערנען?

און אפרים'קע איז דאך דאס וואהלע יונגעל, דער גרויסער מתמיד, די שענע תפיסה מיטן גוטען זכרון און וויל, וויל לערנען! און פישל הערט איהם ווי ער זאגט די גמרא, פאררעכט איהם און דאס הארץ וואכסט, קוועלט, די נשמה פרייט זיך—א וואהל יונגעל אפרים'קע! א צאצאקע!

— אויב דו ווילסט געהן אין מרחץ ליגט אט אנגענויט א העמד. אזוי זאגט איהם בת-שבע פארבייגעהענדיג, נישט געקוקט גלייך אין די אויגען אריין, און פישל פיהלט זיך עפס משונה גוט, ווי א מענטש וואס האט זיך ארויסגעהאפט פון געפענגעניש אויף דער פרייער ליכטיגער וועלט צווישען אייגענע נאהענטע און געטרייע, און עס שטעלט זיך איהם פאר א שטארק אנגעהויצטע פאר מיט אסך היץ, ער ליגט שוין גאנץ הויך אויף דער אויפערשטער כאנק מיט נאך יודען און בע-זעמט זיך און שמיסט זיך און וויל נאך.

— אוי נאך, נאך! נאך! וואלד, יודען, נאך!

און געקומען פון באר א פרישער, א צאפעלדיגער, במעט א נייער בארענער, נעמט ער זיך קורס צו דער יום-טוב'דיגער קריאה, מיהוט

אן די שבח'דיגע קאפאטע מיטן נייעם גארטעל, האפט א קוק פאר-בייגעהענדיג אויף בת-שבע'ן אינים נייעם קליידל מיט דער זיידענער פאטשטילע, נאך נאר א הויבש ווייפל בלעבען, א צוניה און א צדיקות, און געהט מיט אפרים'קען אין שוהל אריין; געקומען אין שוהל אריין פליהען שלום-עליכמים פון אלע ווישען, ברויך הבא רב פישל, וואס מאכט א יוד?—א יוד קעלט. "וואס הערט זיך אין באלטע?—וואס זאל זיך הערען? נישטא קיין נייעס"—אלע מאל, אלע האלפע יאהר דער אייגענער נוסח, נישט געמינערט א ווארט, און ניסל דער חזן שטעלט זיך דאווענען מעריב, צעקאזט זיך אויף ויין ויסער שטימע, וואס געהט וואס ווייטער אלץ שטארקער און שטארקער און אז עס קומט צו, ונדבר משה את מוצרי ה' אל בני ישראל דערלאנגט ער מיט איהר הויך כמעט ביזן הימעל, און אפרים'קע שטעהט ביי דער ווייט און דאווענט, דאווענט געשמאק און פישל'ס הארץ וואכסט, קוועלט, די נשמה פרייט זיך — איין עהרליך קינד אפרים'קע, אפרים'קע!

— גוט יום-טוב! גוט יום-טוב!

פארטיג דער גאנצער סדר אויפ'ן טיש: די ארבע פוסות, דער קרור, די זרוע מיט די בצים מיטן חרוסת מיט אלע זיבעצען זאבען, פארטיג די "עסע בעט", צוויי בענקלעך מיט א גרויסער קישען, אט באלד ווערד פישל א מלך, אט באלד זעצט זיך פישל על כסא מלכותו מיטן ווייסען קיטעל אויפ'ן שראן, און בת שבע די מלכה מיט דער גייער

לענען דאס ברודיגע העמד, און צוזאגענדיג נאך א מאל מלכה, אז ער געהט קויפן שטיינעלעך, האט ער זיך געלאזט געהן צום בעקער. דער נאנג איז געוועזן אפילו אביסל סמוטנע, עפס נישט די שמחה פון פאר א יאהרען, נאר משה ברוך האט זיך געשטארקט און געמאכט פעסטע מדינע... דער הויף, וואו דער בעקער האט געוואהנט, האט געקאכט ווי א קעסל. צוויי פֿורירטלעך האבען געשארט בעקענס, עטליכע יונגע לייט האבען געשאבען קאמפלימענטן און האבען דער-ווייל אויסגעשמועסט א פֿישל פון "בדיקה ובטול". אויף דער שוועל איז געשטאנען איציק שמעל מיט פֿולע הענט זעקעלעך מעהל. משה ברוך האט זיך געוואלט אויסבעהאלטען, אז דער שמעל זאל איהם נישט זעהן, נאר ער האט איהם בעמערקט און האט איהם דער-לאנגט א זעקעלע: "איך האב שוין מעהל, מיין ברודער האט מיר געשיקט פון זענערש", האט משה ברוך האסטיג ארויסגעזעט און איז אריין אינעווייניג. אין דער שטוב זענען שוין געוועזן אלע אנשי-שלומו. דער רב איז געזעסען אין א זייט און האט זיך עפס שטארק מפלפל געוועזן מיט'ן מורה-הדעה, ווייטער אביסל איז געשטאנען דער דין און האט אויסגעווישט א בעקען מיט דער פאלע, נאך ווייטער איז געזעסען ביי א קליין טישל דער "דעלדער", א דאר יונגער-מאנשיקל און האט זיך געקרייזעלט די פאות און אין מיטען דער שטוב זענען געשטאנען אדע חסידים ארום דעם לאנגען טיש מיט קאמפלימענטן אין די הענט.

— דאך זיך אויסגעגראבעלט! — האט אליקים שמואל א געשריי געגעבען, בשעת משה ברוך איז אריין אין דער שטוב — סע ווארט דאך שוין אויף דיר א האלבע שעה!

איין אנדער יאהר וואלט משה ברוך געפיהלט זיך גליקליך פון אזא קאמפלימענט, האט ער האט געוואוסט אז ס'איז א ליגענט, נאר היינט האט זיך איהם געדאכט, אז אליקים שמואל לאכט פון איהם. "און אפֿשר ווייסט ער נאר, אז איך האב נישט קיין מעהל?" — האט איהם פֿלוצלינג א געדאנק א קלאפ געגעבען אין קאפ, און ער

לעבסט, אז די ביזט אויף נאך עפס ווערט אויף דער וועלט. נאר געה דערזעהל דאס א יודענע, וועט זי לאכען — זי קאן דען דאס פאך-שטעהן? זי שרייט אין לי, מען ברויך נישט קיין מצות-שמירה, מען ברויך דאס, מען ברויך יענע... און אפֿשר איז זי גערעכט? אפֿשר איז טאקי גלייכער צו הויפֿען שטיינעלעך? א גאנצען ווינטער געהט געפֿיך דאס יונגל אין חדר מיט די פינגער ארויס און טרייסט זיך מיט די האפֿנונג, אז אויף פֿסח וועט איהם דער טאטע קויפֿען נייע שטיינעלעך און דער גוטער טאטע ברויך מצות-שמירה. טאמער וועט איציק שמעל בארנען א האלבען טאפ מעהל? — זאל ער אזוי געוונט זיין! פאך-יאהרען האט ער אפֿילו נישט געוואלט געבען פון די הענט ארויס. "הא נכרא והא טראסקא!" — האט ער געשריגען — דא האסטו דו מעהל און דא גיב געלד...

מיט די געדאנקען האט משה ברוך פאברענגט דעם חמין, ארויסגענומען פון וועש-הויבער א העמד און האט געוואלט געהן אין מקוה אריין, נאר מלכה האט איהם איינגעהאלטען ביי דער מיר:

— משה ברוך, איך זאג דיר נאך א מאל, אז דו זאלסט אנדערש נישט טון, דאס קינד עסט זיך געפֿיך אויף פאר צרות...

— יא! יא! איך וועל שוין קויפֿען! — האט משה געענפערט געשווינד און איז ארויס אויף דער נאס און איז טאקי געוועזן ברויך צוריקגעהענדיג פון מקוה צו קויפֿען שטיינעלעך.

אין מרחץ האט משה ברוך פאברענגט א פאר שעה. "מהיכא-תיכא" — האט ער זיך געטראכט — ערב-פסח... צייט איז דא... זאל דער גוף אויך וויסען פון עפס גוטס!... צוריקגעהענדיג האט ער געמערקט, אז דער "גערער עולם" געהט שוין צו די מצות.

מילא, צו הויפֿען שטיינעלעך וועל איך דאך נישט פארשפֿער טיגען און וואס קאן עס מיר ארען אז איך וועל זיין ביי די מצות? — פאלט איהם איין א געדאנק — און ווער דארף דען וויסען אז איך האב נישט קיין מעהל? און איילענדיג געשווינד א חיים אוועקצור

זיידענע פאשטילע געבען איהם, און אפרים דער פרינץ מיט'ן נייעם קאשקעט, און די פרינצעסין רייזל מיט'ן צעפל אקענען ווי-דרדך ארץ, יודען, רעשפעקט! פישל דער מקדד האט זיך געזעצט אויף דער שטוהל געוועלטניגען!

ג.

די האשטשעוואטער וואהלע יונגען, די וואס האבען ליב חזק מאכען, אפֿלציעווען פון דער גאנצער וועלט, האבען אויסגעקלערט אויף אינער פישלען, אז ער האט איין מאל ערב פסח אריינגעשיקט צו זיין בת שבע'ן א דעפעש פֿון הקשון: "דעבאטא סאבראני, דעני וועזא, פֿרינאטאז פאלי, יעדא צארסטאנאטא". דער פשט פון דער דעפעש איז אזוי: א קנעלונג צענויפֿעשטעלט, שער למור פֿירר איך, מאך קנידלעך, איך פאהר אויף פסח אהיים... די דעפעש זאגען די לציט, האט מען אין פאלטע איבערגעהאפט אויף דער סטאנציע, בת שבע'ן האט מען באזוכט און נישט געפונען נאר ניט, און פישלען האט מען געבראכט צופיהרען מחילה מיט'ן עטאפ אהיים. נאר איך קאן איך זאגען פֿון שלי, אז ס'איז שקר וקוב, פישל האט קיין מאל אויף זיין לעבען קיין דעפעש ניט געשיקט, בת שבע'ן האט קיינער ניט באזוכט, און פישלען האט מען מיט'ן עטאפ קיין מאל ניט געפיהרט, דאס הייסט פיהרען האט מען איהם געפיהרט איין מאל מיט'ן עטאפ, נאר נישט פאר קיין דעפעש, פאר א פאס האט מען איהם געפיהרט: אי דאס ניט פון פאלטע

וואס פון יעדעפֿען: און ניט ערב פסח נאר אין מיטען ווער איז דאס געווען, עס האט זיך איהם פארגליסט, פארשטעהט איהר מיד, אוועק לאזען זיך קיין יעדעפֿען ווכען א קנעלונג און האט פארנעסען נעמען מיט זיך אפאס, ער האט געמיינט ס'איז אין פאלטע, האט ער זיך מאוס אריינגעהאפט און פארזאנט קינדס, קינדער, אז זיי זאלען אין יעדעפֿען קיין קנעלונג נישט ווכען...

פון דעמאלט אן פאהרט ער קנעלען קיין פאלטע, און קומט ערב פסח ווער ער פארטיג מיט אפאר וואכען פריהער און הייבט זיך אן באצייטענס שניידען אהיים האטש אויף שבת הגדול. ווען וועט איז דאס גערעכט געווען? אז סע שניידט זיך, דאס הייסט אז דער וועג איז אונז, און מע קאן קריגען א פוהר און מע קאן אריבער-פאהרען דעם בוג, אדער איבערן אייז, אדער מיט'ן פאראם, ווי וועט איז אבער דער דין קמשל, אז דער שניי לאזט, די פקאטע איז גרויס, קיין פוהר איז ניט צוקריגען, דער בוג האט זיך נאר וואס אנגעריסען, דער פאראם געהט נאך ניט און מיט א שפֿיל איז מסוכן נפש און דער יום טוב איז אט אט אויף דער נאז, וואס מהוט מען דעמאלט? איז דער תירוץ: למאי וואס מהוט מען, אז מע פאהרט ערב שבת ארויף אפארן בינאכט אין דער פינגערטער אין א שלאקס רענען, מע איז טויטס הונגעריג און סע לאזעט איין אבס! אז טאקי ניט גוט, וואס זאלט איהר קלערען?

וועלען שטראפען פאר אזוינע זינד, פאר יענעם חלול ים-טוב, וועט זי זיך אויסטענהן פאר'ן בית דין של מעלה.

האט זי געקאנט וויסען פון שמחת ים-טוב, אז אימשיינס געזאגט א קראנקען מאן אויפ'ן בעט ליגענדיג?

און אז דעם זוכן האט מען איהר א היים געלאזט אויף פסח האט זי זיך דען געקאנט פרייען מיט איהם, וויסענדיג, אז די מען זענען איהם דא געזעהלט! נאך ים-טוב פאדערט ער ווידער אין פאלק אריין אויף א גאנץ יאהר גיט צו זעהען איהם!

חול-המועד איז זי גערן געווען ער זאל זיך פאדערען: זי האט געזעהלט און געוואלט די קארטאפאלעס מיט די מצות, און האט גע-זעהען זי וועט בלייבען שטעקען.

און האט זי דען געקאנט מקבל-תענוג זיין פון דער עלטערע טאכטער, דער האלבער עגונה מיט די דריי קעבעדיגע יתומי'לעך? א מאן אין אסערקא, פיער יאהר קיין איינגעטונקסט פערדער פון איהם גיט געהאט!

צי האט זי דען געקאנט צופרידען בלייבען מיט סאסילען, דאס עלטערע מיידל? קיין ביז אויג איין אויפ'ן גאלדענע סינגער! פערער גרעט גענייט! אויף בלומ'ישט פסוד, נאר ביי גוטע פריינד! דורך די געכט געזעסען! די אויגען אויסגענוצט און דאס פארדינסט האט די שלאנג, די טאקע די פערסערין אויסגעבראכט אויף דער קיך!

צי האט זי דען פאר איהר שלמה'לען דערצו א וועק געזעהלט אזוי פיעל שבת למור, כדי ער זאל צו זיפערען יאהר א ישיגנען-גער בער ווערען?

און זיין פארדינסט איז אויף אין איהר אריין! אפילו קיין גייע היטל, וועה איז דער מאמען זיך גיט געקויפט. א רעזעפט דעם טאטען, זאגט ער, איז ביליגער!

"גאלד, די מענטשען איז עס; גיט קיין קינדער.

און אז דער עלטערער האט זיך שוין געלעגט אין די קלייען און געדינט אין א קלייט — האט זי איהם דען גיט געהוילט און בער

האט אנגעהויבען פייגד צו קריגען דעם גביר מיט זיין גראבען בויך, וואס איז נאך א "לענג לרש". אונז עפס ווי איהם צו להקעים וואלט ער יעצט געוואלט האבען גאנצע צוויי טעם מעהל. "אוי מעהל... וואו נעמט מען מעהל?" — האט ער געברומט אין דער שטיל. "וואו נעמט מען שטיינעל?" — האט איהם גערויטשט אין קאפ.

— זכה לו לר' משה ברוך! די ערשטע מיידע! האט יצחק מרדכי דער גבאי א געשריי געטאן פון יענער זייט מיט.

— א העלחה א סופר האט! — האט זיך אליקים שמואל געקרוםט.

משה ברוך האט געוואלט ארויף פאלען אויף דעם מחוצה און איהם אויסרייסען די פארד, נאר אז ער האט געזעהען ווי אלע קוקען אויף איהם און ווארטען אויף זיין מעהל האט ער אנגעהויבען הייזערק צו שרייען: "איציק! גא דיר געלד און גיב אהער מעהל."

איציק שקט האט דערלאנגט א זעקעלע מעהל און דער עולם האט אנגעהויבען צו רודערען און צו ארפייטען.

י. ד. פרייגער.

זי זינדליגט.

חאסי ווייט און איז מתוך, אז זי איז א זינדליגע נשמה, טאקי ווי אין דאוונען שטעהט א מאל געשריבען א "פלי פול פון שאנד און שפאט". אויפ'שטענדיג און לעגענדיג זינדליגט זי.

"א פנים אזוי איז שוין דער מענטש, אימשיינס געזאגט, בער שאפען — צו זינדליגען און חרטה האבען, חרטה האבען און זינדליגען." "פאר אהרען פאר פסח, געראקעט, וואס מעהר עסערס ווי אנגעגרייט! היינט איז גיטא, ווער ס'זאל אויסעסען דאס אנגעגרייטע!" "וואס פאר א נאר א מענטש, א פערד נאך איז! בעקענט גיט, ווי זיס און ווי גייטיג די דאגות זענען! אהן דאגות, זעה אויך ערשט א צינד, איז א מענטש קיין מענטש גיט! ערגער פון א בוסה!"

נאר פון דעסטווענען, אויב איבער הונדערט יאהר, מען וועט זי

פישל דער מלמד ווייט שוין דעם טעם פון "גיט גוט". ער האט שוין געהאט אויף זיין לעבען, פון זינט ער איז א מלמד און פאדערט פון חאטשטעוואטע קיין פאלטע און פון פאלטע קיין חאטשטעוואטע, אלערליי נסיעות און טרעפערנישען! ער האט שוין געפרובט געהן העכער האלב וועג צופוס און נאך העלפען אונטערשטופען דעם וואג'ן אויך. ער האט שוין געפרובט ליגען מיט א גלח אין בלאטע, דער גלח פון אויבען און ער פון אונטען, ער האט שוין געפרובט אנטלויפען פון א שטשקע וועלף, וואס זענען גאנצעלאפען נאכ'ן וואגען פון חאטשטעוואטע ביי פערשטאנע, און נאכדעם האט זיך אויסגעלאזט, אז ס'איז נאר געווען הונט, גיט קיין וועלף. נאר אזא צרה וואס איז פארגעקומען דעם דאוונען ערב פסח האט זיך איהם נאך נישט געטראפען קיין מאל. די צרה האט זיך גענומען פונם בוג, דאס הייסט פון דעם וואס דער בוג האט זיך געעפנט אביסל צו שטעט און צעשפילט זיך סאמע אין דער צייט, ווען פישל דער מלמד האט זיך געאיילט אהיים און געאיילט האט ער זיך שפארק, ווייל ס'איז געווען פרייטאג ערב שבת און ערב פסח, דאס הייסט זענען יאהר איי געפאלען פונקט שבת ערב פסח.

ד.

געקומען צום בוג איז פישל מיט א נוישער פוהר-דאנערשטאג פארנאכט, דאס הייסט לויט זיין חשבון נאך האט ער געדארפט קומען

דינסטאג אין דערפריה, ווארום פון באלטע איז ער ארויסגעפארען ונטאג נאכ'ן מארק. דער רוח האט איהם געטראגען ער זאל ארויס-געהן אויפ'ן מארק נאכפערענען זיך אויף איין איבערגעשאפטער פוהר! נעחיי וואלט ער בעסער געפארען מיט יענקל שייגע, דעם באלטער בעל-העגלה אויף דער "רעשטעוואניע" פון הינטען מיט'ן פנים צוריק און די פנים נאלען איהם קליאקען און ס'זאל איהם ארויסנעדן די נשמה אפיקו-אלץ וואלט ער שוין ביי אהער לאנג געווען אין דערהיים און וואלט פארגעסען פון דער גוטער נסיעה! האט זיך איהם אבער גע-וואלט א וואלדעלע פוהר, און דאס איז נאך איין אלטער בלל, אז וואס וואלדעלע קאסט טייער, יונד דער שבור דע-יאה "ביי-העט" פוהרען אין באלטע, האט איהם אבער געוואנט: "פאלט מיך פערער, גיט בעסער צוויי קארבוינים וועט איהר זיצען ווי א שררה ביי יענקלען פארטשט פון הינטען אין בוידי; געהענקט וועט איהר שפעלט זיך מיט פייגער, ס'איז ערב יום טוב! האט איהם אבער דער רוח אונטער-געטראגען א פאקאנטען גוי פון חאטשטעוואטע: "עי טשאיעש, ראבין, משי נע פאירדעמא טשאקאם דא חאטשטעוואטע?" (י. דאברע, אסקילקא למשל קאטאיוואטעמ?) ("ווי פיעל עס וועט קאסטען דאס האט ער געפונען פאר גייטיג צו פרענען, און צי וועט ער איהם געגענען אויף

"עי דער נאר, רבי, אפשו פאנען מיר גיין חאטשטעוואטע.

"(גיט, וויפיל למשל וועט דאס קאסטען.

נעמען? אויף שטענדיג געבאנגען קריעה וכליה! אלעס איז אין דער זיגרינער מאמען אריין!

האט איהר דען געקאנט געקומען א זא יום-טוב? ערשט איצט איז זי קלונער; ערשט היינט גערעכענט זי זיך, אז ווי עס איז שוין געווען — איז אויפגען אן געזעסען דער קאפ! ארום איהם זעכס קינדער, זעכס ליבט! איינס שטענער אונ קלונער פארן אנדערע! אין יעדען ווינקעלע ליכטיג, פרייליך, יום-טוב'דיג! גיט צום דערקענען, ווי אזוי דער פאר פסח איז אנגעקומען.

און זי, זי איינע אליין איז די מאמע פון וואס ארום דעם מיט, און די בעל-הבית'ס פון אינגאנצען!

זי קאן גיט פארגעסען די ווייבער'ישע געדאנקען, וואס האבען זיך איהר געדרינגען דענסטמאל אין קאפ, ווען ער האט זיך צו ווארעמט אין דער הנחה מיט וויין נוסח אונ אויף וויין שטענער:

זי האט זיך געוואונשען אלע איהרע יונגעכע מיידלעך זאלען אנקומען צו מאנען פלמדי חכמים: סיאנדערע סדרים! אנדערש אין באנצען! "האטש אין פארגלייך צו נעמען די גאהנטע שכנים!"

אויף "ענעם עולם", האט זי געהאפט, ער וועט זי פון אלעמען ארום נעמען. זי האט געגלייבט, ער וועט גאך איהר משניות לערנען, גלייך מיט די וזהו.

איהר איז גאר אויס'ן געדאנק גיט געקומען אזא סוף. יא, זי זעהט ערשט א צינד, אז דערמיט, וואס זי האט יענעם פסח צו געזיכט אונ קיין פרייליכע מינע זיך גיט פארגינען, האט זי שטארק געזיגרינט!

א סימן, אז דער רבנו שר-עולם האט זי מיט אזא שווערער האנט געשטראפט:

האט ער ביי איהר אראפגענומען די קרוין פונ'ם קאפ! קומט אן א מגלה פון יענעם תנאי פון אמעריקא מיט גליקען, מיט שיס-קארטעס, מיט א געוואלד, ער דארף זי א היין!

קומטשנע איהם געווען אליין אין די פאבריקען צו ארבייטען!

פסח אהיים—איז פישלען אפילו אויף די געדאנקען נישט געקומען, ווארום מע ואל אפילו דאכט זיך געהן צו פיס נאכ'ן וואנען פון פאלטע ביז האטשטענוואטע אונ מאכען קליינע טריט קאן מען אויף אין א וואך צייט אנקומען אויף יום-טוב אהיים.

ארויסגעפארען פון שטאדט האט פישל שוין חרטה געקריגען אויף דער פוהר, האטשט ס'איז איהם געווען גראם, איינער אליין אויפ'ן נאנצען וואנען ווי א נארא, ער האט ארויסגעזעהען באשיינערליך, אז מיט אזא מין שלעפען זיך, ווי דעם גוי'ס פערדל שקעפט זיך וועט ער ווייט גיט איינפאררען, ווארום ער איז געפארען אונ געפארען א נאנצען טאג אונ איז גאך געווען ווייט פון סארזשענישקע, דאס ערשטע דערפאל גאך פאלטע, אונ ווי פיעלער האט נישט געמושטעט דעם גוי ער ואל איהם זאגען צי ס'איז נאך עפ'ס ווייט, האט איהם דער גוי נישט געגעפערט קיין האלב ווארט אחוץ, "אחטא יאהאנא?" ערשט העט—העט, שוין ארום פארגאכט האט איהם אנגעזאגט מיט א דוק אונ מיט א פיף אונ מיט א קנאק יענקל שיינען מיט וויינע פיער פרעגערדיגע אדלערס, געהאנגען מיט גלעקלעך אונ מיט דער גרויסער בויד, און געפאקט מיט פארשויענע אינווייניג, פון פארינט אונ פון הינטען אויף דער רעשטעוואניע. דערזעהען דעם מלמד ויזען ביים גוי'ן וואנען, האט יענקל שיינען געגעבען א קנאק מיט דער בייטש אין דער לופטען אונ

י' נער ווייטקט דאס.

פייגעלעך מיינע! ווער ווייטקט וואס זיי מוזן דארט. הייבט זיך אויף דאס געראטענע, דאס בעסטע אונ פאהרט אין דער פרעמד א מלמד ווערען. די שטאדט איז איהם דא קארג געווען! פארטראכט דער עלטערער פלענער אונ האט חתונה! אפגעקלויבט — אונ צוגעקלויבט — גלייך קיינמאל קיין מאמע גיט געווען!

פארקויפט מען די פיער ווינקעלעך פאר חובות! "זיי וואלטען מיך שוין אזוי געווען לאזען אין געהאקטע וואונדערן שבעה זיצען, דאס ביסל יאהרען, ביז ס'וואלט קומען די רעכטע צייט פון מיינעם ווענען אויף! א מענטש ווער גיט צעשיט! ווער שמועסט א יידענע איז א ודאי גיט פון איינען! ער וואלט זיך א ודאי געווען געטיהט פאר מיר!"

האט מען זיך גענומען אויף מיר: ס'שייטש, א גליק! ס'שייטש א שטאלץ גרוב!

"שטאלץ האב איך געדארפט? גרובער גיט מיר!" — מי לנו גדול? — טענען זיי: פינג אונ פיערציג יאהר הייסט א זקנה?

אונ ס'שייטש אזא פארמענען! אונ ס'שייטש גיט קיין קינד קיין רינד! אלע שוין אויסגעבענען! פאר זיך שוין!

אונ איך בעט מיך ביי זיי, ווי ביי גזלנים: וואס ווילט איהר פון מיר חזק מאכען? גאך הי'רשליען וועמען קאנט איהר מיר געבען? אונ וואס טויג מיר שוין עפ'ס?

"וואס דען ווילסטו, פאלען זיי אויף מיר אן, קצבה נעמען?" גישטא אויף זיי אויך וואס פארפאל צו האבען: זיי האבען אי-בערעטראכט, אפשר וועל איך זיי דארפען אגריהרען! פארט פריינד אימשיינס געזאגט!

אונ איך וויין פאר זיי: איך וועל בעסער א דיענסט ווערען! איך וועל פרעמדע שטופער שטייערען!

האט מען א פורגענומען אויף מיר א קאנטשיג: ס'שייטש, סאסילע קאן דורך מיר צו לייט גיט קומען!

האט אויסגעשטאקען ביידען, דעם בעל עגלה מיט'ן פארשוין אויף אלע זייטען, אויס געלאכט זיי מיט'ן פערדל, ווי יענקל קאן אונ אז ער איז אפגעפארען אביסל האט ער באוויזען דעם גוי אויף איינע פון זיינע רעדער.

— עי, טשעלאוויטשע, ריוויס, אן א טעבע קאלעסע דרעהט זיך! ("

— טפרררררררר — האט זיך דער גוי אפגעשטעלט, אראפגעקראכען אינאיינעם מיט'ן מלמד פונ'ם וואנען, גענומען קוקען אויף די רעדער אויף די פלעקלעך, ארויסגעקראכען אונטערן וואנען, געוויכט, אונ נישט געווען גאר גיט, אונ ערשט דעמאלט פארשטאנען, אז יענקל האט איהם געפיהרט אין באד אריין, האט ער זיך א קראץ געטקאן אין דער פארטיליצע אונ האט אנגעהויבען שעלטען יענקלען אונ אלע יודען מיט אזעלכע קללות, וואס פישל האט נאך אויף זיין לעבען אזעלכע גיט געהערט; דאס קול איז געגאנגען אלע מאל העכער, דער פסע איז געווארען אלע מאל שטארקער:

— א שאב טובי דאברא נע בולא! שאב מי נע דאשדאוו! שאב טובי ליחא הארינא! שאב מי נע דאחאוו! שאב מי פראפאוו! אי טוואיא סקאטינא! אי טוואיא ושינקא! אי טוואיא דאטשקא! אי מיטקי! אי דאדקי!

י' עי מענטשל, זעה גאר, א כאר דרעהט זיך ביי דיר!

זיך צום לאכען, העלפט איהם אונטער צום "אויפדעקען און צודעקען" די מצות; דערמאנט איהם אלע מאל אין די לשם יחידך, ער ווערד אויפגענומען. צום עסען מרייבט ער זי צו; זי עסט וועגט. זי דער-מאנט זיך, אז שוין עטליכע מעג, וואס ס'האט זיך איהר אפגענווארפען פלייש...

און עס דרענגט זיך איהר א נייער געדאנק אין קאפ:
"א יודענע, וואס האט קינדער פון דער צווייטער חתונה—מיט וועלכען מאן קעהר זי זיך אן אויף דער אמת'ער וועלט?"
און זי ווייסט, אז ס'איז א גרויסער חסא פאר איין אשת-איש צו מראכטען א זעלכעם און זי מרייבט פון זיך די געדאנקען.
זי זינד'גט... יחידה שטיינפערן.

צום סדר

(א בילד)

וואס פרייהליכער עס איז אין דרויסען געווארען, דאס מעהר האט מיר אין הארצען גענאנט. מיט די ערשטע געקומענע פייגעלעך איז מיין בענקעניש געקומען, און עס האט מיר געצויגען אנטלויפען פון דער אפשיטויענדער שטאדט, וועלכע האט מיר שיער מיט הונגער גיט פארמאכט, געצויגען ווי מיט צוואנגען, אז דאס הארץ האט אין מיר ביטער געיאמערט און אין מ'האט זיך געמישט, אז מיר פלעגט זיך אפט אויסדאכטען, איך געה באלד פון זיגען אראב. וואוהין עס האט מיר געצויגען — האב איך גאנץ גוט געוואוסט. אהין האב איך מיך מיט מיינע אלע געפיהלען געריסען, וואו מיין מאטענס קליינע שטייבעלע שטעהט, וואו "אונזער" טיף גיט זיך יעצט אויף די פעל-דער פאנגאנדער, וואו "אונזער" וואלד האפט זיך יעצט אויף פון דעם ווינטערדיגען שלאף, וואו איך האב ליב און ווער געליבט. באגעגענען דעם פריהלינג אין דעררהיים, אין דעם אייגענעם ווינקעלע, אט וואס עס האט מיין גאנץ הארץ פארמאכט...

און דערטויל, כל זמן מיין קאפ און מיין הארץ זענען געוועזען פארשכורט מיט די דאזיגע פארלאנגען, איז דער פריהלינג געגאנגען

בפירוש נא פראנצעק!... דע באג? דע יושר?

און נאך ווערטער האט איהם פישל אריינגעגעצט, גיט אויפנע-הערט צו זיגען און צו פיללען אויף זיין שפראך, ווי ווייט ער קאן, האלב אויף גויעש, האלב אויף לשון קודש, דאס איבעריגע איהם מסביר געווען מיט די הענט, הוועדאר האט נישקשה גוט פארשטאנען וואס פישל מיינט, נאר גענעפערט האט ער איהם נאר גיט, קיין האלב ווארט אפילו, מסתמא האט ער געפיהלט אז פישל איז גערעכט, האט ער גע-שטומט ווי א געצעלי, ביז ער האט זיך אויפ'ן פערטען מאג באגעגענט אויף יענער ניט פשטשאני מיט יענקל שיינעק, וואס איז געפאהרען שוין צוריק פון האשטשעוואטע מיט אהוק און מיט אפי"ף און מיט א קאנאק און האט אנגעזאגט אונזער פישלען מיט זיין בעל עקלה אנטע בשרה:

— איהר מענט זיך שוין איבערקערען צוריק מיין פאלטע, דער בוג האט זיך אפגעריסען.

ביי פישלען האט זיך אפגעריסען אין הארצען פונ'ם ווארט "אפגעריסען", און הוועדאר האט געקעכענט, אז יענקל מאכט ווידער א מאל פון איהם א בער, האט ער איבערגעחורט די קללות מיט די חרמות, אויפגעפליט אלע ביידע חלומות אויף יענקלס קאפ און אויף "סטייטש" הוועדאר, דער רוח דער מאמע דיינער, היקבן, איך האב זיך בעשעלט בפירוש אויף יום טוב! וואו איז גאט? וואו איז יושר?

"זיי האבען געוואוסט, מיט וואס מען קאן א מאמען שטייטען!"
"זיי האבען מיך בייגעקומען".

זי קאן גיט דייקענען; מען האט זי גיט אפגענארט. דער פאר פסח איז איהר אנגעקומען גרינגער ווי עמיצען א וואכענד'גער מאג! ס'איז דא א דיענקסט אין שטוב. איינקויפען—קויפט "ער" אלעס אליין! ס'ערשטע מאל זעהט זי, א מאנסביל זאל אזוי אויף אלעמען וויסען, א מכין זיין, און איבערדעם זיך מישען! אויפ'ן מארק צווישען די גויות געהן; הינגער קויפען!

א מיש, א רייכער! מען קאן גיט זאגען, זי בענשט ליכט אין זילבערנע לייכטער, זי אליין האט אנגעמאן א ביסל ציהרונג.
גאר ביים מיש... זיצט זי גאר מיט איהם. צו לויז, צו לעדינג...
עס דאכט זיך איהר, אז צווישען איהר מיט "איהם"—קאנען נאך זיצען זעכס אנדערע...

און עס ריקען זיך איהר אלץ אין געדאנקען איהרע פארנעה-ריגע זעכס ליכט, וואס ארום דעם מיש: וואו זענען זיי ערגיץ געבידע? צעזייט און צעשפרייט!

וואלט ער האטש געזאגט די אנדע אזוי ווי מען זאגט... ווי זי איז געוואהנט צו הערען... וואלט ער פארשריגען די געדאנקען! וואלט זי פארשפארט לויפען אלע מאל מיט איין אנדערען אויסרעד אין קיך אריין אויסצולויפען זיך.

און וואלט ער גערעדט מיט איהר עפ'ס פון אנדערע זאכען, גיט פון די, וואס ער רעדט און צו וואס זי איז גיט געוואהנט! וואלט פארשפארט צו קריכען איהר אין קאפ אריין אלץ "הירשעל", אלץ — יענער סדר!

און זי ווייסט אז זי זינד'גט איצט נאך מעהר ווי פאר יאהרען: זי איז דאך איין אשת-איש! צי מעג זי דען מראכטען א זעלכע גע-דאנקען? צי מעג זי דען הירשעלען געדענקען!

זי ווייסט, אז ס'איז א גרויסער חסא, און מאטערט זיך ארויס-צומרייפען די געדאנקען פונ'ם קאפ, זי הייבט אן הויך רעדען, דרענגט

אי קומי! אר-אי-אי וסי וואשי זשירי, געווינגע, געחריסטי, פרא-קלאטיע!!!

עס האט לאנג געוויקט ביז דער גוי האט זיך געניצט אויפ'ן וואגען און האט זיך אלץ גיט פארהינגט, אדך גיט אויפגעהערט לייגען די תוכחה אויף יענקל בעל עקלה און אויף אלע יודען—ביז מע איז געקומען קיין סארזשינעטשקע אויף געכטלינגער.

אין סארזשינעטשקע האבען זיי אונטערגעגעבט און אויף מארגען האט זיך פישל געפערט פאר הבקר, אפגעדאווענט, אפגעזאגט א פארציע חק לישראל, אביסל תהלים, איבערגעביסען און איז פארטיג געווען צו פאהרען ווייטער, איז אבער דער חסרן וואס הוועדאר (אזוי האט מען גערופען דעם בעל עקלה זינעם) איז גיט געווען, ער האט זיך פארזעסען מיט זינעם א מחותן (א קאנס), פארמרגען און פאר-הוילעט זיך און איבער געשלאפען דעם טאג מיט א שטיק נאכט און ערשט דעמאלט זיך געלאזט אין וועג אריין.

— סטייטש — האט איהם פישל געזאגט שוין זיצענדיג אויפ'ן וואגען — סטייטש הוועדאר מ'שארבעט טוואיא מאמע, היקבן? יא טובי נאמאיעט

"א קיין גוטס, נאכטו גיט האבען! נאכט גיט דערלעבען! נאל דיר ווי א שלעכט יאהר! נאכט גיט דערפאהרען! נאכט די פסח ווערען! דו און דינע פערד, און דיין טויב, און דיין מאמע, און דינע מוקעס, און דינע פערטער, און און דינע קחונ'ים, און און און אלע אייערע יודען די פארשאלטענע!!!

ערקען אן א זייט פון מיר און האט מיר גאר נישט געפראכט, אויסער א גאנצענדע ווייטאג אין הארצען.

עס איז געגאנגען א טאג א טאג. קיין ארבייט האב איך שוין לאנג נישט געהאט, און איך פלעג פון פריה ביז נאכט ארוםגעהן אליין אין די רויעשענדע גאסען — און געפיהלט האב איך זיך, ווי איך האב א שיף-ברוד געליטען און בין ארויס געווארפען געווארען אויף איין אונגעקאנטען אינגעל מיט מאדנע באשעפטיגשען, מיט וועלכע איך האב גאר נישט קיין שום מקע ומשא, און וועל זיך מיט זיי קיינמאל נישט קענען צוגויסערען. געוואהנט האב איך ערקען אויף א בוידעס ביי איין ארימען קריסט אין א נידעריגען און פינסטערען מאמער. וואהנען פלעג איך דארטען גאר ביי דער נאכט, ד. ה. געכטיגען. עטוואס עהנליכעס צו א בעסער צוגויסגעלייגט פון גרעטלעך, אין אנדערט-האלבען טריט פון די גרויסע בעט, וואו די בעלי-הבתים האבען געשלאפען, איז געווען מיין געלענער. צאחלען פאר דעם פלעג איך 5 קאפיקעס א נאכט. וואו איך פלעג טרינגען און עסען — דאס האב איך אליין נישט געדענקט און אפסטמאל איז אפילו וואס צו געדענקען נישט געווען...

און דער פריהלינג האט מיר גערייזט... די זון האט מיר גע-רייזט... עס איז דא א זון, עס איז דא א פריהלינג, אבער אלץ נישט פאר די: דו ביזט א פרעמדער מיט די חוואליעס אהער ארויסגעוואר-פען געווארען... דארטען איז דיין זון, געבען טאטענס שטימפל, דאך-טען איז דיין פריהלינג, פארהי, לויף אהין וואס גיכער... און נאך עהנליכעס האט מיר אין מ' געהאקט.

און דער פסח איז געגאנגען געווארען און קיין געלד איז אלץ נישט געווען. אייגענטליך האב איך דאך דאס פריער געוואוסט, גאר איך האב דאס אלץ נישט געקאנט גלויבען, ריכטיגער, נישט געוואלט גלויבען. צו פוס פארנעהן איז אונגעלייף: ווייט... שלעכט... קיין ברעקעל האפנונג נישט געבליבען... אפשר דערפאר טאקי זענען מייע וואונדערן פאקט א ביסל גרינגער געווארען.

יינע הענט און פיס און עס האט זיך איהם נישט צוגעמאכט דאס מויל פון ער איז דאנערשטאג פארנאכט געקומען צום בונד, צוגעפארען גלייך צו פראקאפ פאראניק דעם פארמאשטיק, פרענען ווען לאזט ער דעם פאראם און דערנוייל האבען ביידע גוים גענומען צו ביסלעך בראנפען און פישל האט זיך געשטעלט דאווענען מנהג.

ה.

די זון האט געהאלטען ביי זענען זיך און האט באגאסען מיט איהרע גילדענע שטראלען די הויכע בערג וואס פון ביידע זייטען טייך, ערשטערוויי נאך באדעקט מיט שניי און ערשטערוויי שוין געגרינגט, דורכ-געשוטען מיט קליינע ריטשקעלעך, וואס האבען זיך געשלענגעלט פארג-אראפ און מיט א שווערען אריינגעגאסען זיך אין טייך אריין, באגענענט מיט די פינענדיגע וואסערען פוגים גאר וואס צעשפאלטענעם איין און פון דער געהעריגער קריהע, ווי אויף א טעלער איז איהם געלינגען נאנץ האשטשעוואטע מיטן שפיץ קלויסקער, וואס האט פון דער פאך-געהעריגער זון אויסגעזעהען ווי איין אנגעצינדען ליכט, געשטעלט זיך שמונה עשרה מיטן פנים צו האשטשעוואטע, האט פישל פארשטעלט די אויגען, געטריבען פון זיך די מחשבות זרות, וואס זענען איהם גע-קראכען אין קאפ אריין: פת שבע מיט דער נייער ווידענער פאמשיידיק, אפרימקע מיט דער גמרא, הייל מיטן צעפל און די הייסע פאר מיט

ערב פסח. איך געה אלץ אים איבער די נאסען. מענשען לוי-פען. מענשען איילען... און דאס גאנצע לעבען געהט פון מיר אן א זייט און עס וויל מיר פשוט אופן נישט דערקענען פאר א מיטגליד פון דער מענשליכער געזעלשאפט. די זון האט אלעמען גאך מיידער געשטראחלט, און מיר האט זי גאר טיין קאפ-ווייטאג פארגעקערט: "נישט דיין זון..." די פייגעלעך האבען געטרילערט, און מיר האט זיך געדאכט אז זיי קעכענען: "נישט דייע פייגעלעך..." מיר קענען דיר גאר צרות אנקערעכענען.

און אין דער היים ווארט מען אויף מיר, איך האב געשריבען, אויב איך וועל גאר קענען, וועל איך קומען. עס ווארט "מיין" זון, עס ווארט "מיין" וואלד מיט די פייגעלעך, עס ווארט "מיין" טייך, אלעס, אלעס שטעלט זיך מיר פאר אזוי קלאר, אז עס ווערד מיר גאר פינ-סטער אין די אויגען און איך זעה די גאס נישט.

דער אונזער האט זיך גערוקט, גערוקט... איך בין גאך אלץ אי דרויסען געווען און טיין מ'ח האט געארבעט...

בשעת עס איז גוט פינסטער געווארען, בין איך אונזען אין טיין בוידעס און בין א צעבראכענער, א חונגעריגער א נידערגעפאלען אויף טיין געלענער.

איצט איז דער סדר. נישט דערווארט זיך... דער טאטע אין קיטעל. איצט גיט פ'ענען די קשיזות...

עגרים היינט... ווי קען איך... די מאמע...

דער אלטער מאן מיט דער ווייסער בארד און מיט די שטראח-קענדע אויגען האט אויסגעשפענט די מיר און איך בין אריין אין א ליכטיגען, פרייהליכען וואל, און האב אלעמען דערזעהען...

די מאמע איז מיר אפען האלד ארויסגעפאלען, דער טאטע, די קינדער... ווי יונג, ווי שטען טיין פאר'חשק'טע מאמע איז געווארען... ווי קרעפטיג טיין קראנקער טאטע זעהט אויס... זילבערנע פוסות... בליישצענדער וויין... ווי גוט, ווי ליבליך!

טיין אלטינקער זיידע האט גלייך דעם אלטען מאן דערקענט,

דער אויבערשטער פאליצ, און פרישע מצה מיט נוסע געפערטעט פיש מיט הארצען חריין, וואס פארגעהט אין נא אריין, מיט פסח'דיגען בארשט מיט מצה, וואס איז טעם גן עדן מיט גאך נוסע זאכען, וואס דעם מענטשענס יצר הרע קאן אויסטראכטען... און ווי פיעל פישל האט זי נישט געטריבען די מחשבות זרות, זענען זיי אלץ מעהר גע-קראכען אין מ'ח אריין, ווי וואסער פלינגען, נישט געלאזט איהם דאווענען ווי סע געהי צו זיין.

אויסגעשטאנען שמונה עשרה, האט זיך פישל אונגעקלאזט צו פראקאפען און האט זיך אריינגעלאזט מיט איהם אין א שמועס מכח פאראם און מכח ערב יום טוב, געגעבען איהם צו פארשטעהן, האלב אויף גייעש, האלב אויף לשון קודש און דאס איבעריגע מסביר געווען איהם מיט די הענט, וואס פאר איום טוב פסח איז ביי יידען און וואס הייסט שבת ערב פסח, אז טאמער חלילה פארהט ער נישט אריבער פון מארגען אין דער צייט דעם בונד, איז ער א פארפאלענער. ווארום אחוץ וואס מע קוקט אויף איהם ארום אין דערהיים וויין טייב און קינדער (דערביי) האט פישל געטראן אשיפען קרעקן, אז עס האט אויס-געריסען א שטיק געוואלט, וועט ער אכט טעג בסדר נישט טארען נישט עסען נישט טרינגען, האטש געם ווארף זיך אריין אלעבעדיגער אין טייך אריין, דא האט זיך פישל אפגעקערענט אן א זייט, מע זאל נישט זעהען ווי עס שטעהען איהם טרערען אין די אויגען.

אויס וואס מער איז האב געוויינט, איז מיר אויפ'ן הארצען גע-
ווארען אלץ גרינגער, אלץ גרינגער...

די מצה

(א פסח'דיג ליךל)

מצה! אט ביסטו!

איך טו אויף דיר קוקען:

ווי יודישער לעבען

אזוי ביסטו טרוקען...

מצה'ניו ליבע!

אי ביסטו מיר טייער!

דו ביסט שוין געוועזען

אין וואסער, אין פייער.

פונקט אין דיין פאלק

ביסטו געראטען:

גערעדעלט, געוועלגערט.

געשטאכען, געקנאטען...

אט זעה איך קענטיג

אין דיר די סמנים:

מיט גריבעלעך קליינע

איז פול דאך דיין פנים...

דאס איז דער עיקר:

ביסט בשר וואס דינער:

אויב די ביסט דיקער

איז בשר'קייט מינער... —

דיין פאלק דאס גלייכען:

וואס דינער איז בעסער:

מעהר צרות מעהר — בשר,

דער שבר איז מעהר, גרעסער...

ש. ד. פערסון.

איז פון ארץ אויסגעשטאנען און האט איהם מיט דרך ארץ זיין פוס
אונטערגעטראגען. און דער טאן מיט דער ווייסע בארד און די
שטראהלענדע אויגען האט מיר א פארבלאנדעטען אין וואלד געפיר
נען און האט מיך אהיים געבראכט, אהיים געבראכט!...

מיין זון... מיין טייד... מיין וואלד... ווי טיעף האב איך ערשט
איבערגעפארשטאנען, וואס איז דאס גליקליך זיין, לעבען מיט אלע
גלידע, פיהלען מיט דעם גאנצען הארצען...

איך האב זיך צו מיין קעטער אויסגעקעהרט: ער האט געהאלטען
דעם פוס און די אויגען בלוי ווי דער הימל... א מערר ווי אויגען
האט זיך גיט געזעהען... פארשטאנען זיי מיך און איך האב זיך
אן אלץ פארגעסען.

— איך זעה אייער פרייד נאך אזוי פיעל צרות, און דאס איז
מיין גרעסטער שווארץ... טרינקען טרינק איך גיט... איך האב נאך פיעל
ארבייט, זעהר פיעל... עס בלאנדען אומעטום מענטשען און גארען
אהיים און קענען אליין דעם וועג גיט געפינען...

ער, מיין געטליכער קעטער, האט דאס געזאגט, ווי פראסט און
ווי געטליך! ער האט אונטערגעשטעלט דעם פוס אויפ'ן טיש און איז
פארשוואנדען געווארען. — א מאמע! — האב איך מיין גאנצען כח
אויסגעשריגען.

איך האב פרייט אויסגעשפענט די אויגען... אין קאמער איז
געווען זעהר פינסטער, רעכטס האט דער היינעריגער זינגער געברענגעלט
די אויגענדליכע צייט אויף קוים געמערקענדע רגעלעך, לינקס האט
געשניטען די לוסט א שווערער חראפען פון עטליכע שלאפעריגע...
דער ביטערער אמת האט גיך פארשלייבט די פרייערדיגע זיסקייט מיט
מיר צוזאמען און איך האב דערפיהלט, אז עפס האט מיר אין האלז
געשטיקט, וואס איז גלייך צעגאנגען געווארען און האט אונטערהויבען
טראפענדיג רינען דורך די אויגען, איך האב זיך איינגענומען אין די
שמוציגע שמאטעס, וואס זענען ביי מיר צו קאפען געלעגען און איך
האב זיך צעוויינט ווי א קליין קינד...

פראקאפ באראניוק האט פארשטאנען אין וואס פאר א לאגע נע-
ביך פישל איז און האט איהם דערויף געענפערט, אז ער ווייסט אז
מארגען איז ביי זיי א יום טוב, ער ווייסט אפילו ווי אזוי דער יום
טוב הייסט ביים נאמען: ער ווייסט אפילו אז מע טרינקט ביי יודען
וויין און שטארקען בראנען, אז סע קומט דער יום טוב: ער ווייסט
אפילו אז עס איז פאראן נאך א יום טוב ביי יודען, וואס מע דארף
טרינקען בראנען, און ער הייסט, האמאנע אוהא: ער ווייסט אז ס'איז
פאראן נאך א יום טוב, וואס אלע יודען דארפען זיין שפור, נאר ווי
אזוי מע רופט איהם דעם דאזיגען יום טוב האט ער שוין פארעסען...

— האברע, הארנע: — האט איהם פישל איבערגעשלאגען אין מיטען
די רייד מיט א וויינענדיגע שטימע — אלע שא בודע איז נאשע פראנזעק
טאמער וואוטרעא חלילה אל תפתח פה לשון שאב טא טשאט געבולא?
דערויף האט איהם פראקאפ נאר גישט געענפערט, ער האט איהם
נאר אנגעוויזען מיט דער האנט אויפ'ן טייד, ווי איינער רעדט: "נא,
זעה, וואס עס טהוט זיך".

און פישל האט אויפגעהויבען די אויגען אויפ'ן טייד און האט
דערנענטערן דאס וואס זייע אויגען האבען נאך קיין מאל אויף זיין לעבען
זי גיט און פון: וואס וועט אבער זיין מיט אונזער יום טוב, טאמער קארגען
חלילה אל תפתח פה לשון שאב ואל נאר גיט זיין...?

נישט געזעהען, און ער האט דערהערט דאס וואס זייע אויטערע האפען
נאך קיין מאל אויף זיין לעבען גיט געהערט, ווארום כמעט קאן מען
נאמען, אז פישל דער מלמד האט נאך קיין מאל גישט געזעהען דעם
אמת'ען "אין דרויסען", ווי עס געהער צו זיין, און אז ער האט איהם
געזעהען האט ער איהם געזעהען נאר בדרך הלכות, דורכלויפנדיג
פארביי פון חדר אין בית המדרש און פון בית המדרש אין חדר
אריין, דער שענער גלויבער בוג צווישען די צוויי גרויסארטיגע בערג,
דאס וועמען פון די שלענגעלדיגע ריטשקעלעך וואס קאטשען זיך אראפ
פארט, דאס רוישען פון דער געהענדיגער קריהע, דאס באלייכטען פון
דער גינגאלדענער פארנענדיגער וואו, דער ברענגענדיגער קלויסער.
דער פרישער געזונטער בית פונם ערב'פסח'דיגען אין דרויסען און וועל
פלקס דאס אזוי נאהענט זיין צו דערהיים און גישט קאנען גרייכען-די
אלע נאכען אינאיינעם האבען אונטערגעהאפט אונזער פישלען ווי אויף
פליגלען און האבען איהם אונטערגעטראגען אין איינער וועלט אריין,
אין איין "עולם הרמיוני", און עס האט זיך איהם פארנעשטעלט, אז
אריבער דעם בוג איז אזוי גרינג ווי א שמעקטאבעקע, אזי דער אויבער-
שטער וייל נאר טהון א שטיקעל גס, מצליח זיין, וואס איז? דער רוישיגער
איז דען גיט אריבער איין מאל ערב שבת פון אקערמאן קיין אדעם
איבערן ים אויף איין אויסגעשפרייטער פאטשייכע? אי ווי אזוי קאן
מען פארהערן איבערן ים אויף א פאטשייכע? נו, זעהט איהר וואך!...

דער סדר

עיקר אויף דעם גרויסען פוס. וואס איז אנגעקאסען פאר אליהו הנביא. פאר דעם בעל-הבית שטעהט א טעלער מיט פארשידענע "קרייטעך-צער": מרור, חרוסת איין איי. א יסער שטייכל שוועבט אויף אלעמענס ליפען, אלע זענען צופרידען אינ היימליך, היימליך איז אויך דער ארח, וואס דער פאטער האט מיטגעבראכט.

די סדר נאכט, דאס צימער איז ליכטיג, ליכטיג זענען אלע פנים'ער. דער פאטער זיצט אנגעטאן אין קיטעל אנמקענען די מוטער. פאר דעם פאטער ליגט די אפענע הנדה אונטער דער צעהלע וויין פאר מיליע אלע ניסים פון יציאת מצרים אונטער די קינדער הערען זיך שטארק צו אינ קוקען דא אויף דעם פאטער אונט דא אויף די פוסות, דער

דער פארלארענער קיטעל.

אָר

ווי אזוי דער טאטע האט צוריק די מאמען גענומען.

(א מעשה אין בריק).

פריי פערפייט נאך א פערמאדע שטעמט פון ל. ר.

יוסף חקרן צו חיים בעל דמיון.

ווארשא י"ז אדר.

ליבער חיים! היינט האב איך דיר צו שרייבען זעהר א וויכטיגען נייעס, אויף וועלכען דו וועסט זיך שטארק וואונדערען: איך האב זיך גענום מיט מיין נייב. וועסט דאך א וואונדער, אז עס איז פריהער צווישען אינגעלעך גרויסע מחלוקת אונד קריגערייען אונד זלזולים אונד קללות, ווי דער שטייגער איז, אז א מאן גט דאס ווייב; האסט דו א גרויסען מעות. ביי אונזער גט איז גיט שייף צו זאגען דער מאן האט אפגעקומען דאס ווייב, נאר דאס "פאר" האט זיך צעקומען, ביידע האבען מיר דערצו מסכים געווען אונד מיר האבען זיך די גאנצע צייט פון גט נישט געשיטען א ווארט אויף א ווארט, אונד דאס אייגענע באלד נאך דעם גט. אדער, וואס מיר האבען זיך אין הארצען אנגעוואונדען איינס דאס אנדערע זאל האטש א דריטעל מסכים ווערען. זי איז זיך אונדעקט פארטען צו איהרע קרובים אין קושטא, א שטעטלעך נישט ווייט פון ווארשא, וואו זי וועט א וואונדער צו פרגענגען די רעשט ביסל יאהרען אונד הלואי אין נחת, איך ווייז אייך דאס פון גאנצען הארצען. איך בלייב, לעת עתה, אין דער אלטער דינה אונד אפער גיט. דעם אמת זאגענדיג האב איך פיינט די גאנצע פאקעניש אונד ציהעניש, און א בעל-הבית'טע וועט ווערען א תל פון דעם גאנצען ביסל בעל-הבית'שקייט אונד דער עיקר די ספרים, זיי וועלען זיך נאר צעשיטען בלעטלעך-ווייז, עס איז אפילו צו פיעל פאר מיר צוויי צימער מיט א

צי אשטייגער רב ישראל בעל שם טוב? וואס פאר א ווערט וואלט ביי איהם אשטייגער געהאט דער בוג'א? פאר אונדען שבת ערב-פסח? ... אונדעלע אונד ברומה אונדעלע מחשבות האבען געווינדעט זיך אויף אונד אפ ביי פישלען אין קאפ, איהם געטראגען אין דער לופטען אונד פארטראגען איהם אזוי ווייט אויפ'ן פרגען טייך, אז ער האט זיך נאר נישט ארומגעקוקט, אז ס'איז שטאק נאכט אונד דער היטעל האט זיך אויסגעשטערענט אונד א קוהל ווינטעל האט זיך פארנעמען צו איהם אונטער דער קאפאטע אונד פון דארט ביזן טלית קסן-אונד פישל איז אריינגעגאנגען צו פראקאפ דעם פארמאשטיק זיך אפילו אנווארעמען אונד טאקי אין איין וועגס אויף געבליבער, מיט א האפנונג אז אס ירצה השם פארנען וועט ער ווי ס'זיט איז אריבערפאהרען דעם בוג-אזוי האט איהם מבטיח געווען פראקאפ אליין-אונד קומען בשלום אהיים, נאט זאל העלפען האטש פארפריה מע זאל נאך קאנען פארקאפען אין מרחץ אריין.

ו.

א שווערע נאכט האט פישל דער מלמד איבערגעלעבט ביי פראקאפ דעם פארמאשטיק אין שטיבל - אונד נאכט זאל זיך שוין גיט אומקערען - אונד ס'איז געקומען דער פריה מארגען מיט א פריינד'ליך שטייכעל פון דער ליכטיגער פרייליכע וואו, א שטער א נעלעטער גער טאג האט זיך געשטעלט מיט א זיס ווארעמקייט, וואס דורך דעם

קיך, נאר געה שילעס זיך דריי וואכען פאר פסח אין א נייע דירה ווער האט פח דערצו?

וועסט דאך א וואונדער פרגען די קיטעל, אס-פן, אז יא אזוי, אז ביי אונד איז קיין מחלוקת נישט געוועזען, אז עס איז געוועזען א לעבען ווי ביי די טויבען, טא פאר וואס האבען מיר זיך גענום? מן הסתם איז דא א גוואלדיגע סבה, מן הסתם האט עפס פאסירט א א מעשה נע, אזוי וועסט דו דאך קלערען. האסט דו, מחילה, ווידער א גרויסען מעות. עס האט זיך קיין שום מעשה נע נישט געטראפען, אז איך זאג דיר מענטש שוין גלויבען, ווייטט אז יוסף חקרן זאגט נישט קיין ליגענט. איך ווייס שוואים וועלען שוין האבען וואס צו רעדען, דא וועט שוין גילשען צונג-מלאכה, יעדער וועט זיך זאגען איין אנדער גלייך-ווערטל, וועט אויסטראכטען איין אנדערען שער. אונד צוריקגעשמועסט, האב איך זיי נישט וואס צו פארדעקען, עס איז דאך א פלא, מענטשען, וואס האבען חתונה געהאט, ברוך השם, נישט דורך א שער, נישט מחמת נעלד אדער צוליב אנדערע חשבונות, נאר אויס ריינע ליבע, מענטשען האבען אפגעלעבט צעהן קיילעכדיגע יאהר א לעבען ווי צוקער זיס אונד פון דער העלער היט צעקומען מען זיך. היינט געה דערצעהל יענעם מעשות, שנייד פאר איהם אפען דאס הארץ אונד ווייז איהם. די נארישע וועלט קאן קושום אפן נישט פארשטעהן דעם ריכטיגען תוך פון א זאך, זי קאן נישט גלויבען, אז מענטשען קאנען ליידען שרעקליכע יסורים אונד הארצווייטאג אונד זיין דערפרי שטיל אונד רוחני. מענטשען זענען געוואהנט, ווי דער סדר עולם איז, אז ביי א גט מוז זיין פריהער מחלוקת אונד קריגערייען אונד דערנאך בלייבט מען זיך דס שוואים אונד טאמער נישט, טאמער זעהען זיי, אז עס געהט צו שטיל, פגעמוט'דיג, און גוואלדען, און ליארם, ווען זיי דרינגען סודות, פארבארגענע זאכען אונד געפינען טארי, פונקט ווי זיי געפינען סודות אונד פארבארגענישען אין אלץ וואס זיי פארשטעהען נישט, זיי לעגט זיך נאר נישט אויף דעם שכל, אז עס קאן אנערש געמאלט זיין, אז עס איז קיין ראיה נישט צו געמען פון

אז פונם איבעריגען ביסל שניי געווארען קאשע, אונד פון דער קא-שע-וואסער, אונד דאס וואסער האט זיך פון אלע וויטען אריינגעקא-מען אין בוג אריין, אונד דער בוג איז געווארען לויטער, העל בלוי, הויך, אונד משופע'דיג, אונד נאר זעלשטען האט מען באגעגענט גענע גרוי-קע שטיקער איין וואס זעהן אים ווי לעבעדיגע מראדיגע חיות, ווייסע עלעפאנטען וואס זאגען, לויפען, איילען זיך, האבען מורא זיי זאלען גיט פארשטעמלען, פישל דער מלמד האט אפגעדאווענט, פאר-ביסען מיט'ן לעצטען ביסל חמץ, וואס האט זיך געפונען ביי איהם אין טלית-זאק אונד איז ארויסגעגאנגען צום טייך א קוק טהון, וואס הערט זיך מיט'ן פאראם, אונד ווי נבקהל ונשתומם איז ער געווארען, אז ער האט דערהערט פון פראקאפען, אז דעם פאראם וועט מען קענען לאזען זעהן ערשט הלואי מאנטאג נאך האבען טאג! פישל האט זיך אנגעפאסט מיט בייידע הענט ביים קאפ, געמאכט מיט אלע אברים, געביינערט זיך אויף פראקאפען אונד געוועלסט איהם אויף זיין לשון, האלב אויף גויש האלב אויף לשון קודש, דאס איבעריגע מיט די הענט! למאי האט ער איהם געכטען געגעבען האפענונג, אז מען וועט היינט קאנען אריבער דעם טייך מיט'ן פאראם? דערויף האט איהם פראקאפ נאך קאלטבליטיג געגעפערט, אז ער האט איהם גיט אנגעהויבען צוואנגען איבערפיהרען מיט'ן פאראם; ער האט איהם נאר צוגעזאגט אריבערפיהרען, אונד אריבערפיהרען קאן ער איהם, אויב

איינעם אויף דעם צווייטען, אז זיך א פערזענלעכע וועלט פאר זיך און זיך מ'קוקט, זיך צופאל וואס מ'רעכט, אז נאר א פערזענלעכע ערשיינונג און די אייגענע מ'קוקט מאכט נאר א נאנט אנדערען רשם, וויקט נאר אנדערש אויף איינעם ווי אויף דעם צווייטען. נאר אויף האב מ'ך שוין צופיל פאר'קריהט, נאר דו, ליבער היים, מיין איך וועסט מ'ך פארשטעהן, דו וועסט מ'ך זיין, אז צוויי פיינערע מענשען, וואס האבען אין א משך פון צעהן יאהר זיך געפירט גישט איינמאל אויסצוגלייכען זייערע חאראקטערען, זיך בעהיט זייערע נאטורען זאלען שטימען און עס איז זיי גישט געראטען, מינען זיך געטען.

איך מיט מיין פרוי זענען ממש שני חסדים, אמת'ע קאנטראסטען. זי האט זיך איהר טבע, וואס איז פונקט דער הפך פון מיינע, היינט פרעג איך ד'ך אליין, איז א חבא תמצא, איז נאר מעגליך, מיר זאלען קאנען צוזאמען לעבען, אז זי קוקט אויף דער וועלט נאר מיט אנדערע אויגען ווי איך. די ערשטע יאהרען האט זיך מיר אלץ געדאכט, קיין פייז גישט, מען וועט זיך איינגלעבען, פערט אז זי איז אזא גוטע טאקי ווי מען זאגט א מענטש און א נאל. די ערשטע פאר יאהר האב איך ביי איהר אלץ געפועלט זי האט זיך פון מיר געלאזט לעהרנען אין יעדער זאך, וואס איך האב געזאגט איז געווען קודש קדשים. דאכט זיך נאנט גוט, נאך בעסער ווי געוואונשען, און אפשר וואלט טאקי ווייטער אויף אזוי געווען, ווען עס מאכט זיך גישט דאס אומגליק. דענסטמאל ווען אינגער יצחקל איז אינגעשטארבען, פון דענסטמאל אן איז זי נאר איין אנדער מענטש געווארען, א חפץ מן הקצה אל הקצה. דאס אומגליק, וואס מיר דאכט, אז מיר וועלען עס בייך ביז אין קבר אריין גישט פארגעסען, האט איהר אין גאנצען איבערגע- אנדערשט, זי איז געווארען אויס ווייב, זי איז געווארען א פאלגער מאנסביל, ערנסט און הארץ, גישטא די אמאליגע ווייקקייט, דאס אמאליגע צוגעלאזענקייט. זי האט אנגעהויבען זיצען שעהן לאנג פארקלערט, פארטראכט און פאר'סוריק'ט. דאס ליגט נאר גישט אין

איהר טבע, זי איז נאר אדורכא בל ימיה געווען א לוסטיגע, א לעבעדיגע, שטענדיג אונטער-מאנצען, אונטער-זינגען, מילמאל אפילו אויפ'ן ביי-קול א לידל. אמת דאס האט מ'ך שוין האלב פארדראסען. קענסט מ'ך, איך בין גישט פון די ל' צדיקים, מ'ך ארשט גישט וואס זי געהט אין די האר, אבער דאס פאסט גישט פאר א נקבה, דאס איז שוין גישט יודישליך; נאר אויסגערעדט האב איך איהר גישט, אז איך זעה, אז זי האט דערפון א הנאה, א דאנה מיינע, זאל זי עס טון. און היינט א פארביטענע אין גאנצען. וואס האב איך מיט איהר גישט גערעדט, גישט צעטענה'ט איך האב איהר געבראכט ראיות פון אויגערע ספרים און פון זייערע ביכער, הערשט די וואנט? אזוי האט זי דאס געהערט. זי האט נאר מיט אמאל געקוקטען תביעות צו מיר, גאנצע פרעטענזיעס, למאי ווייפער זענען געגליכענט צו נאר גישט, מען האלט גישט פון זיי, די גאנצע סקעטענע געהערט דעם מאנסביל און פאר זיי בלייבט די סארטעטעקע...

שפעטער איז זי מיר געווארען איין אמת'ע "בגדו". האב איך געזאגט טאג האט זי געזאגט נאכט, האב איך געזאגט מורח האט זי געזאגט מעריב, קיין מחלוקת איז אפילו ביי אונז קיינמאל גישט געווען. קענסט דאך מ'ך, אז איך בין גישט דער מענטש אויף ארומ- קריגען זיך, אבער גלאט אזוי, גאנצע מען פלעגט זי ארומגען פאר- דעהט די גאט. פארקרוקט און אנגעבלאזען, עפס ווי צוויי שוואים זענען מיר בייך ארומגעגאנגען אין שטוב, איינער גישט געקוקט אין דעם אנדערענס ד' אמות. וואלטען מיר פארדעם איינער דעם אנדערען גישט געווען אזוי איבערגעגעבען בלב נפש, וואלט דאס אונז אפשר איבער גישט אזוי פיעל געקענקט, וואלט אונז אפשר גישט אזוי שווער געווען אריבערצומארנען. און וואס א טאג איז געגאנגען ענדער און ענדער, מיר זענען די לעצטע צייט שוין גישט ווי שוואים געווען, נאר גלאט ווי צוויי ווילד פרעמדע מענשען, וואס האבען נאר קיין שום שייכות גישט איינער צום צווייטען.

ערשט מיט איין אכט טאג צוריק, אז מיר זענען בייך געזעסען

לאו פריהער איבערגעהן, זאגט פראקאפ, די רעכטע קריהע, וועט מען נאכדעם זעהען, דאס איז נומער איינס, און צווייטענס בערארף מען, זאגט מיר, פריהער צושלעסען דאס שיפל צו א רעכט ארט און פון דארטען זיך געציען פארהערן.

פון פישלען פאלען שט'קער פלייש; ער וואלט שוין גערן וואס גיכער, און פראקאפ האט צייט, ער באפרעט זיך דארטען ביים ברעג, מאכט צורעכט דאס שיפל די רוסעהופקע, שלעפט דאס מיט איין האנט אויף דער יבשה אזוי גרינג ווי א קליין קינד שפילט זיך מיט א צאצאקעלי, און בלייבט שטעהן אלע מאל און קוקט אהין אויפ'ן טייך ארויף.

די וון האט שוין געהאלטען העכער האלב וועג אין טיעפען לויטערען בלויען הימל פשעת פראקאפ האט געהייסען פישלען ער זאל שפרינגען אין מולטער אריין, און אז פישל האט דערהערט די האויגע ווערטער האט ער מיט אמאל אנגעלאזט הענט און פיס און האט נישט געוואוסט, וואס זאל ער טהון, נישט ער לעבט איז ער נאך נישט געפארען אויף קיין מולטער; נישט ער לעבט האט ער נאך נישט געשפוט אין א שיפל, און עס האט זיך איהם אויסגעדאכט, אט אט טהוט זיך עס א בייג אין א נייט—איז מען דאך א קדוש!

— שפרינג אין מולטער אריין וועלען מיר שוועמען! — האט איהם פראקאפ נאך אמאל געזאגט און מיט איין מאך מיט דער האנט

ער וויל מיט א שיפל, אויף א לאדקע, אויף א מולטער.

— נעחא בודע לאדקע, נעחא בודע מולטער, אבי נע פראונע- קאוואטע חלילה נא דוידו!

אזוי האט איהם פישל געזאגט און איז גרייט געווען אין דער מינוט זיך לאזען אליין איבערשוועמען דעם טייך, זיך מוסר נפש זיין צוליב דעם הייליגען יום-טוב, און ער האט גענומען אונטערטרייבען פראקאפען, ער זאל שוין גיכער נעמען די לאדקע אדער די מולטער און אריבערפיהרען איהם שוין אויף יענער וייט בוג קיין חאשטשער וואטש, וואו בת שבע, אפרומ'קע און ריזל קוקען שוין ארויס אויף איהם, סע קאן ניו, אז זיי שטעהען אויף יענער וייט בוג, דארט אויף יענעם בארג און זעהען איהם, ווינקען צו איהם, מאכען צו איהם מיט די הענט, רופען צו איהם, נאר מען זעהט זיי נישט און מען הערט נישט זייער קול, ווייל דער טייך איז ברייט מוראדיג ברייט, ברייט מער ווי קמיר!

פישל טרייבט פראקאפען, נאר פראקאפ האפט זיך נישט; ער זאגט איהם, אז חאשש ער איז א יאבין, פון דעסמווענען איז ער א נאר, א גרויסער נאר; ער פארשטעהט נישט, זאגט פראקאפ, אז פאר האלפען טאג קאן מען זיך נישט מיט קיין מולטער לאזען אויפ'ן טייך; "לא ויין א לאדקע, לא ויין א מולטער, אבי נישט יום טוב האלטען חלילה אין דרויסען!"

יוסל חקקן צו חיים בעל דמיון.

ווארשא, ביח אדר.

יודי חיים! האב נישט קיין פארמינעל, וואס איך האב דיר אזוי לאנג נישט געשריבען. קיין תשובה אויף דיין בריו, איז נעלעכען דו האסט מיר אזוי געטרייטט און איז נעלעכען דו אינטערעסירסט זיך אזוי שטארק פאר מיר. גלויב מיר גנאמנות, אז איך האב פריער דיר נישט געקאנט שרייבען און איך האב מיר קוים אוועקגעריסען איצטער אויף אפאר מינוט דיר אנצושרייבען עטליכע ווערטער. עס איז קורץ פאר יום טוב און איך וויל מיר גייען א גייעם מלבוש. געה זיך א שניידער, זיי ווילען שוין גאר נישט צונעמען קיין ארבייט, איך זאל אליין געהן געסען סחורה, זיי האבען קיין צייט נישט מיט מיר מיט צונעהן; ווייסט דאך ווי איך מויג מיר דערצו, איך וועל שוין באצאהלען דריי מאל וויסעל די ווערט איז. איך דאנק דיר, ליבער חיים, מויערענט מאל פאר דיין פריינדליכען בריו און פאר דיין מל טוב, וואס דו שיקסט מיר. לויט דייער רעד קומט אויס, אז עס איז פאר מיר א גליק, וואס איך בין זיך מיט איהר צעגאנגען, אז ערשט וועל איך קאנען קומען צו זיך און וועל ווערען א מענטש, אז איצט וועל איך קאנען אסאך טון פאר מייער פלענער, מיט וועלכע איך טראג מיך ארום און גיסט מיר איין. עצה איך זאל דאס אין נאנצען פארנעמען, איך זאל גאר מעהר נישט קלערען וועגען דעם—עס איז לייכט זיך אפצונאמען: פארנעמען; טען וואהנט מיט א מענטשען עקס, יאהר, מען ווערד צו איהם ווי צוגע-בונדען און מיט אמאל גאר נישט, אויס מחותנים, מען געהער זיך גאר נישט אן איינס מיט דעם אנדערען, גלאט אזוי. אז מען געוואהנט זיך אפילו צו צו אפהאטן, להבדיל, א באקן, אז מען האלט אין שטוב איז זיך אויך שווער צו שיינען, בפרט נאך פון א ווייב; ווארום באמת, וואס האב איך אויף איהר אזוינס שלעכטס צוזאגען. היינט א חוץ אלצדינג פעהלט זי מיר טאמא אויף שריט און טריט. ווייסט דאך, אז דו ביזט דאס לעצטע מאל געווען ביי אונז האבען מיר געהאט די קעבין מיט די געלע האר. ביי א בעל הבית'טע, וואס גיט אויף אלץ אכטונג, איז

פארקרוג'ט דער ביי איין עק טיש, דער ביי דעם צווייטען, האט זיך ביי אונז ביידע געמאכט א שמועס וועגען גטען זיך. איך געדענק שוין נישט אזוי אויף זיכער, ווער עס האט דעם שמועס אנגעהויבען, גאר ביידע האבען מיר גערעדט דערפון, ווי עס וואלט געווען שוין איין אפגעקערטע זאך פון לאנג, א זאך וואס קאן שוין גאר אנדערש נישט זיין און מען דארף גאר רעדען וועגען די פערטן ווי און וואס דאס זאל זיין.

און געקטען זענען מיר ביידע געגאנגען צום רב.

איך וואלט א בעל'ן געווען, דו זאלסט דערפון זיין אונז צוועהען ווי דער גט איז צוגעגאנגען. דו וואלטסט אין לעבען נישט געגלויבט, אז דאס געהט מען צום גט. איינער האט דעם אנדערען א האלב ווארט א שלעכטס נישט געזאגט. זיך גיט פארנעמארפען דאס מינהעטע. די רבי'צען, א ציקאונע יודענע, האט זיך נישט געקאנט אפצונאנעמען; זי האט נישט גערעדט, גאר דערקענט האב איך אן איהר פנים, וואס זי האט אלע געארבייטעטעקט איי דער האלב אפגעער טיר, אז זי קאן זיך נישט אפצונאנעמען.

ווי מיר איז געווען אויף דעם הארט בשעת מעשה, קאן איך דיר נישט איבערגעבען. איך זאל זאגען עס האט מיך פארדראסען, קאן איך נישט, עס האט מיר הנאה געטאן, אויך נישט; גאר דאס האב איך געפיהלט, אז איך טו א מצוה, אז איך פערט א מענטשען פון איין אומגליק.

און איך אליין פיהל מיך אויף פריי, אראב אלע שטיינער פון הארצען. וועסט מיר גלויבען, איך האב שוין יאהרען-לאנג נישט אזוי גוט געשלאפען ווי די נאכט נאך דעם גט, איין אפמער שנת ישרים. איצט ערשט וועט מען פארנעמען אלץ וואס עס איז געווען און מען וועט ערשט אנהויבען לעבען פון גייעם. מענטשט מיר געבען מל טוב, שאדט נישט.

איז ער צוגעשוואומען צום ברעג נאך נעהנטער און צוגענומען ביי פישלען דאס פערקל פון די הענט.

פישל דער מלמד האט גאנץ פריין פארקאממעט די פאלעס, אנגעהויבען דרעהען זיך אויף איין ארט, זיך געשטובט, צי נאל ער שפרינגען, צי זאל ער גיט שפרינגען? פון איין זייט שבת ערב פסח, פת שבע, אפרימקע, ריזל, מרחץ, פדר, מלד... פון דער אנדערער זייט—סבת נפשות, מלאך המות, המאמר עצמו לרעתו—זיך אליין גע-נומען דאס לעבען, ווארום מאמער חלילה איין בייג—איז דאך אויס פישל... פישל האט זיך מיט די פארקאממעטע פאדעס אויף לאנג ארויפגעההט אויף איין ארט, ביז פראקאפ האט זיך צעשרינען אויף איהם, געזאגט, אז אט טהוט ער א שפיי און פאהרט אליין אריבער אויף גענער ווייט קיין האטשענוואטע. דערהערט דאס ליבע ווארט האטשענוואטע, דערמאנט זיך פישל אן וויינע אייגענע און געטרייע, נעמט זיך אן מיט אלע כחות און פאלט אריין אין מולטער אריין. איך זאג גער פאלט אריין, ווייל פנים ערשטען שטעל מיט דעם פנים טהוט זיך דאס שפיל א בייג אויף א ווייט, מינט ער אז ער פאלט, טהוט ער זיך א חאפ צוריק, און פון דעם חאפ צוריק טהוט ער א פאל מיט'ן פנים אראב, ציהט זיך אויפ'ן גנא, און סע גערויגערט עטליכע מינוט ביז ער קומט צו זיך, און דאס פנים איז איהם טוירט, הענט און פיס ציטערען, און דאס הארץ ווי א וויגער: טיט'טיקטאקו

ווי ביי זיך אין דערהיים אויפ'ן בענקל ויצט פראקאפ אויפ'ן שפיץ מולטער, א מאך מיט דער וועסלע פון איין זייט, א מאך מיט דער וועסלע פון דער אנדערער זייט — דאס שפיל גלייכט זיך איבערן שפיגל-לירען וואסער און ביי פישלען דרעהט זיך דער קאפ, קוים וואס ער ויצט, ער ויצט? זיין, ער הענגט, ער הענגט אין דער לופטען, אט אט טהוט ער זיך א שלעכטען ריהר, אט אט רייסט ער זיך אפ, איין בייג אויף א ווייט — און פלייד אין וואסער אריין! און ביי דעם געדאנק קומט איהם אויפ'ן זינען דער פסוק פון דער שירה: צללו בעופרת במים אדרים — פארוואקען ווי בליי אין די שטארקסטע וואסערען — און עס שטעלען זיך איהם די האר קאפוייר פון אונא מין טויט, נישט קומען אפילו צו קבר'ישקאל! און ער איז מנדר... וואס זאל ער מנדר זיין? צדקה? האט ער קיין געלד נישט; ער איז געבויג א גרויסער, גרויסער ארעמאן! — איז ער מנדר, אז נאט וועט איהם ברענגען בשלום א היים, וועט ער ויצען נאנצע נעכט און לערנען און וועט דורכגענהן דורכ'ן יאהר גאנץ שים, אם ירצה השם מיט גאטם הילף...

פישל וואלט א בעל'ן וויין וויסען צי ס'איז נאך ווייט ביז צו יענעם ברעג. און ווי אויף צו להקעים האט ער זיך געזעצט מיט'ן פנים צו פראקאפען און מיט'ן הינטען צו האטשענוואטע. פערנען

אויסצורעדען צו איהר א ווארט. אז דאס גיהנם האט זיך שוין פאר- מאכט און זי האט נישט אויפגעהערט לארעמען. פֿרעג איך איהר אין וועלכע פֿראגלעך? — איך ווילס? — ענטפערט זי מיר מיט רונד-אנגעשעפט האב איך צו געדענקען אין וועלכע פֿראגלעך די שטאנדאם האט עס אנועק- געגעבען. בקיצור, איך בין שוין געווען אין צוועלף פֿראגלעך, קיינער ווילסט נישט, היינט געה געפֿין א נאָדעל אין אַ זאָק, טרעף אין וועלכע פֿראגלעך מײן קיטעל ליגט.

ווי איך האב דיר שוין געשריבען. זענען מיר זיך פונאנדער גע- גאנגען גוט איינער מיט דעם אנדערע, נאר פֿון דעסוועגען האט מען זיך אָנגערעדט, אז געײַט איז געײַט און מען זאל זיך צומאל קיין גרום איינער דעם אנדערע נישט שיקען, נאר נישט, ווי מען וואלט זיך נאר קיינמאל נישט געקענט און אויס. ווען נישט דער אָבמאָד, וואלט איך איהר געשיקט א ברייטלעך, דעם אַדרעס איהרען האב איך, און וואלט איהר פֿשוט אָנגעפֿרעגט, אין וועלכע פֿראגלעך זי האט אנועקגעגעבן דעם קיטעל וואשען. נאר גלייכער טאקע נישט שרייבען, איך ווילס? איהר קאן נאך איינפאלען, אז איך שרייב דאס מיט אַ פֿינן, אז איך וויל אריינקומען מיט איהר אין אַ מאַרקספּאַנדענציע. אַ דאָה וואס איהר קאן איינפאלען. זי האט מיינען, אז איך האב דאס אויף דעם נאָנצען עסק, אז איך זיך נאר איין אויסרעד.

יוסף חקקן צו זיין געווענענע ווייב טויבע.

ווארשא ב' תמוז.

טויבע לעב! די וועסט זיך אנדאָר דערשענען זעהענדיג אַ ברייט פֿון מיר. שרעק זיך נישט, אָבמאָד בלייבט אָבמאָד. איך מײן חלילה נישט, מיר זאלען זיך אריינגלאזען אין קארעספּאַנדענציעס, אין נאָנצען געהט עס נאר אין אַ קליינע בקשה: די וואלט מיר שרייבען אין וועלכע פֿראגלעך האט די אנועקגעגעבן וואשען מײן קיטעל די קעבין קאן זיך נישט געקומען וואו. איך פֿאַרהאַף, אז דערמיט

— דאס געהט אויף אונז אַ גרויסע קריהע, מע דארף אַבער- לויפֿען ניד, ווארום צוריק זיך נעמען איז שוין שפעט.

אזוי נאנט פֿראקאפ און אָבמאָד מיט ביינע הענט נאנץ גע- שמאק און דאס שיפל גליטשט זיך, שוועבט ווי אַ פֿיש אין וואסער, און פֿישל פֿיהלט אז עס ווערט איהם קארט אין אלע אָבמאָד: ער וויל עפֿים אַ פֿרעג טהון, נאר ער האט מורא איינשטעלען זיך, פֿרא- קאפ רעדט אָבער אַקטיוו.

— אויב מיר וועלען נישט פֿאַרהאַפֿען פֿריהער מיט אַ האַלבע מינוט איז שלעכט.

דא קאן זיך פֿישל נישט איינהאַלפֿען און פֿרעגט איהם איבער: -- דהיינו וואס הייסט שלעכט?

— שלעכט הייסט אז מיר זענען פֿאַרפֿאַלען — נאנט פֿראקאפ.

— פֿאַרפֿאַלען?

— פֿאַרפֿאַלען.

— דהיינו וואס הייסט פֿאַרפֿאַלען? פֿרעגט איהם איבער נאך אַמאל פֿישל.

— פֿאַרפֿאַלען הייסט עס וועט אונז פֿאַררייבען.

— פֿאַררייבען?

— פֿאַררייבען.

פֿישל פֿאַרשטעהט נישט רעכט וואס פֿערייטען די ווערשער

זי נאך געווען צו דערליידען, האט זי נאך געמיינט צו עפֿים, היינט אָהן אַ פֿעלדֿהייט'טע געהט אלץ קאפּווער. זי האלט זיך נישט אין שטוב און לויפט אלץ ארום, אלע מינוט ווערט זי פֿאַרפֿאַלען. ווער רעדט פֿון אַ גלאז מײ, פֿון אַנעמעל, איך פֿלעג זיגען אַ פֿאַרפֿאַלענער פֿון צוויי דעם זינער, געהן אין אַ קאפּינע ווילט זיך נישט, מען איז שוין גלף איהר אָנגעוואהנט דערפֿון, געלויבט נאט, אז איך בין פֿטור גע- ווארען פֿון דאס קאנוועלערקע קעפֿען, הייב אן פֿון גייעס די קרדע. איך בין געווארען אויס פֿעל דהייט, מײן זאך געהערט נישט מעהר מיר, וואס איך לעג אנועק געפֿין איך נישט, קיין טיגט, קיין פֿעדער, מײן פֿאַפּיר. איך קום נאך אַב גאנצע טעג אין זוכען, און רעדען סאר איך נישט, רעד איך אויס א ווארט עפענט זי אַמאָל, אז איך דאָנק נאט אז זי הערט שוין אויף. פֿאַר איהרען אַ מוק פֿלעגט זי פֿליהען אין די ווינקעלעך און פֿאַר מיר האט זי קיין שום דרך אַרץ נישט.

די טעגסט דיר נאר נישט פֿאַרשטעלען וואס איך לייד פֿון איהר, ווער קאן עס נאר אלץ אויסרעדענען, ווער קאן דאס אלץ גע- דענקען. עס איז נישטא דער טאג, וואו עס מאכט זיך נישט אַ נייער שבת חלב, גייע הארץ עפעניש. אַט איצט האב איך איין עסק מיט דעם קיטעל מיינעם. עס געהט צו פֿסח, האב איך גענומען אויסזוכען די הַגדה, די פֿוסות און דעם קיטעל מיינעם. אלץ האב איך געפֿונען און דער קיטעל איז ווי אין דער אַרץ גיטא און גיטא, איך זיך און זיך און זי, די מאַוסקייט, געהט דאכט זיך אז איך האב שוין קיין מאַס נישט זוכענדיג, עס זאל דאס איהר נאר אַ טשעפֿע טון! זי שטעהט זיך אין עס צימער און חוקא וטלויקעט דאכטען מיט נאך אַ מויר, איך האב געמיינט די שְׁלֵאָק געמט מיד, ערשט אז איך האב שוין קיין כחות נישט געהאט מעהר זוכענדיג, רופט זי זיך אן: "איהר קעהרט אַנדאָר זוכען דעם קיטעל, די מאַדאם האט עס אנועקגעגעבן אין פֿראגלעך צום וואשען". האסט דאך געקאנט גלייך זאגען, זאג איך איהר געלאסען! — געהט דאך אז איך זיך — נו! מעהר האט מיר נישט געפֿעהלט. איך ווער שוין דאכט זיך פֿאַרזאָגען אַ צעהנטען

פֿראקאפֿען האט ער מורא אַרויסלאזען א ווארט מויל: עס ווײַזט זיך איהם אויס, אז פֿונ'ם קול אליין וועט זיך דאס שיפל געפֿען א הויכע, און קאן זיך דאס שיפל געפֿען א הויכע — איז נישטא פֿישל! נאר פֿראקאפֿען אליין עפענט דאס מויל און הויבט אן רעדען. ער זאגט, אז ס'איז נישטא קיין ערנערע נסיעה אויפֿן וואסער ווי בשעת קריהע געהט נאך: מע קאן, נאנט ער, נישט פֿאַהרען גלייך, מע מוז זיך קליינען, רעדען ארום און ארום, אומקעהרען זיך אלע מאל צוריק, — אַט געהט אַ שטיק איין גלייך אויף אונז, מוז מען זיך נעמען צוריק, אזוי נאנט פֿראקאפֿען און טהוט זיך אַ געם צוריק און לאזט דורך פֿאַרפֿיי אַ נאנצע מאַכניע, וואס שוועמט דורך פֿאַרפֿיי מיט אַ משונה מאַרנע הולד, וואס פֿישל האט נאך אַזעלכס קיין מאל נישט געזעהן און נישט געהערט, און ער הויבט ערשט אן פֿאַרשטעהן ווי ווײַט די דאזיגע נסיעה איז אַ מסובֿע זאך, און ער וואלט אנועקגעגעבן מי ירע וואס, אַבי ער זאל שוין ניקער קומען צום ברעג אָדער אומד קעהרען זיך צוריק.

— א! די זעהסט? — מאכט צו איהם פֿראקאפֿען און ווײַזט איהם אן אַהין אַרויף.

פֿישל הויבט אויף די אייגען פֿאַרזאָליקע, האט מורא זיך אַ שטארקען ריהר טהון, קוקט — קוקט אַרויף או געהט נישט נאר נישט: ער זיגט נאך וואָסער, "אָבער" איז וואָסער.

וועט אינגער אַבמאך נישט זיין געבראכען און דו וועסט מיר באלד שרייבען דעם ריכטיגען אָרדעם.

יוסל.

טויבע צו איהר געווענענעם מאן יוסל חקרון.

קומט ד' ניסן.

יוסל לעב! דעם קיטעל דינעם האב איך אונעקגעגעבן וואשען אין פראלע ביי בעלזאלי לייכטשנייצער אויף פאנקא נומ. 17 באלד אין פראנק. דאס איז א ביסל אקערצישער זכרון נישט צו געדענקען פון ראנען א רין. וי האט דאך ראכט זיך אליין אונעקגעמראנען דענקט-מאל דעם קיטעל.

טויבע.

יוסל חקרון צו זיין געווענענע טויבע.

ווארשא ו' ניסן

ליבע טויבע לעב! נאר נאך איינקאל און מעהר נישט. ר' בעלזאלי לייכטשנייצער נאנט, אז ער קאן מיר דעם קיטעל נישט אריינגעבען, וואו איך וועל נישט ברענגען דאס קויטעל, וועלכען ער האט דערויף אריינגעגעבן. — אמת נאנט ער, ער קען מיר פאר איין עהרליכען מאן און איך וועל נישט פארלאנגען וואס עס איז נישט מיינס; נאר עס האט איהם שוין געקאסט — נאנט ער — גוטע רבי געדך דאס געטוהען אהן א קויטעל און ער האט זיך געמאכט א חק ולא יעבור קיינעם נישט צו געטוהען, מעג עס זיין אפילו מר בר רב אשי. היינט האב איך איין עסק צו זוכען דעם קויטעל, איך האב שוין די גאנצע שטוב איבערגעקערט קאפויער און נישט געפונען, זי מיט איהר איינערנעם זכרון ווייסט אנדא נישט פון קויטעל. אין פעם בין איך דענסטמאל געווען, אז עס האט אויף מיר געברענגט די האר אויפן קאס, נאר איך האב מיר פונדעקסטוועגען איינגעהאלטען מיט אלע פחות און האב איהר מאקי ווי מען זאגט געבעטען רחמים, זי זאל מיר העלפען אויפ-

פארפאלען, פארברייבען! נאר פיהקען פיהלט ער, אז סע שמעקט מיט יענער וועלט, און א קאלטער שווייס טריט איהם ארויס אויפן לייב, און דער פסוק פון דער שירה קומט איהם נאך אמאל ארויף אויפן זכרון: יצללו בעופרת במים אדירים. פארזונקען ווי א בליי אין די שטארקסטע וואסערען.

און בכרי צו בארוהנען אונזער פישלען דערצעהלט איהם פראקאפ א שענע מעשה, פון פאראיהרען אין דער צייט, דער בוג האט זיך אפגעריסען און דעם פאראם האט מען נישט געקאנט קאנען, האט זיך איהם געטראפען א פארשוין, איין אקציונע שטיגאוויג פון אומאן, א וואהלער פארשוין, צוגעזאגט באצאהלען א גאנץ קערבל נא קארבאוואנען. האבען זיי געהאט א בייז באגעגענעש מיט צוויי מוראדינע שטיקער איין, האט ער זיך גענומען רעכטס, אריין צווישען ביידע קריהעס אין מיטען, געוואלט דורכשניידען ארויף, האט ער זיך אומגען א פוצקע געטאן מיטן שיפל און — באץ אין וואסער אריין! א גליק וואס ער קאן שוועמען, נאר דער אומאנער שטיגאוויג איז קאפוט גענאנען, און פארפאלען דאס קערבל.

— פראפאו קארבאוואנען! — אויף האט פראקאפ אויסגעלאזט זיין שענע מעשה מיט א זיפן, און ביי פישלען איז דורכגעגאנגען א פראסט איבערן לייב און סאיז איהם טרוקען געווארען אין מויל.

זוכען דאס קויטעל און האב איהר אויסגעקערט: ווי האט מען דאס אויף אזוי פיער קיין זכרון נישט. האב איך דאס געהאט פון איהר איין אבשניט, אז איך האב מיר פארואוואנען דאס לעבען, א הענה א ביסל פון א דיענסט-מזיד! זי געהט מארנען אונעק, נאנט זי, איך זאל איהר געבען דאס ביכעל מיט די זאכען. ווען נישט ערב יום טוב וואלט איך איהר געלאזט לויפען, איך האב זיך קוים איינגעגעבען זי זאל בלייבען האטש ביז דעם גייעס קווארטעל און האב איהר נאך צוגעזאגט צו געבען אויף פסח אויף א קלייד צייג; נאר, אס-דעך-ה'שם. נאך אסדר-חג גופא בעצאהל איך איהר וואס עס קומט און ווארף זי ארויס! זי האט מיר אזוי דערשעקט, אז איך קאן איהר אין פנים אריין נישט קוקען, און פארשווע מויד.

בכן, בעט איך דיר, זאלסט אזוי גוט זיין און מיר שרייבען וואו דו האסט אונעקגעלעגט דאס קויטעל. ארויפלייפנדיג פון איין פראלע אין דער אנדערער האב איך מיר גאנץ שעה צוגעקיהלט. איך מיינ אז דיר צווישען אייגענע מוז עס נישט שלעכט געהן.

יוסל.

טויבע צו איהר געווענענעם מאן יוסל חקרון.

קומט ד' ניסן.

ליבער יוסל! דאס קויטעל מוז זיין אנדער אין קליידער שאפע אין דער אונטערשטער שופלאד אנדער אין שופלעךל פון טישל, אז איך וואלט זיין וואלט איך עס באלד געפונען, וואס דו בעקלאקסט זיך אזוי אויף די קעכין איז מיר א ביסל א וואונדער, אמת זי האט גרויסע חסרונות, אבער אונעקלאזען איהר וואלט איך דיר נישט ראטען וואו קריגט מען דאס די בעסערע? זי האט האטש איין מעלך, זי האלט זיכער די ווייטשאפט; אנדערע האבען דאס אויך נישט, און איצט פאר דעם "קווארטעל" וועסט דו אנדא נישט געקומען. פארפאלען, דו מוזט שוין פון איהר ליידען. איבריגענס איז דאס איצט שוין נישט מעהר מיין דאגה, מוז ווי דו פארשטעחסט. איך פארקאהף אז די פאך-

נישט געקאנט אויסרעדען קיין ווארט, ארויסלאזען קיין מויל, קיין פופס פונם מויל.

ח.

סאמע אין מיטען טייך, סאמע אין רעכטען שוועמען, האט זיך פראקאפ אפגעשטעלט, געקוקט — געקוקט ארויף וואסער; נאכדעם האט ער אונעקגעלייגט די וועסלע, ארויסגענומען פון דער מיסער קעשענע א פלעשל, איבערגעקערט דאס פלעשל און געגעבען א צוויי רביי זיפ, און צוריק פארשטעקט דאס און אריין אין קעשענע און פארביסען מיט עטליכע נאנצע פעפערלעך, און פארענפערט זיך פאר פישלען, אז ער מוז ער מוז געבען האטש א צוויי זיפ פונם ביטערען מראפען, אנדערש פיהלט ער זיך נישט אויפן וואסער... און ער האט זיך אויסגעווישט דאס מויל און האט גענומען די וועסלע אין האנט, נאך א מאל א קוק געטאן אויף וואסער און א נאג געטאן:

— א טעפער מרעבא מיטאמי!

וואוהין אנטלויפען? פאר וועמען אנטלויפען? — דאס האט פישל נישט פארשטאנען און מורא געהאט פרענען: נאר געפיהלט האט ער אז דא שמעקט מיט אומגליק, מיט מלאך-המות, ווארום פראקאפ האט זיך געשטעלט אויף די קריהעס, גענומען ארבייטען מיט דער וועסלע אויף אלע פדים און א זאג געטאן צו פישלען:

"אצינד בעדארף מען אנטלויפען.

קיהלונג איז דיר זיך שוין אויסגעשטאנען. מיר, גלויבט השם יתברך, געהט עס דא גאר נישט שולעכט.

טויבע.

יוקל חקרן צו ווין גענוענעקע ווייב טויבע.

ווארשא "ניסן

ליבע. טויבע לעב! דאס קוויטעל האב איך נישט געפונען נישט אין שאפע, נישט אין שופלעךל פון טישל. עס קאן ווין, אז בשעת דו האסט זיך איינגעפאקט האסט דו עס אויפגעטון ארויסגע- ווארפען און זי די געראטענע זאך האט עס ארויסגעקעהרט צוזאמען מיט דעם מיסט, אנדערש קאן עס נישט ווין.

סארגען אדער איבערמארגען וועל איך נאך אטאל אריבער געהן צו בעלאל ליכטיגער, אפשיין וועל איך מיר נאך איינגעטען ביי איהם, ער זאל מיר ארויס געבען דעם קיטעל אזוי. איך וואלט שוין היינט געבאנען, קאן איך אבער נישט איבערן הוסט, ער לאזט נישט נאך און דערצו האב איך נאך געקוקען, נישט פאר דיר געדאכט א שטארקען קאפ-ווייטאג.

געטען איז געווען איין אמתער סקאנדאל מיט מיר און די קעכין.

איך האב מיר דערוואוסט, אז זי געסט ביי מיר מעהר געלד וויסיעל איהר קוקט. איך האב איהר מיט גוטען דאס פארגעהאלטען, האט זי זיך פון מיר אויסגעלאכט און האט מיר אפגעשיט מיט אזויגע נאכגע דבורים מיט אזויגע קללות און זלזותים, אז איך האב געמיינט איך וועל דאס נישט אריבערמארגען. זי זאגט מיר דעות, אז איך פאר- שטעה נישט דאס מינדעסטע וואס א ווידערשטאפט הייסט, אז נאר דיר צוליב, טויבע לעב, איז זי געבליבען פאר אזא קליינעם מקח און אז זי געהט אט שוין אונזע פון מיר, א מינוט לענגער וועט זי נישט בלייבען. איך האב איהר געענטפערט אפילו גאנץ געלאסען, אבער שטרענג, אז זי מוז בלייבען ביז דעם קווארטעל. דערויף האט זי

אנגעהויבען צו נוואלדעווען און צו מאכען קולות און לסוף מיר פאך- געווארפען, אז דו האסט אויף ביי מיר נישט געקאנט אויסהאלטען און האסט געמוזט אנוועק, ווי געפעלט דיר אביסל אזא עזות פון אזא פראסטער זאך, דאס איז א ביסל א חוצפה. איך האב פאר גרויס געט אלליין נישט געוואוסט, וואס איך דער און האב איהר אנדאן געמוזט זאגען "פארשיווע מויד" אדער איין אנדער גראב ווארט, איך געדענק שוין אלליין נישט, אזוי אין בעס בין איך געווען.

אין א פאר שעה שפעטער, אז איך האב זי גערוסען, אז זי זאל מיר אריינגעראגען וואס צו עסען, איז זי נישט אריינגעקומען, איך רופ און זי קומט נישט, בין איך אריין אין קיך זעהען, וואו זי איז אהינגע- קומען. ערשט זי האט צוזאמענגענומען איהרע זיפען זאכען און "זאגנדיג", זי איז נישטא. אויף דעם טיש האב איך געפונען א קוויטעל, וואס זי האט אנגעשריבען, וואלסט זעהען א שרייבען, וואלסט גער- דארסט זעהען א ביסל איין אויסלעגען, אסור אויב איין ווארט איז דארטען געווען א ריכטיגער, איך בין קיים דורכגעקראכען. זי שרייבט דארט, אז זי איז מיר סתרה, באס איך וועל עפס פון נישט ווי עס געהער צו ווין און אויב איך וועל איהר נישט אנשרייבען א גוטע געקאמפאניע איין איהר ביכל, וועט זי אויף מיר אנגעבען אין סוד דערפאר וואס איך האב איהר גערוסען "פארשיווע מויד", זי האט דערויף ערות.

היינט בין איך שוין, ברוד השם, אהן א קעכין אויף. די גאנצע בעל-הבית'טע איבער מיר איז די "סמרוזשקע", זי ווייזט מיר אלע טאג ארום די שטויב פון די ספרים, פונט מיר אב די שטינוועל אינ לאזט זיך פאר געדער זאך געצאהלען ווי א לאקאי פון האטעל "בריסטאל" זי ברענגט מיר דאס עסען פון רעסטאראנע, וואס מען קאן אין מויל נישט אריינגעטען, איך האב מיר שוין קאליע געמאכט דעם טאגען אויף, איך בין שוין א האלבער מענש. וואלסט מיר זעהען, וואלסט מיר אנדאן נישט דערקענען. פון געסען איין אנדערע קעכין איז נישטא וואס צו דערען. דו האסט געקט, פאר דעם "מווארטעל" וועל איך

— ראבין: ליאהאיי נא ספיר: (

און פישל האט זיך גיט געלאזט לאנג בעסען, ער האט דער- זעהען פון דערווייטען ווי א גאנצע המאכע רוקט זיך אן אויף ווי, סע געהט א וועקט מיט איין, האט ער צוגעמאכט די אויגען, ציגער פאלען מיטן פנים צום דא פון דער שיף און געציטערט ווי א דעמעלע, און אויסגעשרייען אויף א קול "שמע ישראל! אפגענוגט די קורצע ווי, געטראכט פון קבר ישראל! און פארגעשטעלט זיך, אז אט אט ליגט ער אויפן אפגורנד פון די וואסערען, אט אט לויפט צו א פיש און שלינגט איהם איין, ווי דעם גביא יונה בשעת ער איז אנטלאפען קיין תרשיש, און ער דערמאנט זיך אן דער תפלה פון דעם גביא יונה און ער זינגט שטילערהייט און וויינט מיט טרערען: אפפוגי מים ער נפש — מיד האבען ארומגערינגעלט די וואסערען ביז דער נשמה, תהום יסובבני — דער אפגורנד טהוט מיד ארומרינגען!... אזוי וויינט פישל דער מלמד שטילערהייט און וויינט, גיט מיט טרערען. האט דאס איהר בתישבען געביד איין אלמנה, און די קינדער יתומים, און פראקאפ ארבייט אויף אלע פכים און וויינט בשעת מעשה וויינט א לידל:

אי ווי האלקי! (

"לייב זיך אראפ.

"אי, איהר האלקעס!

אי ווי משאנא קריל: (

און פישעלס. אפפוגי מיט פראקאפס "האלקעס" און פישעלס "סובבני" מיט פראקאפס. משאנא קריל" ניסען זיך צונויף אינאיינעם, און עס לאזט זיך הערען אויפן פונ א מאדנע געזאנג, א מין דונט, וואס איז נאך דארט קיין קאל אנטלעכט גיט געהערט געווארען: עס קאן ווין, וויינט דער טייד הייסט "בוג" האט מען נאך אזא מין דונט גיט געהערט...

— וואס האט ער אזוי מורא פארן טיידט אט דער דאזיגער יוד? אזוי טראכט זיך פראקאפ באראניוק, גאברעס אז ער האט אויסגעטעלעט די גרויסע שטיק קריהע, ארויסגעצויגען נאך אמאל דאס פלעשל פונם אפגורנד פון ווין טיפער קעשענע, געמאן א צוויי דריי זיפ און פארביסען מיט עטליכע גאנצע שווארצע פעסערלעך — האבט זיך אזא קליין יודל איין ארעמס, איין אפגעריסענס, וואס איך וואלט פאר איהם גיט אונגעקענענען אט דאס שטיקל מולטער, און ציטערט אזוי פארן טיידט!

און פראקאפ טהוט איהם א טארקע מיטן שטינוועל אין ווייט אריין און פישל טהוט א ציטער. אויף פראקאפען פאלט אן א גע- לעכטער, נאר פישל הערט גיט, פישל טהוט תפלה, פישל זאגט וויי, זאגט קדיש נאך ווין אייגענער נשמה און טראכט מבח, קבר ישראל!...

"אי, איהר שווארצע פלינעלדיגע!

מאנסבילען געפינט מען דאך מיינמאל נישט קיין רעכט, איהר זאגט דאך אלעמאל, אז די בעל-הבית'סעס וויסען נישט ווי זיך צו גענעהן מיט א דיענסט. איך האב פון דיין בריוו א וואונדערליכע נחת נישט געהאט, נאר איין זאך מוט מיר הנאה, ווייסט האטש איינקאל איהר מאנסבילען דעם מעס פון האפען צו מון מיט א דיענסט, און גלויבט אונז ווייפער, זעהט, אז מיר זענען נישט אזוי שלעכט, ווי איהר האלט אונז, ווייסט האטש.

דיר געבען פון דער ווייטענס איין עצה, וואס דו זאלסט מון, קאן איך נישט און איך טאר נישט, ווארום דאס וועט שוין הייסען נישט געהאלטען. קיין אבמאך.

און ווענען דעם קוויטעל פון פראלנע און דעם בישמיס-ביקס, בין איך זיכער, אז איך וואלט דאס די אות'ר געפונען. דאס פלעגט דאך אלעמאל אזוי זיין, דו פלעגסט בלייבן אהן א קאפ זוכענדיג און אז איך פלעג צו געהן פלעג איך באלד געפינען. פאר דינע אויגען פלעגט עס ליגען און דו פלעגסט נישט דערזעהען. איהר מאנסבילען זענט גרויסע בריות אויף געפינען גייע חקירות און פלענער, ווי צו פארבעסערען די גאנצע וועלט, אבער געפינען א פארלירענעם קנעפל דערצו האט איהר קיין אויגען נישט. מיר ווילט זיך נישט גלויבען, אז די מעכין האט צוגענומען דעם בישמיס-ביקס. גל ב'ו אין דער וועלט איז זי, אבער נאר נישט קיין גנב, דערויף קאן איך געהן שווערען.

אז מיר האבען שוין איינקאל עובר געוועזען דעם אבמאך, און האבען זיך אנגעהויבען שרייבען, הגם נישט מעהר ווי דעם איינקאל, וואלט איך דיר געטען א קליינע מודה, איך האב דענסטמאל פאר מיין אוועק געהן פון דיר פארנעמען צו געטען דו זאלסט מיר געבען די בריוו, וואס דו האסט צו מיר געשריבען חתונ'ווייז, ביזט דאך מודה אז דאס געהערט מיר, איך וויל זיי האבען, ווייס איך, א שטיקל אנדענקען פון יענער נארישע אבער גליקליכע צייט, דו וועסט דאס

נישט געקומען. נאר פון דעסוועגען האב איך געזאגט א פאר-רייפער-קעס, אפער וועלען זיי עפס פארט וועמען עס איז געקומען, אזוי בלייבען יום טוב איז מיר לחלוטין נישט מעגליך.

איך האב היינט שוין אנגעשריבען א גאנצע מגילה, נישט וואהר מויבע! נאר דו דארפט מיר נישט פאררעגקען, דאס הארץ איז מיר אזוי פול, אז איך מוז מיר פאר עמיצען אויסרעדען.

ווייסט וואס איך וועל דיר גאך זאגען, איך בין איהר חושד די עזות'ניצע, אז דעם בישמיס-ביקס, וואס דער פעטער חיים יונה האט אונז געשענקט דרישה-געשאנק, האט זי אוועקגעגעבען, דאס איז איהר ארבייט נישט קיין אנדערעס. אז איך וואלט דאס געזאגט דערווייטען, וואלט איך איהר אפילו אין מוקטע דערפאר אריינגעזעצט, אזוי האט זי מיר דאס הארץ דערשען, און אפער ווייסט זי טאקי נישט פון דעם, אפער האסט דו עס וואו עס איז געהאלטען און איה קאן עס נישט געפינען, טא שרייב מיר טאקי, וואו דו האסט עס געהאלטען.

בלייב געזונד, גיבע מויבע, השם יתברך זאל געבען, אז דיר זאל בעסער געהן ווי מיר געהט.

דיין יוסל.

מויבע צו איהר געווענענעם מאן יוסל חקרן.

קוטנא י"ב ניסן,

ליבער יוסל! לייגענדיג די צרות, וואס דו האסט זיך אויס-געשטאנען פון דער קעכין האט מיר גענומען פארן הארצען. נאר מיין נישט, אז מיר האט זי בעסער געהאנדעלט, גיט איינקאל האט זי מיר מכבד געווען מיט איהר צעריסענעם פיסק. נאר איך האב אראב גע-שלונגען און זיך פאר קיינעם נישט געקלאגט, איך האב געלישען אין זיך, איך וועל דאך נישט געהן מאכען מיין סקאנדאלען, און פאר וועטען האב איך געהאט זיך צו געקלאגען, פאר דיר? ביי אייך

— ווסטאויי דורניי ראבין, וושע פרעיהאלי (י)

אזוי רופט זיך אן פראקאפ באראניק צו זיין פארשוין צו פישל דעם מלמד, וועט איהם אויף ווי פונג'ם שלאף; און פישל הויבט אויף דעם קאפ פאנאלינגע, פאמעליך, קוקט זיך ארום מיט די רויטע פארטוינגע אויגען אויף אלע זייטען:

— חא-ששע-ווא-מע-? ? ? ...

— האשטשעוואטע!

און פישל קריכט ארום פונג'ם מולטער און דערנעהט, אז ער איז שוין אין דערהיים, ווייסט ער גיט וואס ער זאל טהון: צי זאל ער לויפען אין שטארט אריין? צי זאל ער געהן טאנצען? צי זאל ער פרייער ראנקען און לויבען נאט, וואס ער האט איהם מציל געווען פון אונס סכנה? ער האפט דאס פעקל אונטער דער האנט און לאזט זיך לויפען וואס גיכער א היים, נאר ער בלייבט שטעהן אויף א רגע, דרעהט זיך אויס מיט'ן פנים צום פאראשטשטיק.

— סלוחאי נא, פראקאפ ערדצע, מי פרייהאדעט אים ירצה השם ואושרא נא שטארקו פייסאחאויקע אי פראנעקאווא ריבא דא פישל בעקסטער, שטוישע? למען השם! (י)

(י) שטעה אויף, דו נארישער רבי, שוין געקומען צופארען!

(י) דער נאר פראקאפ, הארצעניו זאלסט קומען אים ירצה השם פארנען אויף א גלעזל פסח'גען קראנען מיט יום טוב'דיגע פיש צו פיש. מלמד, למען השם!

— א יאק ושע? חיבאוש יא טאקיי דורניי? ענפערט איהם

פראקאפ באראניק און באלעקט זיך שוין באצייטענס פונג'ם פסח'דיגען פראנעקע, וואס ער וועט מאנען פארזיבען און פון די יום-טוב'דיגע פיש, וואס ער וועט פארבייסען: פייסאחאווא הורילקא? זשיריווסקא ריבא? דאבער, ראבין, דאבער! *

פישל דער מלמד, אז ער איז געקומען א היים, האט איהם בת שבע, רויט ווי פייער מיט איין אנגערוקט טיכל, א פרעג געטאן. וואס מאכט דו? האט ער איהר געענפערט: געדארף בענטשען נומל... און נישט מעהר, און נישט געווארט דערצעהלען נאר גיט פון דער שענער נסיעה. ב'אז נישט געווען קיין צייט: ער האט אפילו קיין צייט גיט געהאט פארדערען אפרימקען וואו ער האלט אין דער גמרא, און אפגעבען ריזלען די מנהג און בת שבע'ן די זיידענע פאטשילע, דאס אלסדינג איז אפגעלייגט געווארען אויף שפעטער. פישל האט געוואלט נאך פארהאפען א באר, קוים — קוים פארהאפט! און אז ער איז געקומען פון מרחק, האט ער אויך גיט דערצעהלט נאר גיט, ער האט דאס אפגעלייגט אויף שפעטער, אויף נאכ'ן סדר.

(י) ווי זשע? בין איך דען אונא נאר? פסח'גער בראנען? יודישע פיש? גוט, רבי, גוט.

האב נאך אמאל איבערגעלייגעט דיין ברייט און האב גענומען אויף-
זוכען די ברייט, וואס איך האב דיר געשיקט חתונות און האב זיי
גענומען נאך אמאל איבערגעלייגעט.

ליבע מויבע! וואס זאל איך דיר זאגען, דער רושם וואס די
ברייט האבען אויף מיר געמאכט איז קיין ילד אשה נישט אימאטאנד
צו שילדערן. איך האב געוויינט ווי א קליין ילד, דערמאנענדיג וואס פון
מיר איז געווארען. אמת אין די ברייט געפינען זיך א סך נארישקייטען, קיגער-
רען, אבער ווי פריש ווי ווארם, ווי פול מיט האפנונגען בין איך
דענסטמאל געוועזען, וואס פאר א שטארקער בעל דמיון בין איך
דענסטמאל געוועזען, וואס פאר א זיסע חלומות האב איך דענסטמאל
געהאט! דו זאגסט, אז פאר מיר האבען די ברייט קיין ווערט נישט,
האסט א מערת, זיי האבען פאר מיר געהער א גרויסען ווערט. איך זעה
פון זיי, ווי גליקליך איך בין דענסטמאל געוועזען, אף ווי ליב האב
איך דיר דענסטמאל געהאט! מיר האט זיך אלץ אויסגעדריקט, אז דו
בייט אנדערש געווארען און דעריבער קענען מיר זיך נישט מעהר
שטימען. היינט זעה איך, אז איך בין אויף אסך, אסך אנדערש גע-
ווארען, אז איך בין נישט מעהר דאס וואס איך בין געווען מיט צעהן
יאהר צוריק. איך האב דיר אין הארצען מוחל געווען פאר דיין בע-
געמען זיך מיט מיר אין די לעצטע פאר יאהר, איך זעה איין, אז אי
בין אויף אסך שולדיג, אפשייט נאך מעהר פאר דיר.

פון די ברייט לייגען בין איך אזוי אויסגעקענט געווען, אז איך
האב א גאנצע נאכט נישט צוגעטאן קיין אויג. די גאנצע נאכט בין
איך אלץ געלעגען און געטראכט: וואס וואלט אויג געפעהלט, אז
מיר וואלטען אייביג געקאנט אזוי לעבען, פאר וואס איז דאס ביי אויג
געווארען אזא איבערקערעניש? מיר האט זיך אפגעדאכט, אז יעדערער
פון אויג וואלט נישט אזוי געשטאנען אויף דאס זייגיגע, אז יעדערער
וואלט אביסל נאכגעגעבען, וואלט נאר דערצו נישט געדארפט קומען.

פרייו דיר, ליבע מויבע, צו קלינגט ביי דיר אין הארצען אויף
נישט אב דער אייגענער גיגון. מילא וואס געשעהען איז געשעהען
דאס וועט שוין קיינער נישט איבערמאכען, מיר דאכט, אז קיין זאך
אין דער וועלט קאן מיר נישט אזוי פארגרינגערען מיין שווער געמיט,
ווי דאס וואס דו וועסט אויף מסכים זיין צו מיין רעד. זייט דו ביזט
ארויס פון מיין חיוי האב איך נאך קיין גוטע שעה נישט געהאט און
כל זמן דו וועסט נישט צוריקקומען וועל איך נישט האבען.

דיין אויגליקליכער פארלארענער יוסל.

מויבע צו איהר געווענענעם מאן יוסל חקרן.

קומטא ב' אייר.

ליבער יוסל! כל זמן דו האסט מיך אנגעפערענט אויף דעם
קישטל, אויף דעם קוויטעל און דעם בשמים-ביקס האב איך דיר גערן
געגעבען. אז דו קומסט אבער מיט אזויגע שאלות, האב איך דיר
שוין גאר נישט וואס צו ענטפערן. אויב דו מיינסט, פארטראכטער חקרן,
אז איך בין דעריבער מרוצה געווארען אויף גאט זיך, ווייל מיר האבען
זיך נישט געקאנט שטימען, ביזט דו זיך שטארק מועה. וועמען מען

פון חתום נישט פארנעמען און מיר צו שיקען. פאר דיר האבען זיי
דאך קיין ווערט נישט און פאר מיר האבען זיי א גרויסען ווערט.
איך ווייז דיר א קשרין און א פרייהליכען פסח.
מויבע.

יוסל חקרן צו זיין געווענענע נויב מויבע.

ווארשא כ"ח ניסן.

מיין ליבע גוטע מויבע! דיין ברעה איך זאל האבען א פרייהליכען
פסח, דו האסט עס מיר אנדא געוואונשען פון גאנצען הארצען, איז
נישט מקוים געווארען, איך האב געהאט א פארשטערטען פסח. אזא
פסח ווייזט איך נישט מיין געקומען שונא.

אליין, איינער אליין, ווי אשטיין אין וואלד בין איך געוועזען
צום סדר, דאס איז נישט קיין סדר, דאס איז געווען א תשעה באב,
נישט קיין הנחה איז דאס געווען געזאגט נאר קינות. דעם קישטל האט
מיר אפילו געלאזט ליכטשניידער אונעקגעבען אהן א קוויטעל, ער
האט שוין נישט געקאנט צו זעהען דעם צער פון מיר. נאר א פנים,
א צורה דער גאנצער סדר האט געהאט. בשעת דאס קינד, עליה שלום,
האט געלעבט, האט ער געפרעגט די משיות, דערנאך האסט דו גע-
פרעגט: עס איז דענסטמאל אויך געווען ביטער אויסין הארצען, נישט
איינקמאל האבען זיך מיר געשטעלט שרעקען אין די אויגען, אבער
דענסטמאל איז עס געווען א בשהות'ער צער, איך האב געהאט ווער
עס האט מיט מיר געפיהלט. היינט בין איך אליין, נישט געהאט ווער
עס זאל פרעגען די משיות, איך האב אפילו נישט געקאנט לאזען
קיין שרער, דאס הארץ איז מיר ווי פארשטיינערט געווארען. א טעם
עס האט, שרייבט אליין די ארבע פוסות, זאג אליין די הנחה און עס
אליין די קניידלעך. איך האב אפילו געקאנט זיין פסח ביי מיינע בע-
קאנטע, נישט איינער האט מיר פארבעטען צו זיך אויף יום טוב; נאר
האב איך דאס געקאנט טון? זעהען ווי יענער ניצט ביים טיש און ארום
דאס ווייב מיט די קינדערלעך און זאגען די הנחה מיט אזא רחבת,
מיט אזא פרייטקייט און איד בין דא איין איינגעבעטענער נאסט פאר
רחמנות; נישט ווילענדיג האסט זיך אריין א פונק קנאה, האטש ווי דו
קענסט מיך בין איך נישט קיין גרויסער בעל מקנא. נו, נו א פסח האב
איך דאס געהאט, זיין רבנו של עולם, איידער האבען איבער א יאהר
אזא פסח זאל איך עס שוין בעסער נישט דערלעבען.

א גאנצע אכט-טאג יום-טוב בין איך, א חוץ דאוונגען אין
שמיביל, נישט ארויסגעגאנגען מפתח בית. וואנען באקט, וואס וועל
איך זעהען אין גאס, ווי יעדער געהט זיך מיט זיין סאמיליע, ווער שפא-
ציערען, ווער אין געסט, און א וועטער איז געווען, אז עס האט מיר
געצויגען אין דרויסען, די זון האט אזוי ליב, אזוי הארציג אריינגעקוקט
אין פערקסטער, די גאסען זענען געווען שווארץ בעדעקט מיט מענשען
און איך בין געוועזען פארשפארט אין שטוב און האב געפיהלט מעם
גיהנום. איך האב נישט געוואוסט צו וואס זיך צו געטען, איך האב אראפ-
גענומען א ספר פון פאליצע, זיך געפרוויט לייגען, עס קריכט נישט
אין קאפ. דו געדענקסט דאך, ביי מיר לערנען א ספר, לייגען א בוך
איז דאך געווען דאס גאנצע לעבען, מען פלעגט דאך מיך נישט מענען
אונעקרייסען און היינט קאן איך מעהר נישט אריינקוקען אין זיי. איך

ער פיהלט זיך זעהר צופרידען פון די ליבע ווארימקייט, נאך אזא לאנגען קאלטען ווינטער, ווען מען האט צום פענקסטער ניט געדארפט צונעהן קאהענט.

ערשט קאן מען שוין מיט דעם געזיכט קענען פענקסטער ניט זיצען — די סיעל ליכטיגקייט פלעגט די אויגען... דערפאר אבער פון הינטען ווארעמט עס מחיה'דיג...

און דער האמער טאנצט פאר שטח אבער די קליינע היל-צערנע צוועקלעך, און דאס הארץ פרייט זיך פאר גדולה...

— וואס פאר א ליבען גאט מיר האבען! — לויפט דורך בערלין אין קאפ.

— וואו איז אייער יחנה-דבשה? — שרייט אויס אין מיטן דעם א שבעה אויף א קוויטשענדיג קול, אריינקוקנדיג אין שטוב, מיט א נויס טיכל אויסן קאפ, פארבונדען איבער די אויערן א הינטער אויסן נאקען, אין א ווייס פארטויך מיט ביז אין עלעבונגען פארקאשטעט ארבעל.

— וואס דארפט איהר יחנה-דבשה? — פרעגט בערל אנשטאט איין ענטפער, פארקוקנדיג זיך אויף איהר מאדנע קליידרונג.

— איך האב זי געוואלט בעסטען, — זאגט ווייטער די שבעה — זי זאל קומען קאמפישען א פאר מצות.

— מצות, — האט זיך בערל א חאפ געטאן, ווי ער וואלט זיך דערשטאקען פאר עפס, — מצות, דאס הייסט איהר באקט היינט מצות — יחנה-דבשה איז אין מארק, זי וועט קומען וועל איך איהר זאגען.

— מצות, — האט בערל איבערגעזאגט נאך אמאל, ווען די שבעה איז ארויס, און ער האט זיך פארקוקט קענען איבער אין ווינקל אונטערן סטעלע, און האט זיך שטארק פארטראכט, אז ער האט ניט בעמערקט, ווי דער שוץ מיט דעם האמער איז איהם ארויסגעפאלען פון האנט.

קענען איבער צו דער וואנט, אונטערן סטעלע, איז צוגעשלא-גען א ברעט: דא איז דער "מקום-בבד" פאר דאס געפעס. באלד ביים ברעג שטעהען אייניגע אייגענע קאך-סעפלעך, ווייטער, א סינה רייד-רעגנדיגער. פלעכענער לייכטער, נאך דעם, אלעדיג ארט, וואס אמאל איז עס געווען פארגומען מיט דריי שטענע מעשענע פייער-פלייצעגריגע לייכטער, דערנאך שטעהט א סאמאנאר.

דאס לעדיגע ארט פון די א זאל געווענענע לייכטער, פלעגט סיעל קאל ארויסרופען ביי בערלין טרייניגע געפיהלען: בעקומען האט ער זיי נאך צו דער חתונה, פון א רייכען פעטער א סתנה, און אלע שבתים איז זי-מס-טובים פלעגט זיך פרייטען דאס הארץ קוקנדיג, ווי די אויסגעפוצטע לייכטער מיט די פרייהליך ברענענדיגע ליכט שטע-הען מיט גדלות אויסן טיש, ווי זיי וואלטען געזאגט: "ווער איז צו אונז גלייך ו".

און פאר יאהרענדיגער פסח האט איינגעשלאנגען אט די דאזיגע לייכטער, און זייער ארט, דארטען אויסן "פאליציע", איז געבליבען פוקט, און ווען בערל פלעגט אומקערן א קוק טון אויף זענעם ארט

האט ליב, מיט דעם קאן מען שוין שטימען. איך האב אבער אן דיין נאכזער הנהגה אין די לעצטע פאר יאהר איינגעזעהען, אז דו האסט טיף מער גישט ליב, אז דיך ארט נאר גישט מער פאר מיר. האסט זיך אריינגעלאזט אין די פיקער און אין די תקירות, א וועלט פארנאך-דער געווארען, ער וועט איבער מאכען די וועלט, אויסגעסערען די מענשען, פאר די גאנצע וועלט האט ער געדאגה'ט נאר פאר די איי-גענע ווייב גישט. וואלט מיר דענסטמאל חאטש איין האלבען ווארט א ווארעמען געזאגט, וואלט איך אפער ביי דיר נאך געבליבען: אבער וואו איז דיר דענסטמאל געלענען אין זינען א ווייב, דו ביזט דאך עפס יוסל חקרן, דו דארפט דאך דערנעהן דעם תוף פון דער נאך-צער וועלט, וויסען וואס אויף דער לבנה שוים זיך, אבער נאר גישט וואס אין די אייגענע פיער ווינקעלעך שוים זיך, ווען גישט דער פאך-לארענער קישעל וואלט דו דען זיך דערמאנט אן מיר? נון האסט איהם, ברודר השם, געפונען, ברויכסט דו טיף דאך שוין ווידער גישט, קאנטשט שוין ווידער אויסהערען צו שרייבען צו מיר. איך האב דיר אנדא גישט מער וואס צו שרייבען. לעב גליקליך אויף תמיד ווי עס ווינטשט דיר דיין אמאליגע

מויבע.

יוסל חקרן צו ניין פריינד חיים בער דמיון.

ווארשא ליד בעומר.

ליבער חיים! איך האב דיר ווידער צו שרייבען א וויכטיגען גייעס. געקומען ל"ג בעומר, איז ביי מיר געווען חתונה, און טרעף מיט וועמען—טאקי מיט מיין מויבעלעך, זי איז צוריקגעקומען צו מיר אין ווארשא. אמת דאס איז מיר גישט אזוי לייכט אנגעקומען, זי האט זיך געלאזט שטארק בעסטען. איך האב געמיינט, אז מיט איהר קאן איך גישט לעבען, היינט זעה איך, אז אהן איהר קאן איך ערשט עכט גישט לעבען. איהר איז געבליבן אויך גישט בעסער גענאנגען. זי האט מיר דערזעהלט, אז די גאנצע צייט, וואס זי איז געווען אין קושטא, האט זי געלעבט זעהר אומגליקליך. מיר לעבען איצט ווי די טייפעלעך, מיר האבען זיך איינער דעם אנדערן ליב דאס גאנצע לעבען און ווייסט וואס איז דאס צוריק צוזאמגעפירט? עס איז א געלעכטער צו זאגען, דער קישעל איז אונזער שרדן געווען, חיים לעב, איך בין גלייך-ליך, מענטשט מיר געבען מול טוב, שאדט גישט.

יוסל.

מצה.

(פארזע.)

געבען ווארשטאט, אויף א נידריג פונקל, וועלכער איז בעצוי-גען מיט שווארצען לעדער, זיצט בערל דער שוסטער, מיטן ריקען צום פענקסטער, און קלאפט ארום מיט הילצערנע צוועקלעך א קיך-דערשען שיקל.

די פרייהלוג-זון איז שוין שטארק צערויזט, און מיט איהר הייסען אטעם ווארעמט זי, דורכ'ן פענקסטער, בערליס ריקען און זיין פארקנייטשטען רויטען, האריגען האלץ.

פלעגט עס זיך איהם אויסווייזען אזוי שרעקליך, ווי עפנים א פארבאך-
גענע סינסטערע נשמה וואלט דארטען "שבעה" געזעסען...

ערשט האט ער זיך ווידער דערמאנט אן די לייכטער, וועלכע
ליגען ערגעץ אין דער סינסטער און שיקלען דארטען ביי זעליג דעם
מלך פון פאר יאהרען אן, און זיין הארץ איז איהם פול געווארען
מיט א מין צארן, וואס ער קאן דאס זיך גיט ערקלערען אויף וועמען
און פאר וואס...

— דאס איז געווען פאר יאהרען, און פאר צוויי יאהרען וואס
איז געווען?

און בערל דערמאנט זיך, אז דענסטמאל האט ער "פארזעצט"
זיין שפּת-דיקען פאלטא, וואס ער האט גאך צו דער חתונה געגייט,
און איצט איז ער שוין א נראי צעפויגלעט געווארען דארטען ביי
זעליגען אין דעם סינסטערען צימער.

געקאפט האט ער דענסטמאל, אז באלד גאך יום-טוב, ווי ער
קריגט גאר די ערשטע עטליכע קערבלעך, קויפט ער אויס דעם פאלטא,
אט אזוי, ווי ער האט געהאפט דערנאך מיט די לייכטער; און דער
סוף איז געווען, אז קיין איבריג געלד איז ביי איהם קיינמאל גיט גע-
ווען. דערנווייל, דער פראצענט וואכסט, די הוצאה ווערד גרעסער און
ווי עס וויינט אויס, מעג ער זיך שוין מיט דעם פאלטא געזענען,
"מאחל" וועט איהם געוויס אויסשטען, די לייכטער אפערן...

— און וואס מוט מען היינטיגעס יאהר? געהט איהם דורך
אין קאפ א פראגע: וואס איז היינטיגעס יאהר אנדערש? היינט איז
אויף נישא אויף מצה, אז מען דארף ארויס געמען עטליכע רובל מיט
אמאל.

פול פערצווייפלינג קוקט ער אויף דעם פוסטען ארט פון די
לייכטער און בעטערקט דערביי דעם סאמאנואר.

און א געדאנק לויפט איהם דורך ווי א בליץ, פאר וועלכען
ער הייבט אן לייכט צו ציטערען און זיינע אויגען לאזען זיך אראפ,
ווי ער וואלט מורא האבען א הין צו קוקען...

— קאן דאס זיין? קאן דאס זיין?... דרעהט זיך איהם אין קאפ.

— פריהער דעם פאלטא, נאכדעם די לייכטער און איצט דעם
סאמאנואר?... און דער גאנצער...

און זיינע אויגען הייבען אן איהם צו בלאנדען איבערן צימער,
ווי ער וואלט וועלען בעטערקען, וואס האט ער גאך אין שטוב, אויף
וויסעל פסחין וועט איהם עס גאך האפען...

בעטערקענדיג א פאר קישלעך אויפ'ן בעט, לאזט ער אראפ
די אויגען אויפהויב און ווי פארשטעמט.

ער דערמאנט זיך גישט ווילענדיג אייגיגע מינוטען פון זיין
לעבען, וועלכע ער וויל פון זיך אנוועק מרייגען...

ער הייבט אויף זיין ברייטע פארשטעמטע האנט און רייכט דעם
שטערען: איהם שטעלט זיך פאר זיינע פאר יוגעלעך מיט דעם
מיידעלע, וועלכע שפילען זיך איצט אויפ'ן גאס, קענען דער ווארי-
טער זון.

— געמיג געדארפט — טראכט ער זיך...

— אט יענץ איז שוין גליקליך, שטיל, רוחני, — טראכט ער
ווייטער, דערמאנענדיג זיך דאס קינד, וועלכעס האט זיך געמאכטערט
גאנץ ווינציג, א קארג האלב יאהר...

א לייכטער זיפן רייסט זיך איהם ארויס פונם הארצען, עס מוט
איהם פונדעסטונעם לייך, עס וואלט שוין געווען א טיידל א יאהר
אכט, בעסעס א "נוץ" אין שטוב.

— פוי! — גיט ער א דרעה דעם קאפ מיט די לאנגע, געקריי-
זעלטע, פארפלאנטעטע האר: ווייס איך וואס עס קריכט אין קאפ
אלע גארשקייטען... צום טייוועל זאל עס געהן!

און ער הייבט אויף דעם שוץ און געמט זיך ווידער פאר דער
ארבייט. און בדי צו פארמיטלען זיינע געדאנקען רייכט ער ארום מיט
דער פיייל די צוועקלעך פון דעם שוץ אזוי סלינק, מיט אזא חשק,
ווי א קדחת וואלט איהם געטריבען.

עס העלפט אבער גיט; אין עטליכע מינוט ארום שווימט איהם
ווידער ארויף די שאלה: און מצות? און דער סאמאנואר?

און זיינע הענט ל' זען זיך איהם אראפ, און ער ווארפט ווידער
א בליק א הין אין ווינקל צום סאמאנואר צו, און איהם גיט זיך אפ,
ווי דער סאמאנואר וואלט זיך געבעטען: לאז מיר צו רוח, קוק מיר
גיט אן מיט זיינע צווייפלינגע בליקען...

— אהן א גלאז מיי די נשמה צו דערשרישען, טראכט זיך
איהם פארשטעלענדיג זיך, אז דער סאמאנואר איז שוין גיטא.

— אבער וואס קאן איך טון? און פסח?

— און אפערן... לויפט איהם דורך א געדאנק, דערמאנענדיג
זיך אן "מצות-חטים".

— גאך אזוינע שטענע מענשען ווי איך, געמען דאך, וואס בין
איך פאר אזא "מר בר רב אשי"?

— וואס בין איך מעהר יחסן פון לייכע דעם קלמד? און חיים
קאטע-בערים? און מעגל פשעש חתים? און גאך, און גאך, אויף
אזוינע שטענע לייט, און פונדעסטונעם טאכען זיי קיין טענות און
מען געמט...

— און אז איך וואלט פאלגען יחנה-דבשהין פאר יאהרען, גיט
זיין אזוי האפענדיג, קאן זיין, אז די לייכטער וואקסען גאך דארטען
געשטאנען אויף זייער ארט...

ער גיט ווייטער א קוק און בעטערקט דעם סאמאנואר, און זיין
הארץ ווערד פוק מיט אזא מין מרייחייט צו איהם, ער וואלט ערשט
איהם אריינגענומען פעסט, בעשיצען איהם, אדער בעהאלטען ערגעץ
פון זיינע אויגען...

— א שאד, א שאד. — טראכט ער ווייטער: בעסער א שאנד
אין פנים, איידער...

איהם האט אבער גיט געלונגען צו ענדיגען דעם געדאנקען:
די ווערטער "א שאנד אין פנים" האבען אין איהם ארויסגערופען א
גייע ערשיינינג.

אז יחנה-דבשה האט מיט איהם פאר יאָהרען געמאכט טענות איבער "טעות-חטים" און איבער די לייכטער, האט ער שוין געמט מספים געווען צו איהר און איז געגאנגען צום גבאי פון "טעות חטים" צו ר' לייזערן.

אין דערחהיים האט איהם בערל גענסטמאל גיט געטראפן—ער איז גאך געווען אין שוהל און איז גענעסען איבערן "חק-לישאל".

— ר' לייזער, — דערמאנט זיך בערל יענעם געשערעך אין שוהל.

און ר' לייזער הייבט אויף איהם אויף זיינע רויטליכע אויגען און קוקט איהם אן כאנג מיט אזא שארפען בליק, פון וואס בערל האט געפיהלט, אז איהם ווערד הייס אין אלע זיינע גלידער און דאס גע- זיכט איבערהויפט גרענט איהם אַזש...

ער איז דענסטמאל שוין גיט גערן געווען, וואס ער האט זיך אָנגעהויבען; ער האט זיך געוואלט אומקערען, ער האט אָבער גיט געקאנט — אזוי האט איהם צוגעצויגען ר' לייזער שארפער בליק.

און אז ער האט קוים ארויסגעשטאממעט דאס ווארט "טעות", האט איהם ר' לייזער קאלט אָנגעגעסען: — אזא געזונטער יוד ווי דו געמקט אויף "טעות-חטים"?.. און ער האט זיך געפיהלט, ווי מען וואלט איהם אָנגעגאסען מיט איין איימער קאלט וואסער — אזוי איז איהם מיט אַמאל קאלט געווארען...

ער האט קוים דענסטמאל די מיר געטראפן — אזוי איז איהם געווען פֿינקסטער אין די אויגען פאר חרפה.

און קומענדיג אַהיים האט ער באלד געחאפט די לייכטער, האט גוט אָנגעזוכט און אָנגעשאלטען זיין יחנה-דבשה, פאר וואס זי שמוקט איהם אין בלאַטע, און האט געשווארען, פון קיין גבאים ווייטער גיט וויסען, געסער הונגערען, — איז די לייכטער זענען אַוועק צו זעליגען און מצות איז געווען, ווי ביי אלע יידען...

— גיין! — שרייט ער אויפֿן קול מיט שרעק — צו ר' לייזער? דאס גיט! וואס עס זאל גיט זיין, די האנט וועל איך גיט אויסשטרע- קען, א פֿסד דער סאטמאר מיט אלץ וואס אין שטוב, און דעם פֿנים מיט חרפה גיט געוואשען...

ער קוקט ווידער אין ווינקעל אויפֿן סאטמאר, אָבער אזוי ביז קוקט ער איהם געשט אָן, אזוי קאלט, פֿדער, ווי ער וואלט איהם וועלען שוין פֿטור ווערען — זאל ער איהם אין קאפֿ גיט מישען.

— טאטע! — לויפט אריין אין שטוב זיין מענדעלע, א פֿינף יערהייג יונגעלע, אָפֿארעסער, מיט רויטע פֿרישע בעקלעך, מיט לויס- טיגע אייגעלעך, מיט אַ שטיקל מצה אין דער האנט: — זעה גאר, טאטע, וואס איך האב?

וואהל, וואהל, — זאגט בערל, פֿאנקענדיג זיך אויף דאס מונטער פֿנימ'ד פון זיין מענדעלען און האט זיך אַ ביסל גערוהיגט, און געמט איהם אַרויף צו זיך אויפֿן שוים.

— וועסטו מיר מויסען גיט אויף פֿסח טאטע? —

— איך וועל קויפֿען, מענדעלע, אָבער וועסטו פֿרעגען די "קשיות"?

— איך וועל פֿרעגען, אז דו וועסט מיר אויסלעקען.

— גוט, — ענטפֿערט בערל, — איך וועל דיך אויסלעקען, גאר הער זשע מיט קאפֿ, וואס איך וועל זאגען זאלסטו גאך מיר איבער- זאגען, נו, זאג.

— טאטע, איך וועל ביי דיר פֿרעגען פֿיער קשיות.

— טאטע, איך וועל ביי דיר פֿרעגען פֿיער קשיות.

— די ערשטע קשיוא איז.

— די ערשטע קשיוא איז.

— מה ג'שפֿנה...

פֿלוצים רייסט זיך איבער בערל און פֿארטראכט זיך.

— נו, טאטע, ווייטער.

— שוין, שוין, מיין קינד, — ענטפֿערט בערל און ווערד שטארק ערנסט: — די ערשטע קשיוא איז: אויף וואס דארף מען אויגן קבצנים אויף דער וועלט?..

מיט אַ מאל עפענט זיך די טיר און עס קומט אריין יחנה-דבשה און זי הערט ווי מענדעלע זאגט איבער: די ערשטע קשיוא איז: אויף וואס דארף מען אויגן קבצנים אויף דער וועלט?..

זי בלייבט שטעהן פֿארקלעמט.

— אלע ביינע חלומות — שרייט זי אויס — צו דיין קאפֿ... ווי געפעלט עס דיר, וואס פֿאר אַ תּוֹרָה ער לעהנט דעם יונגל?.. אַך- דערטהאלען וואקען צו יום-טוב, קיין מצה איז גאך גיטא און איהם קריכט אין קאפֿ שדים וויסען וואס...

מענדעלע האט זיך אַראָנגעליטשט פון דעם טאטענ'ס שוים, און בערל איז געווארען אויסגערייפֿט.

— איז וואס זאל איך דיר מוין? — שרייט ער אויס מיט פֿעס.

— לייט מוין דאך, — זאגט זי ארויס, ווי פון די צייהן און קאזט אַראָב איהרע אויגען.

בערל האט פֿארשטאנען וואס זי מיינט.

— צי ר' לייזער ווילסטו זאל איך דיר געהן? אַ קרענק, גיט דערהארען וועסטו.

— און מצה, — זאגט זי ארויס שוין וויינענדיג.

— און מצה, — זאגט ער איבער, — און מצה וועט זיין, קיין חמץ וועל איך אים פֿסח גיט עסען.

און ער חאפט און ווארפט פון זיך אַראָב דעם ליינוואַנדענעם פֿארשמוצטען פֿארטוה, מוט אָן דעם אויבערראק און ברוקט עפֿים אָן- שער די גאז און אַטעמט שווער.

זי קוקט איהם אָן פֿארוואנדערט. זי זעהט ווי ער שטעלט זיך אויפֿן בענקל און געמט אַראָב דעם סאטמאר.

דאס האט זי גיט דערווארט.

— דעם סאטמאר, דעם סאטמאר, — לויפט איהר דורך אין קאפֿ, און זי וויל עפֿים זאגען, שרייט און גאז גיט, ווי די צונג וואלט איהר געווען געליימט...

— דעם סא-קא-ווא-אר!! האט זי אויסגעשרינקען, פארברעכענ-
דיג די הענט, ווען ער איז שוין געווען אויפ'ן גאס. — — —
זי האט איהם פֿעווייגט, ווי מען טראגט ארויס אַ מת, וועלכער
האט ערשט געקעמט און מען האט מיט איהם צוזאמען גוטע
מינוטען פארבראכט...
מ. עהרליך.

די צווייטע קיטא.

שפּיטל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות.
הלילה הזה בלוי כרור. (סדר הנהגה).
שמואל גרייט זיך פאמעליך צום סדר, ער האלט שוין פֿיים
קיטל, דערהט איהם הין און הער, פֿעטראכט איהם — און פֿערקלערט
זיך שטענדיג אין מיטען שטוב. אין די שטוב זעהט אים בלומ'ישט
יוס-טוב'דיג, די פאלאנגע געוואשען, מען זעהט אין גאנצען די
ברעטער, פֿריש געצוואנען, ווי געסט וואס מען האט גיט געזעהן א
גאנץ יאהר. זיי זענען ערשט איצט אויף יוס-טוב געקומען פון הינטער
דער אנגעטראטענער בלאטט, צוזאמען מיט דעם בלאטט, דארען
בחור'ל, שמואל'ס בן-יחיד, וואס איז היינט געקומען אויף יוס-טוב פון
דער ישיבה. די פֿענקסטער בלאנקע און אלע פֿיער קליינע פֿייערלעך
פון די דינע ליכטלעך אין די מעשענע לייכטערס שפיגלען זיך אָפּ
אין די בלאנקע שויערען. דער מיש איז געדעקט מיט אַ ווייסען מיש-
טוך אויף אַ דיקע ראָנאָזשע.
שמואל איז גרייט צום סדר, ער שטעהט שוין אינ'ם ווייסען
קיטל מיט אַ ווייסען גארטל אַרומגעבונדען, זיין פֿנים איז גלייך ווי
דער קיטל, אויסגעדארט, פֿינקסטער, אזוי ווי פון גיפס אויסגעגאסען,
אָהן פֿעוועגונג. ער פֿעטראכט דעם מיש, דאס פֿלעשעלע "צמקים",
די מצה אונטער דאס קליינע מישטובל און זיינע שווארצע, איינגע-
פאלענע אויגען פֿעוועגען זיך אונרוהיג.

— שמואל! — רופט איהם אימקה, זיין קליינע, מאַנערע
ווייב — וואס שטעהסט דו, שמואל? עס איז שוין גיט פֿריה.
שמואל ריהט זיך פאמעליך צום מיש.
— קינדער, צום מיש! — רופט אים אימקה.

צוויי דערנוואקסענע מיידלעך מיט אַ הויכען, דארען בחור'ל
קומען אריין פון אַ צווייט צימער, זענען זיך צום מיש, די מעכטער
געבן דער מאמע און דער בן-יחיד אויפגעגאן, געפֿען סאמע מאמע.
אלע זיצען שטיל, רוהיג און טרויעריג.

דער בלאסער ישיבה-בחור'ל וואס איז געוואהנט צו טומעל
לארעם, גערזיש און פֿלוצעריי ווי אין אַ קאזארטע, קוקט אָן עפֿים
ווי פֿארוואנדערט. קינדער רעדט גיט אַ ווארט, אזוי ווי דאס לשון
וואלט אלעמען אָפּגענומען, דער מאמע ויצט מיט אַראַנגעלאזענעם
קאפּ ווי אַ מת אין קיטל, די מאמע זערט אָן דעם מאטען און שא-
קעלט טרויעריג מיט'ן קאפּ, די שוועסטער זוכט אין די סדורים... און
קענען באַן אויפֿן דעם "מה נשתנה" גיט געפֿינען.

— זאג: "קדוש!" — הערט ער פֿלוצים דעם מאטענס קול, אַ

פארשטיקטער, פֿארחלשטער קול, און עס גיט איהם אַ ריס דאס
הארץ: דאכט זיך, מען הייסט איהם זאנען "קדוש"...

— וואס? — פרעגט ער דערשראקען.
— היים מאכען "קדוש"! — זאגט די מאמע מיט אַ קלייניקע
שמייעלע, דו פֿיהרסט דאך היינט די קאמאנדע.
פֿיידע מיידלעך האבען אויסגעבראכען מיט אַ קורצען, העלען
געלעכטער.

— א! פֿערעלע, דו ביזט היינט אַ גאטשאַלניק!

— וואס איז מיט אייך אזוי די שמחה? דעמזות! — שרייט
שמואל אויף זיי, גיט אויף זיי אַ סוף שטערענג און הייבט זיך אויף
צום "קדוש".

דער "קדוש" ווירקט אויף שמואל'ן נאך טרויערער, שווערער,
עפֿים דער גגון, די אוממיגע דערהעכצען אין דעם גגון: גיט פֿרייהר-
ליך אַמת טאקי ער זינגט "מועדים לשמחה", ער פרובירט זיך גאנץ-
לען אויף "קדוש", און עס מוקט ארויס גאר ווי קרעכען, פֿעסט
ווי וויינען...

דער "שהחיינו" איז גאר מאוס ארויסגעקומען, שמואל'ן האט
זיך, ווייזט אים, עפֿים אין האלז אָפּגעשטעלט, ער האט אַ חאפּ
געטאן און אַ סוף מיט דער ברקה, וואס מען האט דערלעבט די
צייטען...

דער סדר האט זיך אָנגעהויבען, וואס ווייטער געהט ערער
וואס ווייטער אוממינער.

יחץ! קאמאנדעוועט פֿערעלע, און הייסט צעטיילען אַ מצה
אויף דער העלפט, אַ האלבע, די קלענערע, זאל בלייבען ליגען, און
די אנדערע האלבע, די גרעסערע, זאל מען פֿעהאדטען צום "אפֿיחוסין".

שמואל'ס האַנד צימערט געהענדיג די מצה, ווי ער וואלט זיך
אָגריהען צו אַ וואונדער, אַ שטערנליכע וואונדער, און אז ער האט די
מצה אַ פֿראך געטאן, האט זיך איהם, דאכט זיך, עפֿים אינ'ם הארצען
צעבראכען, ער בלייבט מיט איינגעמאל פֿארשטיינערט, פֿארקלעמט.

— מיר! — וועקט איהם פֿערעלע אויף — זאגט מען די
הנהגה.

אָדע הייבען אָן מיט איינגעמאל: האַ לחמא עניא! — שמואל'ס
קול איז יאמערדיג, ער דריידעלט יעדעס ווארט, און עס דאכט זיך,
אז מיט יעדעס אויסגעזונגענעם ווארט שלעפט זיך מיט אַ שטיק
הארץ, אַ בינגעלע צרות, שווערע זארגען... דער ישיבה-בחור'ל חאפט
אונטער מיט אַ גמרא-גגון, גיט וועניגער אוממיניג, גיט וועניגער דורך-
געטונגען מיט טרערען... אימקה האט דעם קאפּ אַראַנגעלאזען און
זאגט זעהר שטיל, ווי אַ סוף, פון סוף; די פֿיידע מיידלעך זאנען
אויף, זייערע בלייכע יוגע פֿינטער האבען זיך אַ ביסל פֿארדייטעלט.

אַ שווערער שטיין, זעהר אַ שווערער שטיין, ליגט דער קליינער
פאמיליע אויף דעם הארצען, אינ'ם הארצען, זייער יוס-טוב איז אַ
טרויעריגער.

איז א שווארצער שטעמקעל פאר א געפאלענעם בעל-הבית, שווער
איז צו טראגן דעם דאזיגען שטעמקעל, ער בייגט צו דער ערד,
לאזט נישט מער א קאפ אויסהייבן.

שמואל הייבט אן שטיליגקערהייט צו פארקויפן שטוב-זאקען,
אמאל דאס אמאל יענץ, אט אמאל ברויכט ער דאס נישט אונט
דארף ער יענץ נישט, צי וואס? אז מען קאן זיך באגעהן טא למאי
דארף מען עס האבן: פארקויפט!

אבער עס ווערט איהם וואס אמאל ענגער, וואס אמאל שטעלער,
געדרוקטער, נישטא מער וואס צו פארקויפן אונט מען הייבט אן
ביסלעך צו הונגענען. אבער דעם נאמען "בעל-הבית" בעהאלט ער
נאך מיט אלע כוחות, אפשר נעמט נאך נאט העלסען, אפשר איז עס
נאר א "גזרת השעה", אויף א קורצע צייט. מען קאן דען וויסען? עס
איז דאך אלץ א גאט-זאך!

אונט אין מיטען האט אונטערקריקט דער דאזיגער ברויכער
שטראף פאר יודישע ארימע לייט וואס געמט זיי ארויס דאס לעצטע
ביסעלע מארק פון די בייגער — דער פסח!

שמואל ווארפט זיך הין, ווארפט זיך הער, צאפעלט זיך ווי
א פיש, שלאפט קיין נאכט נישט, עס ענגעקט איהם דער טא: וואו
געמט מען אויף מצה? עס איז דאך נישט ווי איין אנדערער יום-טוב.
אז מען וויל עסט מען שטיין, א ביין, אביי, קיינער ווייסט נישט, פסח
מיו מען אבער נוקא מצה האבען, אי וואו געמט מען?

איין אבערד שפעט, אינ'ם קליינעם הייזל איז טרויריג-שטיל.
שמואל מיט אימק'ן זענען געזעסען אין א ווינקעלע אונט האבען ביידע
געזוכט פלענער אריינצוברענגען דעם "פסח", האט זיך די טיר גע-
עפענט אונט צוויי "בעל-הבית", נאר די גבב'ים, האבען אריינגעטראגן
א גרויסען קארב.

— וואו שטעלט מען? פרעגט איין בעל הבית.

— וואס איז דאס? — חאפט זיך שמואל צעטומעלט.

— מצה... — ענטפערט דער בעל-הבית שטיל.

— שטייט?!

אבער די פאר בעל-הביתים זענען זיך גיך אנוועק, אזוי שטיל
ווי זיי זענען געקומען.

— אט — האט שמואל מיט די הענט אויסגעפאמטשט — אט
בין איך שוין דער אמת'דיגער יורד, אויס בעל הבית... אויס...
אויס... נאר נישט, אזוי ווי געשטארבען, נאך ערגער ווי
געשטארבען... פרעמדע... גבבות... אט, האב איך דערלעבט...

טרערען האבען איהם דעם האלץ צוגעשטיקט.

אויף מארגן איז שמואל אין בית-הסדרש נישט געגאנגען, ער
האט מירא געהאט ארויסגעהן אין גאס, אלע ווייסען שוין וואס מיט
איהם איז, וואו ער האלט, זיין מסלה...

נאך גאר נישט לאנג איז שמואל געוועזען פון די בעל-ביתים
חשובים אין שטעטל, א בעל-פרנסה: קיין גניד נישט, אבער נישט ערער
פון זייטען: איין אייגען הייזעל מיט א פרנסה. אמת מאקי די שטי-
קעלע פרנסה איז געוועזען א שווערע, א פינגערע שטיקל פרנסה,
שטענדיג האבען צו טון מיט דעם שפור, הערען זיינע דבורים, דאס
ווייב אונט קינדער זאגען הערען זיינע שפונדע דבורים, חאפען אפ-
טאל א קלאפ, זיצען אפס ווינער-צייט מיט אויסגעבראכענע פענק-
טער. אבער דאך א שטיקעלע ברייט, וואס טוט מען נישט פאר דאס
שטיקעלע ברויט? אזוי האט זיך דער טאטע אפגעלעבט זיין לעבען,
טאקי אין דעם הייזל, אונט האט זיך זיין וועלטל אויסגעפיהרט, גע-
לעבט ביז ער איז געשטארבען, געלעבט ווי א בעל-הבית אונט גע-
שטארבען ווי א בעל-הבית... חלילה קיינעמס נישט געדארפט... קיין
אנדער עסק האט ער אויך נישט געהאט: א פלעשל מיט א גלעזעל!

אזוי האט שמואל אויך געמיינט צו לעבען. אזוי האט שמואל
אויך א צייט יאהרען געלעבט, זיך געמאכערט; עס איז דאך, ברויך השם,
איין איינגעפיהרטע פרנסה, פון צעהנליגע יאהרען.

מיט איינקאל האט מען איהם זיין פלעשל צעבראכען, מיט
איינקאל האט מען איהם זיין גלעזל צעשטויסען, מיט איינקאל
האט מען איהם זיין פרנסה צוגענומען: אויס שטענקעל, אויס שטי-
קעלע ברויט.

א גייע גזרה אויף שטענקען.

אין שמואל'ס הייזל איז מיט איינקאל שטיל געווארען, קיין
געשריי, קיין געזאנג, קיינער האקט מער די פענקטער נישט אויס,
קיינער געפענט נישט מער א טיר, נישטא צו וואס: אויס פלעשל,
אויס גלעזל!

שמואל איז נישט מער קיין שטענקער.

ער דרעהט זיך ארום אין שטעטל, נישטא צו וואס זיך צו
געמען. נישט ער האט צו וואס אונט נישט מיט וואס, קיין אייגענעם רובל
האט ער קיינקאל נישט געהאט, פון שטענק האט מען נאר קוים דאס
שטיקל ברויט געהאט, נישט ערגער פון לייטען.

פון אלע האפנונגען איז א ווינט געווארען.

אויס בעל-הבית, אויס בעל פרנסה...

דערנוייל דארף מען לעבען.

מיט עסטען איז נאך א קלענערע באגה, עסטען איז ווי מע וויל
אונט ווי מען קאן, וועניגער, מער, דארף מיר קיינער קיין דעה נישט
זאגען. יעדער איז א בעל-דעה איבער זיין מאגען; אבער א זייטיגע
הוצאה, א שוץ, א קלייד, א גבב פאר א מגיד, אויף א ישיבה, א
וועגל האלץ, דאס מוז מען האבען.

וואו געמט מען?

א צייט האט ער געדריקט אין זיך, בעהאלטען דעם "דלות",
מע זאל חלילה נחם זיך אין שטעטל נישט דערנויסען, אז ער איז א
א "יורד". פאר דיעזען נאמען שטענקט ער זיך ווי פארן טויט, דאס

שוין צייט מפרנס צו זיין די פאמיליע, וועלכע ווערד פון יאָר צו יאָר נרעסער. די פאמיליע האט זיך שוין גענוג געפלאגט, גענוג גענווארט אויף דעם דיפלאם.

און דער דאקטאר פילאזאף האט זיך אַ וואָרף געקאָן אויף דער יודישער ליטעראטור, ס'הער האט ער אָנגעהויבן שרייבן אין אַ יודישע צייטונג, נאר מיט יעדען קינד, וואס עס איז צוגעקומען אין זיין פאמיליע האט ער אָנגעהויבן אַרבייטען אין אַ נייע צייטונג.

איצטער שרייבט ער שוין אין צוועלף יודישע צייטונגען אויף זעכס פארשידענע שפראכען, האטש זיין פאמיליע בעשטעהט איצטער נאר פון אַכט קינדער, אַ פרוי און איין אלטע שוויגער. די קינדער ווערען עלטער און דארפן מער האבן.

זיין וואהנינג בעשטעהט פון איין עס-צימער, אַ ספאלניע און איין אַרבייטס-צימער, וואס איז אָבערטיילט מיט אַ דין ווענטל.

אויף זיין שרייב-טיש, וואס פארנעמט דריי פערטעל פון זיין קליין צימערל, איז שטענדיג אָנגעווארפן פאפערען אויף פאפערען, צוזאמען אויף נאנעטען, ביכער אויף ביכער, אַדער אלעס אויסגעמישט צוזאמען. דערצו איז דער טיש און אלעס, וואס ליגט אויף דעם טיש פארווארפן מיט שטיקלעך אָנגערויבערטע פאפיראסען, און וועלכע ער קאן קיין פערדער נישט שטעלן, קיין אות נישט אָנשרייבן.

יעדעס מאל ווען ער געהט אַוועק פון דער הייס, זאגט ער אָן: — האט רחמנות אויף מיר און רוימט מיר נישט מיין טיש, זאל אלעס ליגן ווי עס ליגט, איך זאל קאנען דערנאך געפינען וואס איך דארף.

— דו קאנסט סיי ווי סיי נאר נישט געפינען אין אזא איבער-קערעגיש מיט דינע שטיקלעך אָנגערויבערטע פאפיראסען... ענפערט איהם דאס ווייב.

און אז דער דאקטאר פילאזאף קומט דערנאך צוריק אַהיים און דערנענט וואס מען האט איהם "אָנגעמאכט" אויף דעם טיש, ווי עס איז אויסגערוימט, ווי אלעס אויף דעם טיש ליגט אין אַרדנונג, האפט ער זיך ביים קאפ און שרייט אויף דעם ווייב.

— קוילערין, וואס קוילעקסט דו מיר, ווער בעט דיר זיך צו-ריהען צו מיין טיש?!

— אַ וואָ, דיר קומט נאך אַרויס, דו דארפסט נאך שרייען, אז מען בייגיגט דיר אַרום אַביסל פון דינע פאפיראסען... פון דינע "פאפירענען" איז נישט אויסצוהאלטען...

— דו לאכסט פון מיין פאפירענען. — שרייט ער מיט בעס — מיר לעבען פון זיי, זיי זענען אינגער פרנסה.

— איך לאף נאר גיט, נאר דעם טיש מעג מען האלטען אַביסל ריינער, עס איז גיט קיין אומגליק, אז מען רוימט אַביסל אויף, מיר וואהנען אזוי ענג, מוז מען האלטען ריין.

און אזוי יעדען טאג. צעהן יאָר שרייבט ער שוין פאר די צייטונגען און קיין טאג נישט פארפעהלט, ער זאל מיט דעם ווייב זיך נישט איבעראפערען איבער "זיין טיש", איבער די "פאפירענען".

ער האט יעדען טאג געשריבן און זי האט יעדען טאג גע-טרעסעלט און גערייניגט.

איצט זיצען אלע טרויריג צום סדר, אַט דארף מען, אַט מוז מען עסען די געגעבענע מצה, דאס ביטערע שטיקל מצה... מיט אַ יאָר צוריק האט שמואל געגעבען און היינט האט ער גענומען...

— הא לחמא ענינא! — שרייט שמואל אויס טרויריג.

— אַט דאס איז דאס אַרימע פרויט! — זיפצט אימקה שטיל לייענענדיג דעם טייטש.

ביידע בלייבען שטיל, ביידען האט דאס הארץ פארקלעמט, שטארק פארקלעמט.

אז בערעלע האט געענדיגט פרעגן די קשיות, איז נאך שמואל געבליבען זיצען שטיל, די צווייטע קשיא האט זיך איהם ווי אַ גאנצל טיעף איג'ס הארצען אריינגעזעצט: שפּיכל הלילות, אלע נאכט פון אַ נאנץ יאָר, אַזוי אוכלין, עסען מיר, קומען מיר אַב, שפּאָר ירקות, אלערליי קרייטקער, אַ ציבעלע, אַ קארטאפּעל, אַביסל ליאק פון הערינג, אַ שטיין, אַ ביין, און קיינער דארף ברוך השם גיט וויסען ווי איינער לעבט, אַפי נאר בבזר, הלילה הזה, די דאזיקע נאכט פון פסח, בלו טרור, בלו מצה, מוז דעם ארימאן זיין פארביטערט צוליב דאס שטיקל מצה, דוקא מצה, אזוי ווי להקעים, פרי דער ארימאן זאל מ'זען אַראב ביינען דעם קאפ, אַ געפאלענער בעל הבית זאל מ'זען אַנקומען צו ליטען...

און אז בערעלע האט אויסגערופען: פורץ! געמט מען אַ בנות פון דער דריטער מצה מיט חריין, מען לייגט עס אויף צוזאמען און מען עסט און מען זאגט: זכר למקדש בהלל... האט שמואל מיט גוואלד אַ געם געטאן אַ שטיקל מצה אליין, און חריין, און ווי ער האט אריינגעלעגט אין מויל דאס שטיקל מצה, האבען זיך טרערען געקאסען פון די אויגען און וויינענדיג האט ער געזאגט "מצה ומרור", האטש ער האט נאר קיין טרור אין מויל גיט געהאט, אָבער די מצה אליין איז איהם ביטער ווי גאל, ווי עס... נדכה-מצה, פון מעות חטים...

אויס בעל הבית, אַ סוף מיט אַ שטאדט-בעל-הבית גענועזען אַ צייט יאָהרען גלייך מיט ליטען און אויס... אָבערשטארבען...

אי, אי! צו וואס מוז מען עפּים דוקא מצה עסען, עס איז איין אַכילא פאר אַ בעל-הבית, אָבער נישט פאר אַ געפאלענעם...

די צווייטע קשיא פון ס'ה שפּתנא איז אַ הארבע קשיא!...

עזרא גאלדין.

דער דאקטאר פילאזאף.

אַ פאר-פסח-דיגע ערצהלונג אויס די לעצטע יאָהרען.

פון מ. ספּעקטאר.

I.

ווען ער איז געווארען דאקטאר פילאזאף האט ער מיט דער פילאזאפיע נישט געוואוסט וואס צו טון און מוז מען, ווייל עס איז

II.

— מיט'א-מיט... שייב...

די באפע פלעגט אין דער צייט "ווען ער פלעגט זיך זענען", זיך פארניקען ערגעץ אין א ווינקעל ווי פארגלינווערט, ווי פארשטייגערט, ווי א מוסקע אונטער א באלדע פלעגט אפאר טריט אפער דער שטוב' זי זאל גיט "שקראפען" מיט איהרע שווע...

אפילו די קאפ פלעגט זיך דענסטמאל פעהאלטען אונטער דעם בעט און זיך לאנג גיט ארויסווייזען.

ווען די קינדערלעך פלעגט זיך פארקאפירען און די מאמע האט שוין גיט געקאנט העלפען מיט איהר בעטען און מיט די שטיקלעך צוקער און לעקעלעך, דענסטמאל פלעגט ער אליין ארויסגעהן צו זיי...

ער פלעגט אויף זיי גיט שרייגען, ער פלעגט גאר א קוק טון אויף זיי...

זינע אויגען, וואס האבען ארויסגעקוקט פון זיין בלאס, פאר-סודי'דיג, פאר-דאג'ט פנים, פלעגט זיך אליין אהן ווערטער בעטען ביי די קינדער מיט רחמים, ווי א פארשולדיגטער פאר די שופטים, ווען ער זאגט זיך אב פון זיין "לעצט ווארט", גאר די ליידעריגע אויגען בעטען זיך אליין ביי די שופטים חסד און רחמים.

און אפילו די קליינע קינדער האבען מיט זייערע הערצעלעך דערפיהלט, וואס דעם טאטענס ליידענדיגע אויגען בעטען פון זיי און פלעגט ווי די טייבעלעך שטייל בלייבען.

און אמאל פלעגט ער מיט א שוואך קרענקליך קול זיי זאגען: — קינדער... לאזט מיר... האט רחמים...

און עס פלעגט שטייל ווערען...

אפטמאל פלעגט ער אויף אריינלויפען צו די קינדער מיט אזוינע שרעקליכע אויגען, אז זיי פלעגט זיך דערשרעקען פאר דעם טאטענס אויגען און באלד פארגלינווערט ווערען פאר גרויס פחד.

און אמאל ווען ער איז ארויסגעגאנגען צו די קינדער מיט אזוינע אויגען פלעגט זיך ביי איהם ארויסהאפען געציילטע ווערטער, ווענדעדיג זיך צום ווייב.

— מיר וועלען... מיר וועלען... איינציגווייז אויסשטארבען... לאזט מיר ארבייטען...

די קינדער פלעגט זיך נאך מער דערשרעקען און לאנג, לאנג פלעגט זיי זיצען שטייל, זיך גיט ריהרען מיט קיין אבר, גאר די פארגלינווערטע פארשטייגערטע באפע אין פארניקטען ווינקעל פלעגט זיך אנהויבען טרייסלען ווי א בלאס אין א גרויסען שטוב'ס ווינט...

גאר די קאפ פלעגט זיך בעט מעשה גיט דערשרעקען און פלעגט זיך איינהארבען און שטעהן אנגעגערטעלט נעמען צו געבען א גראפעל...

ווען דער דאקטאר פלעגט אויסשטעהן פון זיין בענקל, פאר-מאכען אין קאנווערטען זיין שרייבען און עס אנוועקשיקען אין די דעראקציעס, פלעגט זיך ווידער די נאנצע שטוב ווי דורך א "צויבער שטאמ" אין איין מינוט זיך אפערדאנערשען.

אין דער קליינער וואהנונג האט זיך שטענדיג געהערט קולות. די קינדערלעך, איינס גרעסער פון דעם אנדערען, האבען גיט געקאנט אייגרווען און זיך געלאזט הערען, צוזאמען מיט די קינדערלעך קול'עלעך האט זיך אויף אפט געהערט דאס הויכע קול פון דער מוטער, וועלכע פלעגט אויף זיי אנשרייגען, וויסענדיג זעהר גוט, אז זי שרייט אומזוסט, ווארום ווער קאן עס איינהאלטען, קיין עין הרע, אזוי פיעל קינדערלעך זאלען געווגר זיין, א קינד דארף שרייגען, א קינד מוז לויפען און שפרינגען און א מאמע דארף אנשרייגען.

דערצו איז שטענדיג געוועזען איין עסק מיט דער קאפ; אויסער די קינדערס שרייגען האט די קאפ אויף שטענדיג געמאנקט, ווייל די קינדערלעך פלעגט זי מוסשען, שלעפען זי איינס צום אנדערען און דאס געפילדער איז נאך גרעסער געווארען. וויפיעל מאל האט שוין די מאמע, די באפע און דער דאקטאר אליין ארויסגעווארפען די קאפ, גאר עס געהט גיט אנוועק קיין טאג, א קינד זאל שוין ווידער גיט שראגען די קאפ און האלען און קישען זיך מיט איהר און די קולות פון שפחה אדער א גענויין פון א "גראבעל", וואס די קאפ האט געגעבען, ווערד גרעסער. די אלטע באפע, דעם דאקטארס שוויגער, פלעגט אויף אפט פון יוצא וועגען אנשרייגען אויף די קינדערלעך.

ווער שמועסט נאך אין דער צייט, ווען די מאמע האט גע-שלאגען א קינד, אדער עס איז געפאלען און האט זיך אליין צעשלאגען האט מען די קולות געהערט אין דער צעהנטער נאס. א מינוט איז גיט געווען שטייל אין דעם דאקטארס וואהנונג.

* * *

גאר איין אנדער פנים האט די וואהנונג בעקומען, ווען דער דאקטאר האט זיך "געזעצט שרייבען"... גיט די וואהנונג, גיט די קינדער, גיט דאס ווייב און אפילו די שוויגער וועט איהר גישט דערקענען: אלעס האט אין איין מינוט, ווען דער דאקטאר האט זיך "געזעצט", זיך אפערקעביטען ווי דורך א "צויבער שטאמ"...

די קינדערלעך זענען אלע געוועסען שטייל, די מאמע איז פון זיי גיט אנוועקגעגאנגען.

— שא, שטיילער קינדערלעך... דער טאטע שרייבט... שטיילער ער שרר... רייבט...

די עלטערע קינדער, וועלכע פארשטעהען, וואס די מאמע בעט פון זיי, פאלגען די מאמע און זיצען שטייל און די קליינע שטיפט די מאמע אין זייערע פיסקלעך א שטיקל צוקער אדער א לעקעלעך שפעטשענדיג דערביי אין דער שטייל.

— נאט... גאר שטיילער... דער טאטע שרר... רייבט...

און סטאטשקענדיג דאס לעקעלעך אדער זויגענדיג דאס שטיקל צוקער, קנעקען זיך איבער עטליכע פאר קינדערלעך גרויסע אויגען ערענסט און שטייל ווי ביי אלטע מענטשען און שפעטשען אויף צווישען זיך אויף קינדער לשון:

— משה, דו וועסט מוחל זיין איבערגעהן אין ספאלגע שרייבען
מען דארף דא אויפרייסען.

— ווי דער רויטען, הייבט ער אן צו שרייבן, איך דארף שרייבען
די ארטיקלען, איך בין אייך מוחל אייער אויפרייסען, איך דארף ניט...
דאס ווייב האט דערהערט זיין קול און איז אריינגעקומען
פארפארשטעט, פארשטויבט דאס גאנצע פנים און אנגעהויבען אויף
איהם שרייבן.

— וואס מיינסט דו, עס איז דיר א גאנץ יאהר, וואס דו וועסט
זעהען משוגע מאכען מיט דיין שרייבערשט, מיט דינע פאמפיערען,
לאז די מאמען אויפרייסען.

דער דאקטאר האט געהאפט די פאפיערען מיט דעם מיטגעדל
און איז אנוועק אין ספאלגע און זיך געוועזט געבען קליינעם טישל,
וואס שטעהט צווישען ביידע בעטען און געשריבען.

פון עס-צייטער הערט זיך קולות שפוקולות, אפילו די שוויגער
האט געקומען א קול, די קינדער שרייבן און לויפען פון דרויסען
אין שטוב און פון שטוב אין דרויסען און דער דאקטאר שרייבט
אין שרייבט.

אויף מארקען האט מען איהם ארויסגעטריבען פון דער ספאלגע,
אין אלט דריי צייטער איז אלעס איבערגעקערט. דאס ווייב, די שוויגער
און די דיענסט פון קיך האבען אלעס איבערגעקערט מיט דעם קאפ
אראב און מיט די פיס ארויף. די טישען, די בענקלעך, זיין שרייב-
טיש געפינט זיך אין קיך, די שופלעלעך אין סארהויז, די באקדייזשע
מיט דעם לאקשען-ברעט אין זיין ארבייט-צייטער, די קיך-טעפ אין
עס-צייטער, אין ספאלגע די מולטער, די לאפעטע, די קאטעך און
גלאס אזוי אבערגעקערטע שטעקענס.

— אבער איך מוז שרייבען, בעט זיך דער דאקטאר מיט גוטען
און מיט בייזען. איך מוז געדינען די ארטיקלען.

— ביי מיר איז פאר פסח, מו וואס דו ווילסט און לאז מיר
צורוק, געבערסט איהם דאס ווייב שטרענג, פארגעס דיר בעסער דינע
פאפיערען, וואס איך האב דא אנגעווארפען אין א ווינקלעל, ווארום
מען וועט זי דיר אלע ארויסווארפען, ביי קיין יודען איז ניט דא אזוי
פיעל מיסט ווי ביי מיר, נאר מיר האט נאט געשטראפט, אז אפילו
פסח קאן ביי מיר ניט ביי זיין ווי ביי לייטען.

— דארטען ליגען מיינע ארטיקלען... איך האב אנגעהויבען א
גאנץ ווערק, האסט עס אפגעדריקט זיין ארויסגעווארפען?

— איך האב גאר ניט ארויסגעווארפען, נאר פארגעס דעם
גאנצען בארג, איך זאל עס אין מיינע אויגען ניט זעהען.

דער דאקטאר פארנעמט די פאפיערען און פאקט זיי אויף גיך
אין א קעסטל און דערנאך זוכט ער ווי דער איין ארט, וואו צו
שרייבען און מאכט זיך א טיש אויף א דא פון דער באקדייזשע און
דער דאקטאר שרייבט.

נאר אט קומט די דיענסט און געסט ביי איהם צו די
באקדייזשע און דער דאקטאר לעגט דאס פאפיער אויף דער קניע
אונטערשרייבט,

. די קינדער האבען אנגעהויבען שפרינגען און טאנצען, די
פאפיע פלעגט זיך ארויסריקען פון איהר ווינקלעל און אנגעהויבען
שקראכען מיט די שוף, די קאץ פלעגט פון אונטערן בעט אריי-
שפרינגען צווישען די קינדער, די מאמע פלעגט אנגעהויבען אויף זיי
צו שרייבן, די קינדער פלעגן דערנאך אריינלויפען צום טאטען אין
צימער, ארויסקריכען איהם אויף די הענט, אויף דעם האלז און אויף
זיין שרייב-טיש...

אלעס וואס איז פרייער געווען פארגליטערט, טויט, האט איצט
אויסגעלעבט; אפילו די פאפיע האט עפס איצט אנגעהויבען מאכען
מיט די ליפען.

און דער דאקטאר אליין האט זיך איצטער איבערגעטראגען
מיט די קינדער אויף דער "סאפיקע" און סיהלט זיך ווי גאך א שווערע
אפעראציע און נעהט זיך איצטער ווי דער מיט זיין ווייב און קינדער...

III.

פאר פסח... די פענסטער פון דעם דאקטארס וואהנונג זענען
שוין אפען, דער נויטער רעש פון גאס שטערט אביסל דעם דאקטאר
צום שרייבען, נאר דערפאר שטערען איהם ווינגערען די קינדערלעך,
זיי לויפען שוין צו ביסלעך אין דרויסען און שפילען זיך און ווארעמען
זיך אויף דער סתודיגער סתודיג-זון און דער דאקטאר שרייבט און
שרייבט און רויבערט א פאפיראס גאך א פאפיראס.

. זיין ווייב שטעהענדיג פאר איהם אין א פארטויף מיט א טיכל
אויף דעם קאפ און מיט די עקען פארטווארפען הינטער די אויערען.
אין די הענט איז זי אנגעלאדען מיט א פארשט, אין וועלכע עס
שטעקט א לאנגער שטעקען.

— מען דארף אנגעהויבען ביי דיר אין צייטער אויפרייסען, דו
וועסט זיך איבערטראגען מיט דיין שרייבען אין עס-צייטער.

— נויטער אויפרייסען, א גאנץ יאהר רויקסט דו נאר, עס איז
דא ביי.

— ביי מיינע שונאים זאל אזוי אויסגעהן ביי די נשמה, ווי ביי
דיר איז ביי, דו ווייסט נאר נישט, אז עס איז פאר פסח? און אזוי
דערגענדיג מעהר ניט פרגענדיג ביי איהם, הויבט זי אן מיט דער
פארשט אקערען די סטעליע.

— פארגעס דינע פאפיערען, ווארום אז ניט ווארף איך זיי נאר
ארויס, זיי קריכען מי- שוין אין האלדז אט דאס שטענדיגע מיסט.
רבנו של עולם! ווען ווער איך שוין געשרייט פון דעם.

דער דאקטאר וויל פראטעסטירען, נאר ער סיהלט, אז זיין פרוי
איז איצט שטארקער פון איהם און ווי פון א שרפה האפט ער די
גייטע פאפיערען מיט טינט און פעדער און לויפט אין עס-שטוב
און זעצט זיך שרייבען ביים עס-טיש.

אין א שעה שפעטער קומט די שוויגער פארגונגען דעם קאפ
מיט א פאמפיעלע און מיט א בעזיס פון רימלעך.

ארטיקל וועגן די קינגסלעישע אויסשטעלונג פון מאדערנע מאלעריי אין דער בילד-גאלעריע.
געווענדיג אזוי פון דער קלייט, האט דער קרעמער אויף דעם קאפ געזעצט דעם טאגנדיגען סדיון און דער דאקטאר די שורות פון זיין ארטיקל.

פארטייטשע ענינים.

— קאסטרא דער פרעזידענט פון ווענעצועלא האט זיך אָנגעזאגט פון זיין רעגירונג. באלד זענען זיך צוזאמענגעקומען 26 פון די גרעסטע ווענעצועלאנישע שטאטס-מענער און האבען גע- שיקט דעם פרעזידענט א בעשלוס, אז זיי געמען זיין אָנאנונג גישט אן. קאסטרא אבער האט געענטפערט, אז ער וועט צוריק די הערשאפט גישט אָננעמען.

— דער ענגלישער גובערנאטאר איבער דרום-אפריקא האט ארויסגעגעבען א בעפעחל, אז מען זאל אלע בורען, וועלכע זענען געפאנגען געווארען, אלס פאליטישע פארברעכער באפרייען און זיי אוועקשיקען אין זייערע שטעט, וואו זיי האבען פריהער געוואהנט.

— אין איטאליע ווארט מען מיט דער גרעסטער אונגעדולד אויף דעם בעזוך וואס דער דייטשער קייזער דארף דארט מאכען. מעהר פון אלעמען ווארט מען אויף איהם ביים פאבסט. דער פאבסט וואס איז איצט געהר אויסגעבראכט אויף פראנקרייך פאר איהר אויספיהרונג מיט די גייסליכע, וויל איצט לעבען גוט מיט דייטש-לאנד פראנקרייכס שונא.

— צווישען דעם געוועזענעם קריגס-מיניסטער אין פראנקרייך קאניאני און דעם וויצע-פרעזידענט פון פארלאמענט זשאנע הערשט א שטארקע מחלוקה, ביידע בעליידיגען אין זייערע בלעטער איינער דעם אנדערען. קאניאניאס האט אויסגעפאר- דערט זשאנען אויף א דזשעל; זשאנעס האט די סאדערונג גישט אָנגענומען.

נייעס פון דער וואך.

1. וועלט נייעס.

— דער פרויען-פערזאן אין האלאנד האט געגרינדעט איין אנשטאלט פאר אלטע פרויען, וועלכע קענען שוין גישט מהר ארבייטען.

— יאהאנא גרופער אויס פערטשוי (דייטשלאנד) האט גע- קומען פון דער ברעסלוינער אוניווערסיטעט א פרעמד פאר א פראנצויזישעם ווערק, וואס זי האט אָנגעשריבען.

— אין בערלין האט גישט לאנג געפייערט א בילדווייזערין אונט פון קאהלע איהר 60 יעריגען געבורטאג. די דאזיגע מאדערין איז אייגע פון די בעריהמטע מאלער אין דייטשלאנד און אייניגע פון איהרע בילדער זענען געווען אויף פיעל וועלט-אויסשטעלונגען.

— אין פעטערסבורג ארבייט זיך אויס א פלאן צו פאראייניגען מיט א קאנאל דעם אטאנישען ים מיט דעם קאספישען ים. דער קאנאל וועט

דערנאך טראגט מען ארויס אלע שטובלעך, גיט דא אפילו ווי צו זענען זיך; נאר דער דאקטאר שפארט אן דאס פאפיער אויף דער וואנט און שרייבט שטעהענדיג, האלטענדיג דעם מינסטער אין דער קעשענע פון דעקל.

*

ערב פסח.

ביים דאקטאר סילאנאף אין שטוב איז שוין אויסגערוימט, אויסגעפוצט, די קינדערלעך אָנגעוואשען, דאס ווייב גרייט צו צום יום טוב.

דער דאקטאר צעלענט אויף זיין שרייבטיש גייט פאפיערען און פרישע גאזעטען און וויל אָנהויבען שרייבען.

— ווידער פאפיערען, ווידער שרייבען לויפט צו דאס ווייב.

— ביז אבער וועל איך נאך מאכען איין ארטיקל פאר א צייטונג, ענטפערט דער דאקטאר.

— איך וויל גיט, איך וועל גיט לאזען, עס איז ביי מיר אויף יום-טוב, גענוג א נאנץ יאהר, גענוג, איך וויל ביי מיר זאל אויך זיין פסח, ווי אויף דער גאנצער וועלט, איך וויל גיט זעהען קיין פאפיערען... קיינער ארבייט שוין גיט איצטער... איך וועל גיט לאזען...

דער דאקטאר האט די פאפיערען פארשלאסען אין קעסטל און איז געגאנגען קויפען פאפיראסען אויף יום-טוב.

דאס קלייטל, וואו דער דאקטאר איז אריינגעגאנגען קויפען, פאפיראסען, איז שוין אויך געווען אויסגערוימט פסח-די, די חמדיגען חזרות ליגען בעוגלדער אין א ווינקל פארדעקט מיט זעק און די סטאנקעס, אונטער וועלכע עס שטעהט דער קרעמער מיט זיין "יונגעל" איז פארשפרייט מיט גייע גרויסע בויגענס ביבולע פאפיער, פאר- שידענע קונים און דאס רוב האלב אָנגעטווענע דיענסט-מיידלעך, לויפען אריין, לויפען ארויס מיט פארשידענע גראשענדיגע חזרות, ווי פיי, צוקער, א גלעזל צו א לאמפ. שוועבעלעך א. ד. ג.

דער דאקטאר קויפט די פאפיראסען און סרענט זיין בעקאנטען קרעמער:

— איהר וועט נאך לאנג זיצען אין קראס?

— נאך צוויי שעה, איצט איז פיער דער וויינער. וויל איך זיצען ביז זעקס, אנטקעגען וואס פרעגט איהר דאס?

— איך וואלט געוואלט איהר זאלט מיר ערלויבען אייער מינט און פערער, איך בריוף עפס אָנצושרייבען.

דער קרעמער האט איהם געגעבען זיין מינט און פערער און דער דאקטאר זעצנדיג זיך ביי איין עק פון דער "סטאנקע", האט אָנגעהויבען שרייבען אויף א געסטיפטען בויגען פאפיער, וויכערענדיג א פאפיראס נאך א פאפיראס.

זעקס א נייער, וועי מען האט פארמאכט דאס קלייטל, איז דער קרעמער געגאנגען אהיים מיט דעם היינטיגען סדיון, דאס "יונגעל" מיט דעם שליסל אין דער האנט און דער דאקטאר מיט א פאקטיג

ווייזן פאר דאס בעסטע בעלעטריסטישע ווערק פון דעם באנערפעלדישען פאנר. האט היינטיגעס יאהר בעקומען א יודישער שריפטשטעלער אין דייטש'ן ארטהור שניטצ'לער. ער איז שוין דער פונקטער יודישער שריפטשטעלער, וועלכער באקומט די פרעמיע פון דעם דאזיגען פאנר.

דייטשלאנד. דער יודישער אפגעארדענטער ערווארד בערנשטיין האט פראטעסטירט אין דייטשען פארלאמענט נעגען די רעגירונג, וואס זי שטעהט פון ווייטען אונט מיט זיך נישט אריין אין די יודען-פראגע אין רומעניע. וועלכע מיזען בעקומען לויט דעם בער-לינער טראקטאט גלייכע רעכטע מיט אלע בירגער.

פראנקרייך. צו די נייע וואהלען אין פראנקרייך האבען די אנטיסעמיטען געהאט גרויסע משלות אונט מען וועהלט זי זעהר וועניג. אויך האט מען געוועהלט אויכען קרעמיע צום סענאט. אצינד זענען שוין אין פראנצויזישען סענאט דא 4 יודען.

— דער יודישער געלעהנשטער משה שוואב האט אין זיינע א רעדע אויף געוויזען, אז די יודען וואהלען שוין זעהר לאנג אין פראנקרייך. די עלסטע יודישע מצבה אין פראנקרייך טראגט אויף זיך די דאזע פון דעם זעכסטען יאהר-הונדערט לויט די אלגעמיינע וועלט רעכנונג.

— דער משפט וואס די אלמנה פון דעם דערמארדעטען אנרי האט געמאכט אויף דעם יודישען געלעהרשטען יוסף ריינאק דערפאר וואס ער האט בעשולדיגט איהר מאן, אז ער האט צוואמען מיט עסטער-האנען געמאכט פארשידענע פעלשונגן, איז אפגעלעגט געווארען אויף דעם 14 מאי. זיי עס איז באקאנט האט די אלמנה געפארדערט 200-000 פראנק, אבער דער סוד האט איהם נאר צוגעשפט 1000 פראנק. ריינאק איז אבער מיט דעם פסק נישט צופרידען געווען אונט האט עס דערלאזט אין אויבערנעריכט.

ידיעות פון דובאסאר.

— ד"ר י. בערנשטיין פֿון אויס קיינעווען שרייבט אין "דובאסאר" וועגען דער רציחה אין דובאסאר:

דער געהרגעטער בויגריש יוגל איז איינער פון א סך יודשים, וועלכע האבען צו בעקומען א גרויסע ירושה אונט ביז דאס יוגל וועט אלט ווערען 21 יאהר קאן מען די ירושה נישט צעטיילען. מען רעכענט דעריבער, אז איינער פון די יודשים האט אונעקגעהרגעט דאס יוגל בקרי מען זאל קאנען פאלד זיך צעטיילען מיט די ירושה.

די איינוואוינער פון דובאסאר האבען געטעלדעט דעם פראסוד-דאר, אז די פאליציי אונט די דאקטוירים האבען גענומען געלד אונט נישט געפאלטעסט דעם מיטען.

די בעאמטע וואס זענען געקומען אונט האבען אונטערוואלט דעם געהרגעטען האבען ארויסגעפונען אז די מסיכה איז א פאלשע, אז מען האט דעם הרוג יא געפאלטעסט.

די דאקטוירים האבען געמאכט א משפט אויף די מוסרים אונט דאס וועט פארקומען פאר דעם סוד.

אין שטאדט איז ארויס א קלאנג אז יודען האבען געהרגעט דאס יוגל צו א רעליגיאזען צוועק אונט מחמת דעם איז מען אין דובאסאר געווען אויפהויב; אבער פאלד איז שטיל געווארען, אדאנק די גבורה פון די דובאסערער, וועלכע האבען געקאנט אפזיטען די ארדענונג אין שטאדט.

זיין לאנג 864 קילאמעטער. דרייט 25.5 מעטער אונט טיעף 6.75 מעטער. קאסטען דארף דער דאזיגער קאנאל 400 מיליאנען רובל.

— דער פראנצויזישער וועסטניקי איז מודיע, אז דעם 28 פעברואר האבען די ארבייטער פון אפיקסען פאבריק אין וואלאקס (אפאמער נופ) געמאכט א סטאצקע. דער המין האט אויפגעבראכען די טירען אונט האבען אויסגעשטען פון ארעוואלוער אויף דעם נייכער-נאטאר ווען ער איז ארויס פון פאבריק. אויך האט מען לייכט פער-וואונדעט דעם פאמאשניק איספראוויניקי אונט אונטאנארא. די סאלדאטען האבען געמוזט שיקען דענקמאל ערשט איז זיך דער המון פונאנדער גענאנגען. געבליבען זענען אויף דעם ארט 28 געהרגעטע אונט 50 פער-וואונדעטע.

— אין אונגארן הערשט גרויסע אנדרוהען, דאס רוב אונגרישען קומט פון די שטודענטען, דערנאך איז די אוניווערזיטעט געשלאסען אונט ווען די אנדרוהען וועלען נישט אויפהערען וועט מען זי אין גאנצען פארמאכען.

— אייניגע אמעריקאנישע מיליאנערען האבען אפגעקויפט דעם פייער-שפייענדיגען בארג פאפאקאטעפעל, וועלכער געפינט זיך אין מעקסיקא פאר א מיליאן דאלאר, כדי ארויסצוגעבען די סך שוועפעל, וואס גע-פינט זיך אין איהם. צו דעם צוועק וועלען זיי אבער מיזען מאכען איין אייגענבאהן, וואס זאל געהן ביז צום שפיץ בארג.

II. יודישע נייעס.

רוסלאנד. דער מינסקער נובערנאטאר האט ערלויבט די 150 יודישע פאמיליען, וועלכע מען האט בעפאהלען ארויס צו ציהען פון דער באהן סטאנציע סטאריא דאקאנא, צו בלייבען דארטען ווייטער.

— איינדישער סטודענט אין מאסקווא ס. ליפשיץ האט ענטדעקט א מיטעל ווי צו מאכען טעלעפאנען אהן דראטען, דער ערפינדער האט שוין באקומען א פאטענט אויף זיין ערפינדונג.

— פיעל פון די יודישע סטודענטען, וואס האבען בשעת זייער שטודיום באקומען שטיצע פון דער חברה מרבי השקלה האבען אנגע-הויבען אויס צו צאהלען דאס געלד, ווי פיעל די חברה האט פון זייער-וועגען אויסגעגעבען. אסך פון די וואס באצאהלען די חיבות האלטען זיך נעהר נישט אונט צאהלען אויך זענען יאהר אהיבשע סומע געקד לטובת החברה.

— מאדאם לאה לאבאוויסקאיא, וועלכע האלט א שולע פאר מיידלעך אין פינסק, האט באקומען איין ערלויבניש צו מאכען אין איהר שולע א סטופענדיום אויף דעם נאמען פון דעם רוסישען פינאנק מיניסטער וויטע, דאס סטופענדיום וועט מען געבען איין ארעמע יודישע שילערין, וועלכע וועט זיך אויסצייכענען אין לערנען.

— נישט לאנג האט מען אין ווארשעווער פאלקס-טהעאטער פאר-געשטעלט א נייע דראמא, פון דעם יודיש-פאלישע שרייבער אנדרו-מארק (מ. ארנסטין) (דער איינגעזעהר שרייבער האט אויך געשריבען אייניגע זשאנאנישע בילדער). דאס דראמא הייסט "משוררים" (פונעם-ניאדע) אונט איז געגרינדעט אויף איין אמתען פאקט פון דעם געריהטיגען ווילנער בעל-בית'ל.

עסטרייך-אונגארן. דער אפגעארדענטער שטרויבער האט גע-פרענט אין פארלאמענט וואס די עסטרייכישע רעגירונג מיינט וועגען דעם פראשעסט, וואס די אמעריקאנישע רעגירונג האט געשיקט צו רומעניען וועגען די יודען וועלכע זי אונטערדריקט אויף.

— די פרעמיע, וועלכע עס ווערד זענען יאהר געגעבען אין

געבראכט קרבנות צוליב דעם ענין. ריכט ווייט נאך נומ, אז אלע גרעסטע שטאטס-מענער האבען זיך פארזייניקט צו בעשיצען אויף דעם שיקר. אויב דאס מיליטער האט באמת געלישען מלחמה דעם ענין דרייפוס איז דאס גאר ווייל עקסטרעמאז איז אויף געווען איינער פון זייערע אנפיהרער, און נישט איינער פון גענעראל-שטאב האט איהם די הענט געקלישט אין געריכטס-הויז. ווי לאנג עס וועט נישט בעווייזן זען ווערען די אנזשולד פון דעם פאלש פאר'משפסין און די שול-דיקייט פון די אמת'ע פארברעכער וועט די פראגע נישט אויפהערען און וועט פמיד זיין אויף דעם מאנעם ארדענונג.

נ. ג. זאקס.

שבת ערב ראש חודש ניסן איז אין ווארשא געשטארבען צו 65 יאהר ר' נחמיה ב"ר גרשון זאקס. דער צעגנאר איבער יודישע ספרים, לעהרער פון דער יודישער רעליגיאן אין דעם סיערטען גימנאזיום פאר מיידלעך און סרעזידענט פון דעם לעהרער-סעראיי.

ער איז געבארען אין יאהר 1838 אין שטערטל אוסינא (קאנווער גוב.), געלערענט סריהער אין בית-המדרש און דערנאך אין ווילנער ראבינער שולע. ער איז געוועזען דער ערשטער יודישער הערזיגעבער פון "ספרי חנוך". 12 יאהר איז ער געוועזען יודישער צעגנאר און 80 יאהר רעליגיאנס-לעהרער.

די לעצטע יאהרען, גיט קוקענדיג אויף זיינע פיעל בעשעפ-טיגונגען און אויף זיין גיט שטארקען געוונד האט ער פיעל צייט אנועקגעגעבען "די חברה צו שטיצען יודישע לעהרער און שילער", וואו ער איז סרעזידענט געוועזען. פיעל נייע גוטע איינפיהרונגען האט די חברה צו פארדאנקען איהר סרעזידענט נ. זאקס.

דער פארשטאנדענער איז געוועזען בעליבט גיט גאר ביי אלע זיינע שילער און שילערנס וועלכע צעהלען זיך אין ווארשא אין די הונדערטער, גאר ביי יעדען ווער עס האט איהם גאר געקענט. ער האט ליב געהאט יעדען א טובה צו טון. ער איז געוועזען א גוטער פאמיליען-פאטער, דער ליבסטער אין געזעלשאפט און איז געוועזען א גוטער חבר. תנצב"ה.

אלערליי.

— א מלכה פון 968 מ'ליאנען מארק האט געשאנקען דער בעוואוסטער אמעריקאנישער מיליארדער קארנעוואל אין פארשידענע צייטען פאר די פאלקס ביבליאטעקען אין פיעל ענגלישע און אמעריקאנישע שטערט.

— דאס רייכטמוס פון אייראפא סאי אין היינער און נישטער סאי אין געלד און מטלמלין בעטרעפט 1,176 מיליארדען. די רייכסטע רעזירונג איז ענגלאנד, וועלכע האט 296 מיליארדען. דערנאך פראנקרייך 247 מיליארדען, דייטשלאנד—201, רוסלאנד—160, עסטרייך—108, איטאליע—79, בעלגיע—25, האלאנד—22. ווען מען זאל בעטראכטען דאס רייכטמוס לויט די צאהל איינוואהנער פון יעדער רעזירונג וועט

— די פעטערסבורגער "גאוואקסי" שרייבט: די אנטיסעמיטישע צייטונגען בעמיהען זיך צו בעווייזען, אז אין דעם מארד שטעקט א רע-ליגיעזער צוועק און יעדע דעצעדהלט עס אויף איין אנדער אופן. איינע שרייבט, אז דער הרוג האט געהאט 19 ראנעס; ביי דער אנדערע האט זיך די צאהל פארמערקט ביי 37 און ביי דער דריטער האט ער גאר קיין ראנעס נישט געהאט, גאר ביי דעם הרוג איז געווען צוגענייט דאס מויל, די אויגען און די אויערען. אט אזוי בעשרייבט יעדע צייטונג אנדערש די רציחה פון דובאסאר.

— ה' יעקב פערלמאן פון דובאסאר שרייבט אין "פריינד".

"די אנטיסעמיטען אין דובאסאר האבען זיך נישט געניגענט מיט דער ערשטער חקירה ודרישה, זיי האבען אנועקגעשיקט א דעפעשע פון 500 ווערטער מיט 78 חתומים, אין וועלכער זיי האבען געזאגט, אז די ערשטע חקירה איז געווען גיט ריכטיג, ווייל דער ארצט פון שטאדט איז א יוד (ה' ל. פאליקאנוסקי). און דערום איז פרייטאג דען 28-טען פעברואר אראפגעקומען א קאמיסיע: דער טאווארישין-פראקוראר זאכארעוויטש, א דאקטאר פון טיראספאל און דער גריגאריאפעלער גארזיראטער. דעם 2-טען מארט זונטאג האט מען דעם ריבאלענקא אויס-געקראכען פון קבר און אויף דאס גיי אינטערוויע, און וועלכע ווי מיר האבען געהערט, האט די קאמיסיע בעשטעטיגט דעם פריהערדיגען פראטאקאל.

די יודישע קהלה פון דובאסאר האט געשיקט א בקשה צום גובערנאטאר קיין חערסאן און אויף א ביטע צום ארכי-יערעי קיין ארעס. אונזער ראבינער ד"ר קראסנאוועץ און ה' שאנאנסקי זענען אנועקגעפארען קיין חערסאן.

דערנוייל איז דער מסחר פון שטאדט געשלאגען, די קלייט-לעך לייענען גיט, די בעלי-קלאכות געהן אום ליידג. וועגען מעות חטים פאר ארעמע לייט קלערט אפילו קייער נישט. די איינוואהנער פון די שטעטלעך ארום דובאסאר זענען שטארק אויפגעבראכט.

דער ענין דרייפוס.

אין פראנצויזישען פאלאמענט האט מען שוין געמאכט א הקדמה צום ענין דרייפוס, איינגעטליך איז גאר בעהאנדעלט געווארען וועגען די פראגע איבער די גייסטליכע און רעזענדיג און שפארענ-דיג זיך איז מען אויף צוגעקומען צו דער דרייפוס פראגע. אין דעם ופוח האבען איין אנטייל גענומען: לאזי, דער סאציאליסט רואנא, ריכא א געוועזענע מיניסטער-סרעזידענט און זשאנע דער היינטי-גער וויצע סרעזידענט פון פארלאמענט. זיי האבען אפילו נישט גע-קערט וועגען די היינטיגע לאגע, גאר ווי זיי האבען זיך אויפגעפיהרט בשעת דעם משפט מען בעשולדיגט זיך איינער דעם אנדערן, אז מען האט נישט געהילף געהאנדעלט, אז מען האט געשאדעט דאס פאטער-לאנד. צולעצט האט זשאנע געזאגט: באלד וועט זיך די מלחמה אנהויבען פון גייעס; איהר מענט אייך זאגען וואס איהר ווילט, אפער די מלחמה מוז זיך ווידער אנהויבען. יעדער פון אונז האט

מלוו

של כים.

מעברית לרוסית ואשכנזית (באותיות עבריות)

מאת י. גרובסקי, בהשתתפות י. קליוונער.

(א) במלון הזה באו כל המלים, שכמו בתנ"ך לכל הוראותיהן, אחת מהן לא נעדרה.

(ב) מושגי התלמודים והמושגים המדרשים נכנסו לתוך המלון הזה כל המלים, שחזותן מוכיחה עליהן, כי עבריות הן ורק במקרה לא באו בתנ"ך, וגם רוב המלים הארמיות, הסוריות, היוניות והרומיות, שיש להן איזה ערך שמושי, כמו כן נכנסו בו כל המלים הסוריות, היוניות והרומיות, המשמשות בספרותנו החדשה, יהי איזה ערך שיהיה להם.

(ג) מן הספרות המאוחרת נתקבלו לתוכו כל המלים הטובות והנחוצות. שבאו בספרי הגאונים וחכמי ספרד, בספרות המקובלים והרבנים המאוחרים, וגם בכל ספרותנו החדשה, כפי שהתפתחה במאה האחרונה.

(ד) כל המלים המחודשות בעשרים השנים האחרונות נבחרו היותר מקובלות וכל אלה שמקורן העברי נכר בנקל.

(ה) מן המלים הלועזיות, המקובלות בכל השפות האירופיות בא במלון הנוכחי כל המלים הנחוצות ביותר, והנן מתורגמות רוסית ואשכנזית ומבוארות גם עברית.

(ו) כל הכתובים המיוחדים, יהיו מן המקרא או מן התלמוד והספרות המאוחרת, שיש להם ערך שמושי, מתורגמים בו רוסית ואשכנזית.

(ז) כל מלה עברית, שהכנתה קשה מעט, היא לא רק מתורגמת עברית ואשכנזית, כי אם גם מבוארת במלים עבריות אחרות.

(ח) על יד כל פעל מסומנת מלת החבור (או אות החבור), שהוא מתקשר אתה (כמו "האבק עם", "אבד ל", "מ-"). כמו כן על יד השמות, "אפשר לטעות בהם, רשומה ברתוקים גם צורת מספר הרבים שלהם.

(ט) המלים התלמודיות, המחדשות והלועזיות, נבדלות מן המלים המקראות ע"י סימנים שונים.

(י) כל המלים שבאו במלון הזה סודרו לא ע"פ שרשיה, כנהוג במלונים העבריים האחרים, כי אם ע"פ צורתן בשמוש הלשון, בכדי להקל על המשחמשים בו. וזאת לדעת, כי אף אם אין במלון הזה כל חקירות פילולוגיות, הנה מיושר פירושו כל מלה ומלה שבו על חקירותיהן היותר מרויקות והיותר חדשות של טובי הפילולוגים החדשים.

המלון נדפס בפורמט קטן, הפורמט הנהוג במלונים-של-כיום בכל הלשונות, ובאותיות פטיט בחירות, למען יהיה המועט מחזיק את המרובה ויחיי דבר השות לכל גפש. גם נדפס על נייר משיבט ובחבילת התרור.

נמנר עתה בדפוס כל המלון.

מחירו 2.35 רובל, עם המשלוח 2.50 רובל, מכ' 2.75 רובל.

Издат. „Tywia“ Варшава. | Verlag „Tuschija“ Warschau.

מכתב-עתי בשפת עבר לכל עניני היהודים והיהדות בכל הארצות יוצא לאור בלונדן אחת בשבוע.

הדגל מכיל 16 עמודים גדולים, ובו יבואו בכל גליון: מאמר ראשי; מכתבי סופרים מוכחים ובקאים, המפיעים אור על כל מראה וחיון בעולמנו; הפרק מרחוב היהודים" מלא רב ענין וחדשות שנפלו ביעקב, בפרק זה עובדים סופרים בכל חלקי התבל ואיים רחוקים, המקרימים להביא לקוראנו את החדשות המענינות ממקומותיהם; בהדעות "חדשות" ולדו-יום "הדגל" תמיד הראשון הוריו להוריען לקוראיו, בכל מקום שיש יהודים יש לו מודיעי-חדשות פיליטוני; בכל גליון וגליון יביא ספור, ציור או תמונה מקורי או העתקה. כן יבואו ב"הדגל" מאמרי מרע, ומקום רחב הוקצו בו לבקרת ספרים חדשים שיוציאים לאור. — מודעות זה החלק הנכבד לבני עמנו הסותרים, ובהיות "הדגל" נפוץ בין כל אחינו שבכל ארצות תבל תביאנה המודעות-המסחריות רב טובה למוכרים ולקונים.

מחיר "הדגל" לשנה 5 רובל, כערך זה לחצי ולרבע שנה. לשלוח שטרות-רוסיה או מרקאות-הפוסתה בנות 10 קאפ' או הרקציה:

„Hadegel“, 6 Tenter str. North London E.

או אל אחד מסוכנינו ברוסיה:

Издат. Tywia Варшава. — Редакция Гацефира, Варшава.

Редакцию Гамелицъ, Ст.-Петербургъ,

Н. Кагановичъ, Варшава, Налевики № 38.

Л. Тыночинскому, г. Вѣлостокъ.

ארויסקומען א פיקל אנדערש די איינטיילונג פון דעם רייכטהום; דא וועט אויך די רייכסטע זיין ענגלאנד, דארט קומט אויס אויף יעדען מענטשען 7.400 פראנק, דערנאך קומט פראנקרייך — 6.600, האלאנד 4.600, בעלגיע און דייטשלאנד — 3.900, עסטרייך און איטאליע — 2.500, רוסלאנד 1.500. פארמעהרט האט זיך דאס מעהרסטע רייכטהום אין ענגלאנד פארקלענערט—אין פראנקרייך.

— אוינען פאר בלינדע האט ערפונדען פראפעסאר סטיינעם. דער דאוינער פראפעסאר האט ערפונדען אוא מיטעל, וועלכעס העלפט נישט נאר פאר די וואס האבען די ראיה אנגעווארען נאר אפילו פאר די וואס זענען געבארען געווארען פלינד. דער פראפעסאר סטיינעס ער קלערט, אז דער מענטש וועט נישט מיט די אוינען, נאר מיט דעם מח די אוינען זענען נאר אוא מין שפיגעל דורך וועלכע דער מח זעהט, און ווען דער מענטש וואלט פאשאפען געווארען נאר אהן אוינען וואלטען אנדערע אברים גענוצט צום זעהען. די מאשינע, וואס דער פראפעסאר האט ערפונדען, וועט לויט זיינע רעד נאך פארטרעטען די שטעלע פון דעם אויג און וועט דעם מח איבערנעבען דעם געשטאלט פון יעדער זאך.

דענדאקמאר: מ. ספעקמאר.

פערלאג פאלקסביידונג.

געגען מערידען און פוקלעס!

אפאראט וועלכער היילט גרינדליך

אנהע אפערעציע, פרייז 2 ר' 50 קאפ.

Д. МОШКОВСКИЙ Варшава, Палевки 37.

הוצאת "תושיה":

דקדוק לשון עברית

(אטימולוגיה).

מאת שמואל דוד לוצאטי (שד"ל).

מעובד ע"י אברהם כהנא.

הספר הזה הוא הדקדוק הראשון אשר הוצדקה לו להקרא בשם דקדוק לשון עברית השלם. הוא שונה מכל ספרי הדקדוק שקדמו לו עפ"י תוכנו, בהיותו לא רק דקדוק שפת כתבי הקדש בלבד, כי אם דקדוק השפה העברית בשלמותה, כי הוא כולל בקרבנו את כל חקי הלשון העברית העתיקה והחדשה, עם כל השגים והחוספות, שנעשו בה בזמן תקופות התפתחותה עד ימינו. מלבד דקדוק של שד"ל, אשר הכניס הלשון מעמידים אותו כראש כל ספרי הדקדוק שיצאו מידו גדולי המדקדקים, הניגד עיני המעבד מבחרי הספרים שנתחברו במקצוע זה בלשונות אירופה, כמו ספרי החכמים: גיונוס, פרום, שטראק, פרום, זינפריד, אייכלר, ויינקופ, פרום, לול, פרום, שטרא, פרום, קייניג, ד"ר שולטצה ואחרים, וככה סכם המחבר בספר זה את כל מראות הדפדיק של הלשון העברית מוארים ומבוארים בדרך קצר וקל.

גם שונה הוא הספר הזה עפ"י צורתו מכל ספרי הדקדוק האחרים, בהיותו ערוך ומסודר בתכנית ספרי-הדקדוק היותר חדשים בלשונות החיות; וע"כ יהיה לתועלת רבה לתלמידים בתקילו להם הרבה את למוד דקדוק שפתנו. ולצורך המורים והתלמידים המכונים נתנים באורים והערות נכוחים, שנדפסו באותיות אחרות משל הפנים, כדי להכבילם ממנו.

מחירו 50 קאפ', מכורך 60 קאפ', בכר 65 קאפ', פארמא 8 קאפ'.

הכתבת:

Инионизд. „Tywia“ Варшава.

Verlag „Tuschija“ Warschau.

!!! וויכטיגע נייעס !!!

עס איז ערשינען פון דרוק א נייע, וויכטיגע כריסטאמאטיע גרינדליך אויס צו לערנען די רוסישע און דייטשע שפראכע אין זשאנאן און קאלי-גראפישע פראפסען. ביידע פון די יוסף גאָראַדינסקי. דער מחבר פון הויז-קאָרעספאָנדענט.

פרייז מיט פארטא 40 קאפ. בוכהענדלער בעקומען ראכאט.

אויך איז ערשינען א פערטע נייע אויפלאגע פון דעם הויז-קאָרעס-פאנדענט, מיט פיעל אויסגעשערונגען אין דעם טעקסט רוסיש-זשאנאן און מיט א נייע צונאבע דייטשע-כריעה און קאליגראפישע פראפסען.

פרייז מיט פארטא 80 קאפ. בוכהענדלער בעקומען ראכאט.

אויך געפינט זיך ביי מיר אין ביכהאנדלונג מיין אייגענער פערלאג פון דיר רובינ'ס ווערק: (1) החיים והמות; (2) סגולות בעלי חיים; (3) מלחמת הגנלה והנסתר; (4) סגולות הצמחים; (5) מערכת טעמי המצות.

אויך געפינט זיך ביי מיר אלערליי הישכלה ספרים פון אלע פערלאגען, ספרי חנוך, מליצה ושיר וספרי רומעל פון אנדערע פערלאגען און אייגענע.

אדרעסע:

Книжный магазинъ С. Розумовскаго, Бердичевъ.

10—5 אדער אין דער פיליע: 177 Варшава, Налевки 34, Арону Цейлингольдъ.

די פירמא עגזיסטירט זייט 1885 יאהר.

נייעס!! נייעס!!

ברוכבענדער עלעקטרא-נאלואווישע

היילען גרינדליך נאך קורצעם געברויך, און נאך 3 מאנאטליכען טראגען ווירד דער ברוך גענצליך אויסגעהיילט. זיי האלטען גוט איין דעם ברוך און דריקען גיט דעם קערפער, וועהרענד אהנע עלעקטריע איז דאס אונטערגלייך. בויכבענדער פיר פרויען, עלאס-טישע גוממי שטרימפעס פיר גע-שוואלענע פיס, בריילען מיט ווענעציאנישע גלעזער, וועלכע שבערקען די אויגן, אפאראטע פיר העמערירען, אויך אנדערע כירורגישע און אפטישע ארטיקלען עמפעהלט צו פאבריקס פרייען די לאנג יעהריגע פירמא

Хирургическо-Оптический магазинъ

подъ фирмою Александеръ Сенаторская 22, Варшава. דא עס האט זיך געצינגט אז מען מאכט נאך אונזערע ברוכבענ-דער, ביטען וויר אויפמעקקאס צו וויין אויף די אריגענאלע מיטן שטעמפל פון אונזער פירמא

וויר בעזיצען אונזערע דאנקשרייבען פון די יעניגע וואס האבען געטראגען אונזערע ברוכבענדער.

ביי בעשטעלונגען פער פאסט דארף מען נור איינשיקען דאס מאס פון קערפער הערס. — פרייז 1 זייטגע 6 רובל, 2 זייטגע 10 רובל. 8—60

די פירמא עגזיסטירט זייט 1885 יאהר.

פערלאג „פאלהסבילדונג“.

ציוניסטישע ביבליאטעהעק.

ב.

די מינסקער ציוניסטישע אסיפה.

פרייז 10 קאפ. מיט פארטא 12 קאפ.

ציוניסטישע אגודות בעקומען ראכאט.

Книгоиздательство „Tywia“ Варшава.

ספעציעללעס אנגרא לאגער

הויזגער.

רוסישער אונד אויסלענדישער

זייפע, פערפומעריא

אינר

האסמעטיה

ספעציעלל פערקויף פון צייהן-בירשטען

S. ZUCKERMANN

Warszawa, Nalewki Nr. 16.

(39)

16—16

הוצאת תושיה.

ספרי למוד

מאת י. גרזובסקי. מורה בבתי הספר העברים בארץ ישראל.

ראשית למודי שפת עבר.

מתודה, בנקוד וכלי נקוד, עם תרגום המלים ברוסית ואשכנזית (באותיות עבריות). ועם תרגילים רבים להתחנך בדבור העברי.

הספר נועד לילדים היודעים אך לקרוא ולכתוב, המחבר שם לב לתת לפני התלמידים הרבים מאמרים וספורים ושיחות אך מחייהם, מהחיים הקרובים אל לבם ואל רוחם, הסוככים אותם יום יום בבית, בכיה"ס ובחוקי, בכל יכלתו השתדל להרגילם ע"י המאמרים הקצרים והספורים אל הדבור, נתן להם היכולת לדבר ולספר את אשר הם יודעים, מבלי להעמיס על מוח הילד את כללי הדקדוק השונים להלכה נתן לפניו תרגילים רבים להסבין אל החוקים, מבלי אשר ידע כי חוקים הם, ולהתחנך בהם אך ע"י ההרגל והנסיון. גם באו בהספר הנה ספורים קלים שונים לילדים, באופן אשר המורה הנבון ימצא לו תמיד ענין לענות בו ושאל את התלמיד בעברית שאלות שונות, מאותו ענין שהוא קורא, והתלמיד יענה לו ג"כ בעברית, לפעמים בעזרת המורה. בעבור התלמיד על כל הספר ירכש לו כאלף מלים היותר נצרכות ודרושות תדירות ורגילות בדבור ובשיחות.

מחיר הספר 50 ק', מכ' בניר 60 ק', בכד 65 ק', פארטא 8 ק'.

בית ספר עברי.

חלק ראשון. ספר למוד למתחילים, ערוך ביחוד לתכלית הרגל התלמידים בשמוש שפת עבר בתור שפה היה ומדוברת.

מחירו 25 ק', מכ' בניר 30 ק', בכד 35 ק', פאר 4 ק'.

חלק שני. גם הוא נועד לתלמידים הלומדים עברית בעברית, אולם גם ללומדים עברית בתרגום לשפה אחרת ויהיה לספר למוד וקריאה טענין, נחוש ומועיל. — בשני החלקים האלה באו כללי הדקדוק ושמוש הלשון היותר נחוצים, ומאמרים וספורים יפים למקרא.

מחיר ח"ב 50 ק', מכורך פשוט 60 ק', בכד 65 ק', פאר 10 ק'.

חלק שלישי (מחזיק 285 עמודים). קובץ פרקי-מקרא שונים לבני הנעורים — ספורים, ציורים, שירים, משלים, פרקים מדברי ימי ישראל וכו' וכו' — מעשי ידי טובי הפדגוגים והסופרים העברים.

מחירו 75 ק', מכ' פשוט 85 ק', בכד 90 ק', פאר 12 ק'.

מחיר כל שלשת החלקים 1.50 ר', מכורכים יחד בניר 1.65 ר', בכד 1.70 ר'.

Книгоизд. „Tywia“ Варшава. Verlag „Tuschijah“ Warschau.

דווקעריי עט ליטאגראפיע ש. בעלכאטאווסקי, פעטראהאוו.

(געגרינדעט אין 1860 יאהר)

מיר גלויבען אז מיר פערשפארען צו לויבען און רעקלאמירען אונזער דווקעריי, וועלכע עקסעסטרירט שאן מער ווי 40 יאהר, און האט זיך א גוטע נאמען געשאפט. די פיעל ווערקע וועלכע זענען געדרוקט געווארען אין אונזער דרוק אין דעם משך פון די 40 יאהר — זענען די בעסטע עדות דערויף. מיר מאכען נור אויפגעקוזאם, אז מיר האבען די לעצטע צייט פיעל נייע סארטען שריפט און פערציירונגען איינגעשאפט, כדי צו פערציירערען די ארבייטען נאך די לעצטע מאדעל. מיר נעמען אן צו דרוקען ביכער, העברעאישע, פלפול ספרים, זשארנאלישע, רוסישע, דייטשע, פראנצויזישע וכו'; אויך נעמען מיר אן צו דרוקען אלערליי עטיקעטען, פרייז-קארטעס, פאבריקאטשען ביכלעך, פאסט-פאפער, קוויטארישען, ווייז-קארטען וכו'.

אויך געפינט זיך שטענדיג אויפ'ן לאגער קארטעלעך עטיקעטען. אלעס ווערד פיין און שנעל אויסגעפיהרט, צו זעהר ביליגע פרייזען. פעטראהאוו איזט ביי ווארשא, רייע קאסטען נור 1.96 רובל. אדרעסע: 3-2

Въ Контору паровой типо-литографіи
Ш. Белхатовскаго, г. г. Петроковъ.

הוצאת „תושיה“ ורשה.

קאפ' רוב'	לראשית למודים ולשעשועים:
20	(1) אלפא-ביתא מצוירת בצבעים עם 24 ציורים יפים ואותיות הכתיבה
30	(2) דיטא, מדבקת על ניר עב . . .
60	(3) דיטא מדבקת על גורי ניר עב קמנים, כתבת ניר . . .
60	(4) אלפא-ביתא סטגלמלת, מדבקת על גורי עץ קמנים, ערוכה כתבת ניר
50	(5) דיטא, מדבקת על גורי ניר קמנים, כנ"ל
25	(6) אלפא-ביתא מצוירת בצבעים עם 82 ציורים יפים . . .
35	(7) דיטא, מדבקת על ניר עב . . .
50	(8) דיטא, במחברת קמנה ונאה . . .
1	(9) דיטא, ערוכה בקוביות, כתבת ניריפה

Издат. „Tyshia“ Warszawa.
Verlag „TUSCHIAH“ Warschau.
193 5-1

בבית מסחר הספרים של האחים לעווין עפשטיין ושותפיהם

ווארשא, גענשא נומר 5.

נמצא להמכר יותר משלש אלפים מיני ספרים מכל המקצועות והם: חומשים מהזורים, סדורים, שו"ת, דרוש, פוסקים, שם"ם ואלפסין, ספרי למור, מליצה, מחקר, שירי והספרות היפה; ספורים בזארגאן. — בית-המסחר הנ"ל ממלא רצון הקונה עצהיו"ם.

אדרעסע:

Ком. тов. Братьевъ Левинъ-Эпштейнъ и Ком.
Варшава, Гусья № 5.

Ком. Ges. Gebr. Lewin-Epstein & Co., Warschau,
Gesiastr. 5. 11-6

קאטאלאג מסודר יצא לאור, מחירו 20 קאפ.

בוכהאנדלונג

פון

מרדכי קאצענעלענבאגען אין ווילנא

(עקסעסטרירט שאן 50 יאהר).

איך רעכען פיר איבריג צו לויבען און העקלאמירען מיין בוכהאנדלונג, וועלכע עקסעסטרירט שאן זא לאנג און האט זיך א שם טוב ערווארבען. די פיעלע אונזערע אויסגאבען, הן אין העברעאיש הן אין זשארנאן, זענען די בעסטע עדות דערויף. איך מאך נור אויפ-מערקזאם, דאס די לעצטע צייט האט זיך מיין געשעפט פיעל אויסגעבעסערט און פערגרעסערט געווארען מיט פיעל העברעאישע און זשארנאלישע ביכער, וועלכע זענען ערשינען דורך מיין פערלאג, און שטענדיג געפינט זיך אויפ'ן לאגער א גרויסער אויסוואהל פון אלע זשארנאלישע בעסטע ביכער, פון די בעסטע בעריהמטע שריפטשטעלער.

אויך געפינט זיך אין מיין בוכהאנדלונג אלע ספרי חנוך ולמוד (אוצעבניקעס) מכל הפערלאגען; ספרי מליצה ושיר, ספרי פלפול ודרוש וכל מיני רומעל מכל בתי-הדפוס הן ממדינתנו והן מהח"ל.

איך פערקויף צו ביליגע פרייזען די אלע פאל-גענדע ביכער פון מיין אייגענעם פערלאג:

כל שירי גארדאן פרייז מיט פארשא 7 רובל.

ספרי פרץ סמאלענסקין פרייז 13.90 רובל מ"פ.

בית הספר השלם מיט רוסיש און זשארנאן חלק א' 50 קאפ'; חלק ב' 60 קאפ'; חלק ג' 90 קאפ'.

בית הספר השלם מיט רוסיש חלק א' 40 קאפ'; חלק ב' 55 קאפ'; חלק ג' 80 קאפ'.

מטמון הילדים חלק א' 60 קאפ'.

המחנך השלם מאת גרליהו סופר מיט רוסיש און זשארנאן 80 קאפ'; מיט זשארנאן אליין 60 קאפ'.

יעצט איז ערשינען דורך מיין פערלאג די נייע אוצעבניקעס:

תינוקות לבית רבן פיר אנגענגער, פרייז 15 קאפ' מיט פארשא.

פרדס הילדים פיר אנגענגער, מיט פראכטפאלע אילוסטראציעס, גראסארטיג געדרוקט, פרייז מיט פאר' 50 קאפ'.

בוכהענדלער און ציוניסטישע אגודות בעקומען פראצענט. 187 10-2

אדרעסע:

Въ книжный и картинный магазинъ
М. КАЦЕНЕЛЕНБОГЕНЪ, г. г. Вильна.

וויכטיג פיר ארויסגעבער, מחברים און לעזער

די בוכבינדעריי און גאלאנמער-ריי-ארבייט פאבריק „טרוד“ פון א. קאמען, ווארשא, סאלנא 10

נעהמט אן פערשיעדענע פראכט און איינפאך ארבייטען צו זעהר מעסיגע פרייזען. די בוכבינדעריי האט אלע נייעגע מאשינען, די נייעסטע און שענסטע ארגאמענטען און שריפטען, נעהמט אן בעשטעלונגען אויף איינבינדען און בראשירען גאנצע אויפלאגען, ביבליאטעקען, האנדעלסביכער, שולביכער א. ו. ו.

בעזאנדערס פערפערטיגט פראכט-בענדער אויף פערזענלעכע

שמענדיגער בוכבינדער פיר פערלאג „תושיה“ און „אחיאסף“ און פיעל אנדערע.

זיך צו ווערען שריפטליך און מינדליך אן

164 A. Камень, Варшава, Сольная 10. 10-7

די אויסארבייטונג פון פראוויזאר דער פארמאציע
סט. וואנגראווסקי.

דער בעסטע מיטל אויסצוראטן אלערליי
ווערס פון וואהנונגען. פרייז 5, 10, 15,
30 און 60 קאפ.

Kariol

Dermina

בעזייטיגט זומער-שפרענקלעך און
געלע פלעקען. פרייז 60 קאפ.

Agar

דער בעסטער פלאסטער (מאזש) צו הינער-
אויגען (מאזילעס). פרייז 80 קאפ.

צו בעקומען אין די אפטיקען און אין די אפטיקען סקלאדען, דער הויפט-
פערקויף ווארשא, אפטיק פון ה' הובערט גרויבאו Nr. 10 און אין אפטיקען
סקלאד פון ק. וואנגראווסקי דויקא 56 אויף דער פראוויזן שיקט מען ארויס
— 5-8 דורך פאסט אויף א נאכנאמען. (188)

תמונות וציורים

הוצאת "תושיה".

(א) אגרות גלויות עבריות (פאסט-אנויכטסקארטען) עם
ציורים ביבליים הסתוריים, מחיי בני ישראל בהנה,
טפוסים עברים ממפלגות שונות ומאצות שונות ותמונות
אנשי השם, מעשי ידי טובי הציירים.

יצאה עד עתה הסריה הראשונה, המכילה ל"ו אגרות מצוירות
(א) שטל: דבורה; (ב) ברוק-לויס; (ג) ה. ורנא; יהודית והולופרג;
(ד) ש. לנדל; יהודית; (ה) ע. בנדמן; על נהרות בבל; (ו) ח. א. מ.
ליליען; כח ויפי; שיר השירים; שמשון הגבור; (ז) ל. אורי; נדחי
ישראל; הגעגועים לארץ אבות; יא-יב; מ. גוטליב; שילק ויסכה;
יהודים מחפלים; יג-יד; י. קויפמן; סוד הססטר; האב מורה את
בנו פרק בחכמת החשבון; טו; י. יורעלס; בן העם העתיק; (זו) ק.
צבי; השפקן; (זי) ה. לפונסקי; הרובל; (ח) ג. זיכל; עלמה עבריה;
יט-כ; י. פרטליס; עבריה מטנגר; עבריה מטיטאן; כא; א. נוסויג;
היהודי הנצחי; כב; א. מרקוביץ; המלמד; כג; בירא; לפני הכתל
המערבי; כד; ש. הירשנברג; ישיבה; כה; טרנקבסקי; חתונה יהודית;
כו; סטריאבסקי; תשליך; כז; ברוך שפינוזה; כח; בנימין דיוורלי
(לורד ביקונספילד); כט; ה. גראטץ וי. מ. יאט; ל; יוסף יורעלס;
לא; לסר אורי; לב; יהודים מהרי קוק; לג; יהודי תימני; לד; יהודים
מארץ תימן; לה; יהודי תימני; לו; עלם עברי מבוכארא.

מחיר כל אגרת 5 ק' בלי משלוח. הקונה כל הסריה כפועם אחת ישיגה
הפשי מופא. המשלוח לאגרת אחת או לארבע; 2 קאפ.

Издательство "Тушия", Варшава.

Verlag "Tuschijah", Warschau.

172 בע"פ: גובולפיקי 7, מעון 9. 5-5

פאריזער נייעסטע מאדעלע

עמפעהלט דער בעקאנטע מאגאזין פאן
דאמען-מענטעל, וויערזוכען צו פוטער און קאסמיומען
ד. באראדאווסקי ווארשא. לעשנא № 9 וואהנ. 4
אויפס פערלאנג פערפערטיגע אללער ארט בעשטעלונגען
147 אין 24 שטונדען. 25-6

"אגאטאל"-גורסקי ווארשא לעשנא № 4

דאס בעסטע מיטל צום רייניגען די צאָהנער,
פערטיקט זיי פון פוילען און ווייטג און בלעכענע שעכטיל צום פרייז
20 קאפ' און 80 קאפ'. פארדערן איבעראל. (125) 5-2

בילליג און פראקטיש

לעהרען איד דורך בריעף ופא"פ גיך און גוט מאכען אלע סארטען זייף מאאלעמען
וכשרה, וועט-מאדע, חיימטשעקע פאקאט, עהל צום פארבען א 2 ר' א פוד,
הרבר חרש, שוה-וואקס, וואנען שמירע, סאפאזשע מאזע צום ווייך מאכען
לעדער, דיקען וואועלין, סאבאנאפט. על תום דרכי בזה שאני מורה להועיל
פא"פ וע"י מכתבים ראה עדות הרבנים דפה ומתלמידי ב"הצפירה" № 124
272 שנת 1900—וב"המליץ" № 177, ראה בוואסחאד № 25-26 ש"ו, גם ויך
איד א שותף צו פארעצירען אלעס הנ"ל אפילו חוץ לתחום מבי"ה. להשוכה
א מארקע בת שבע.

אדרעסע: Mylowarъ Іосифъ Янкевичъ, г. Дубоссары, Херс. губ. соб. д. 153 1-2

Книжн. маг. „Израилитъ“ Вильна, Рудницкая ул.

נייעס !!

נייעס !!

ביליגער ווי איבעראל!

דער נייענעפענטער בוכהאנדלונג „איזראעליט“
אין ווילנא, רודניצקער-שטראסע, הויז שפירא, האט
יעצט צום סעזאן צו ענדיגט א גרויסען אויסוואהל פון:

אלע סארטען אוצעבניקעס (ספרי חנוך ולמוד)

פון אלע בעוואוסטע פערלאנגען און פערקויפט אלעס צו ביליגע
פרייזען

אויך האט דער בוכהאנדלונג „איזראעליט“ איבערגע-
נעדרוקט א נייע צעהנטע פעל פערבעסערטע אויפלאגע
דעם בעוואוסטען אוצעבניק המורה מאת ה' גאראן עם המפתח.

דער בוכהאנדלונג איזראעליט האט צו פערקויפט די
אמתע רעדעלהיימער פראטפאלע בעריהמטע מחזורים,
אויך די רעדעלהיימער סדרים אין גרויסען און קליינעם פארמאט.

פרייז פון די מחזורים 8 רובל עם פארטא; די סדרים 50 קאפ' ע"פ.

אויך האט יעצט דער בוכהאנדלונג „איזראעליט“ א גרויסען
אויסוואהל פון אלערליי העברעאישע און זשארגאנישע ביכער,
אויך אוועלע וועלכע זענען, שאן לאנג זאגאר נישטא צו קריגען,
און אלערליי יודישע בילדער, נאמען, די ניוועסטע יודישע
אנויכט-קארטען (ווידוי, אטקריטקעס), ציוניסטישע אלבאמען
און כיעדער.

דער בוכהאנדלונג איזראעליט נעמט אן אבאנענטען אויף אלע
העברעאישע און זשארגאנישע צייטונגען.

די בעשטעלונגען ווערען שנעל פערפערטיגט, ארענטליך
בעהאנדעלט און נאנט ביליג בערעכענט.

בוכהנדלער, לעהרער, ציוניסטישע פערזאנען, ביבליאטעקען
גיט דער בוכהאנדלונג איזראעליט גרויסע פראצענטען.

2-2' 188

Книжн. маг. „Израилитъ“ Вильна, Рудницкая ул.

די קאנדיטעריי פון בירדער קאטליצקי

אין ווארשא:

(1) נאוואליפסקי נומר 8 ביי האטעל „ראססיא“ — (2) פיליע: אייזערנער
טהויער נומר 3 ביים זאקסישען גארטען
(טעלעפאן 1148 נומר)

נעמט אן אלערליי בעשטעלונגען פון קאנדיטעריי זאכען, ווי: סארטען, מארא-
שענע, קאנפעקטען, פראמדען און פראזשעס. די אלע סארטען קען מען צו
פסח בעקומען אין שטרענגסטע כשרות. בעשטעלונגען פון פרעמדע שטערט
ווערען פינקטליך פערפערטיגט און ארויסגעשיקט אויף מיטעלמעסיגע פרייז-
זען, ווען מען שיקט צו 25 פראצענט האנדל געלד. (174) 15-6

פיעדעל

שפיעלען איזט לייכט צו ערלערנען דורך
די נייע וויאלין-טעסארט פון הערמאן
שמיט — אין יודישער שפראכע און
מיט ביישפיעלען און נאמען ערקלערט,
אין 2 טהיילען. פרייז פון יעדען טהייל
75 קאפ' מיט פארטא. הויפטפערקויף:

Книжн. магаз. А. ЦУКЕРМАНЪ
(182) Варшава, Налевки 7. 2-3

ספרי ריב"ל האחרונים

זה עתה יצאו לאור:

יורעאל. מאמרים ספרותיים, בקרת,
כאורים, דרושים, השויות
והשגות.

פתוחי חותם. שיר ידיות וב' חידות,
מכתבים ספרותיים, מספור,
בדבר ש"ה, גפן אדרת, ביאור הקדמת
האמנות והרעות' לרס"ג, בדבר בימה"ר
בוונלנא.

כאר יצחק. אגרות רצוא ושוב בינו
ובין חכמי דורו 1 רובל

שלשתם יחד רק 2 רובל, עם המשלוח 2.25,
3-2 מכרם הראשי אל: (191)

Книжн. маг. В. Шейнфелдкеля,
Варшава, Золотая 63.

דיימישע מיטמאגען!

צו מעססיגע פרייזען, אויך פער-
שיידענע צייטונגען צום לעזען ביי
אחרן משכיל-לאיתן

ווארשא, גענשע 13, וואהנונג 7,
50-2 אין טהויער, 2 שטאק, (192)

י. שעקמאן ווארשא.

פאבריק פון וילבער 84 פראכע
עט פלאטע-ווארען. 50 14 (128)

Варшава,
Налевки № 20.

Я. ШЕКМАНЪ

מאגאזין פאר 20 אגרות דויקא 10